

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YENİ TÜRK CEZA KANUNUNDA BİR GÜVENLİK TEDBİRİ OLARAK
BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mustafa KARAOSMANOĞLU**

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Programı: Kamu Hukuk

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa Ruhan Erdem

EKİM 2008

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YENİ TÜRK CEZA KANUNUNDA BİR GÜVENLİK TEDBİRİ OLARAK
BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa KARAOSMANOĞLU

(510030018)

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 26.09.2008
Tezin Savunulduğu Tarih:15.10.2008**

**Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa Ruhan Erdem
Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Bahri Öztürk
Prof. Dr. Durmuş Tezcan**

EKİM 2008

Enstitüsü : **Sosyal Bilimler**
Anabilim Dalı : **Kamu Hukuku**
Programı : **Hukuk**
Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Mustafa Ruhan Erdem**
Tez Türü ve Tarihi : **Yüksek lisans – Ekim 2008**

KISA ÖZET

YENİ TÜRK CEZA KANUNUNDA BİR GÜVENLİK TEDBİRİ OLARAK BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA

Mustafa Karaosmanoğlu

Yüksek lisans tezi niteliğindeki bu çalışmanın konusu 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma güvenlik tedbirinin incelenmesidir. Bu maddede kişinin işlediği suç nedeniyle mahkumiyeti durumunda hangi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı düzenlenmiştir.

Çalışmamız, güvenlik tedbirleri ve bir güvenlik tedbiri olarak belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma konuları olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; güvenlik tedbirlerinin tanımı, tarihçesi ve hukuki niteliği, güvenlik tedbirleri ile cezaların karşılaştırılması, uygulanma şartları ve hukuk sistemimizde yer alan güvenlik tedbirlerinin türleri incelenmiştir.

İkinci bölümde, 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma güvenlik tedbirine ilişkin açıklamalar, yorumlar ve öneriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Güvenlik Tedbirleri, Hak Yoksunlukları, Yaptırım, Ceza, Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi.

University : **Istanbul Kültür University**
Institute : **Institute of Social Sciences**
Department : **Public Law**
Programme : **Hukuk law**
Supervisor : **Doç.Dr. Mustafa Ruhan Erdem**
Degree Awarded and Date : **MA – OCTOBER 2008**

ABSTRACT

TO BE DEPRIVED OF USING CERTAIN RIGHTS AS A PREVENTIVE MEASURE IN THE NEW TURKISH PENAL CODE

Mustafa Karaosmanoğlu

Subject area of this masters thesis is to examine “to be deprived of using certain rights” as a preventive measure which is regulated in the 5237 numbered Turkish Penal Code article 53. This article explains which rights of a person will be deprived in the event of conviction because of a crime.

Our study consists of two main parts which are the preventive measures and to be deprived of using certain rights as a preventive measure. In the first part the definition, the short history and the legal nature of the preventive measures, comparison of the preventive measures and penalties, conditions of execution and the sorts of preventive measures that take place in our law system were analysed.

In the second part, the explanations, comments and suggestions about being deprived of using certain rights as a preventive measure that is regulated in the 5237 numbered Turkish Penal Code article 53 were assessed.

Key words: preventive measures, deprivation of rights, sanction, penalty, rejection of forbidden rights.

ÖNSÖZ

Günümüz ceza hukukundaki yaptırımlar ceza ve güvenlik tedbirlerinden oluşmaktadır. 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanununda da yaptırımlar ceza ve güvenlik tedbirleri olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır.

5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunundaki ilk güvenlik tedbiri 53. maddede düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaya ilişkin hükümlerdir. Bu hükümler, kanunun birinci kitap, üçüncü kısım, ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu maddede kişinin işlediği suç dolayısı mahkumiyeti durumunda hangi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı düzenlenmiştir.

Çalışmamızda henüz yeterli ve ayrıntılı olarak bir çalışma yapılmayan, 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunundaki bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma kurumunu, bu tedbirin hukuki niteliği, amacı, süresi, türleri, uygulanması, infazı ve sonuçları bakımından inceleyerek içtihatlar ve doktrindeki farklı görüşler doğrultusunda derinlemesine irdellemektedir.

Ayrıca çalışmamızda hukuki niteliğini ek ceza olarak nitelendirdiğimiz bu maddenin, uygulamada bazı durumlarda, asıl cezadan daha ağır sonuçlar doğurma tehlikesine dikkat çekilmek istenmiştir.

Bu çalışmanın konusunu seçmemde ve sınırlandırmamda beni yönlendiren ve katkılarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Mustafa Ruhan Erdem'e ve beni her zaman destekleyen sevgili eşim Tuba'ya şükranlarımı sunarım.

Konya, 2008

Mustafa Karaosmanoğlu

İÇİNDEKİLER

KISA ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM GÜVENLİK TEDBİRLERİ

§ 1. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN TANIMI, TARİHÇESİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ.....	3
I. GENEL OLARAK.....	3
II. GÜVENLİK TEDBİRLERİ KAVRAMI VE TANIMI.....	4
III. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN TARİHÇESİ.....	6
IV. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	7
A- Güvenlik Tedbirlerini Ceza Hukuku Yapıtırımı Sayan Görüş.....	8
B- Güvenlik Tedbirlerini İdari Tedbir Sayan Görüş.....	10
C- Güvenlik Tedbirlerini Bağımsız Önleme Vasıtası Sayan Görüş.....	12
§ 2. GÜVENLİK TEDBİRLERİ İLE CEZALARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	13
I. CEZALAR İLE GÜVENLİK TEDBİRLERİ ARASINDAKİ FARKLAR.....	13
A- Amaç Açısından Farklar.....	13
B- Süre Açısından Farklar.....	14
C- Hakkında Uygulandıkları Kişi Bakımından Farklar.....	15

D- Nitelikleri ve Doğurdukları Etki Bakımından Farklar.....	16
E- Ceza Hukukunun Genel Kurallarının Uygulanması Açısından Farklar.....	17
1- Güvenlik Tedbirlerinde Zamanaşımı.....	17
2- Güvenlik Tedbirlerinde Af.....	19
3- Güvenlik Tedbirleri ve Önödeme.....	20
4- Güvenlik Tedbirlerinde Erteleme.....	20
II. CEZALAR İLE GÜVENLİK TEDBİRLERİ ARASINDAKİ BENZERLİKLER.....	21
A- Kanunilik İlkesi Bakımından Benzerlikler.....	22
B- Zaman Bakımından Uygulanma Yönünden Benzerlikler.....	23
C- Konu Bakımından Benzerlikler.....	24
D- Gerçekleştirilen Fiil Bakımından Benzerlikler.....	24
E- Yetkili Makam Bakımından Benzerlikler.....	25
§ 3. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN UYGULANMA ŞARTLARI.....	27
I. FAİLİN TEHLİKELİ OLMASI.....	27
II. BİR SUÇ İŞLENMİŞ OLMASI.....	32
§ 4. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN UYGULANMASINDA SİSTEMLER.....	33
I. İKİ YAPTIRIMLI SİSTEM.....	34
A- Temsil Sistemi.....	35
B- Toplanma Sistemi.....	35
II . TEK YAPTIRIM SİSTEMİ.....	36
III. CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN BİRBİRLERİNİN YERİNE UYGULANABİLMESİ SİSTEMİ.....	37
IV. BAŞKA BİR İSİMDE YAPTIRIM UYGULANMASI SİSTEMİ.....	37

§ 5. HUKUK SİSTEMİMİZDE YER ALAN GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN TÜRLERİ.....	38
I. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE İLİŞKİN GÜVENLİK TEDBİRLERİ.....	39
A- Erginlere İlişkin Güvenlik Tedbirleri.....	39
1- Hürriyetten Mahrum Eden Tedbirler.....	39
2- Hürriyeti Kısıtlayıcı Tedbirler.....	41
3- Haklardan Mahrumiyeti Gerektiren Güvenlik Tedbirleri.....	42
B- Küçüklere İlişkin Güvenlik Tedbirleri.....	43
II. MALA İLİŞKİN GÜVENLİK TEDBİRİ.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

BİR GÜVENLİK TEDBİRİ OLARAK BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA

§ 6. 5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDA YER ALAN HAK YOKSUNLUKLARINA DAİR DÜZENLEMELER.....	46
I. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	48
II. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMANIN AMACI.....	49
III. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMANIN SÜRESİ.....	50
IV. MAHKUMİYETİN KANUNİ SONUCU OLARAK BİR HAKTAN YOKSUN BIRAKILMA HALLERİ.....	53

A- Sürekli, Süreli veya Geçici Bir Kamu Görevinin Üstlenilmesinden Yoksun Bırakılma.....	55
B- Seçme ve Seçilme Ehliyetinden ve Diğer Siyasi Haklardan Yoksun Bırakılma	56
C- Velayet Hakkından, Vesayet veya Kayımlığa Ait Bir Hizmetten Yoksun Bırakılma	59
D- Vakıf, Dernek, Sendika, Şirket, Kooperatif Ve Siyasî Parti Tüzel Kişiliklerinin Yöneticisi Veya Denetçisi Olmaktan Yoksun Bırakılma ...	60
E- Bir Kamu Kurumunun Veya Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşunun İznine Tâbi Bir Meslek Veya Sanatı, Kendi Sorumluluğu Altında Serbest Meslek Erbabı Veya Tacir Olarak İcra Etmekten Yoksun Bırakılma.....	60
F- Meslek Veya Sanatın İcrasından Yasaklanma Ya da Sürücü Belgesinin Geri Alınması.....	62
V. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMANIN UYGULANMASI.....	62
A-Uygulanma Koşulları.....	62
1- Hapis Cezasına Mahkumiyet Koşulu ve İstisnası.....	63
2- Kasıtlı Bir Suç İşlenmiş Olması Koşulu ve İstisnası.....	65
B- Hak Yoksunluklarının Uygulanmasına İlişkin Genel Kurallar.....	67
1- Hakimin Hak Yoksunluğuna İlişkin Olarak Hüküm Kurmasının Gerekli Olmaması.....	67
2- Hak Yoksunluğunun Cezanın İnfazının Tamamlanmasına Kadar Devam Etmesi.....	67

C- Hak Yoksunluklarının Uygulanmasına İlişkin Genel Kuralların	
İstisnaları.....	68
1- Erteleme Veya Koşullu Salıverilme Durumundaki İstisna.....	68
a- Velayet, Vesayet Ve Kayımlık Yetkilerine İlişkin İstisna.....	69
b- Kamu Kurumunun veya Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşunun İznine Tabi Bir Meslek veya Sanatı, Kendi Sorumluluğu Altında Serbest Meslek Erbabı veya Tacir Olarak İcra Etmeye İlişkin İstisna.....	69
c- Hükmedilen Hapis Cezasının Kısa Süreli Olması Durumundaki İstisna.....	70
2- Hakimin Hak Yoksunluğuna İlişkin Olarak Hüküm Kurmasının Gerekli Olmaması Kuralının İstisnaları.....	73
a- Kamu Kurumunun veya Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşunun İznine Tabi Bir Meslek veya Sanatı, Kendi Sorumluluğu Altında Serbest Meslek Erbabı veya Tacir Olarak İcra Etmekten Yokun Bırakılma Durumuna İlişkin İstisna.....	73
b- TCK. m. 53/1’de Belirtilen Hak ve Yetkilerin Kötüye Kullanılması Durumundaki İstisna.....	74
c- Belli Bir Meslek veya Sanatın ya da Trafik Düzeninin Gerektirdiği Dikkat ve Özen Yükümlülüğüne Aykırılık Dolayısıyla İşlenen Taksirli Suçtan Mahkumiyet Halinde Uygulanacak Güvenlik Tedbirlerine İlişkin İstisna.....	75
3- Hak Yoksunluğunun Cezanın İnfazının Tamamlanmasına Kadar Devam Etmesi Kuralının İstisnası Olarak Hak Yoksunluğunun Cezanın İnfazının Tamamlanmasından İtibaren Başlamasına İlişkin İstisnalar.....	78

a- TCK. m. 53/1’de Belirtilen Hak ve Yetkilerin Kötüye Kullanılması Durumundaki İstisna.....	79
b- Belli Bir Meslek veya Sanatın ya da Trafik Düzeninin Gerektirdiği Dikkat ve Özen Yükümlülüğüne Aykırılık Dolayısıyla İşlenen Taksirli Suçtan Mahkumiyet Halinde Uygulanacak Güvenlik Tedbirlerine İlişkin İstisna.....	81
4- Yaş İle İlgili İstisna.....	85
VI- HAK YOKSUNLUKLARINA İLİŞKİN KARARLARIN ADLİ SİCİLE KAYDEDİLMESİ.....	85
VII- YABANCI MAHKEMELER TARAFINDAN HÜKMEDİLMİŞ CEZALARIN HAK YOKSUNLUĞU DOĞURMASI.....	87
VIII- HAK YOKSUNLUKLARI VE YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ KURUMU.....	87
A- GENEL OLARAK.....	87
B- YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİNİN ŞARTLARI	89
C- YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİNDE YETKİLİ MAHKEME VE KARARA KARŞI KANUN YOLU.....	90
D- YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİNE İLİŞKİN KARARIN ADLİ SİCİLE KAYDEDİLMESİ VE MASRAFLARIN AİDİYETİ.....	91
IX- BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA TEDBİRLERİNİN İNFAZI.....	91
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA.....	100

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGTİK	: Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Çev.	: Çeviren
dn.	: Dipnot
E	: Esas
ETCK	: Eski Türk Ceza Kanunu
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HPD	: Hukuki Perspektif Dergisi
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	: Karar
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
MK	: Medeni Kanun
S.	: Sayı
s.	: sayfa
SY	: Sayılı Yasa
T	: Tarih

TCK	: Türk Ceza Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
THD	: Terazi Hukuk Dergisi
vd.	: ve devamı
Y	: Yargıtay
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
YTCK	: Yeni Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Yaptırım kavramı genel olarak, bir kuralın emir ve yasaklarına uyulmadığı zaman karşılaşılabilecek olan tepki olarak tanımlanabilir. Günümüz ceza hukukundaki yaptırımlar ise ceza ve güvenlik tedbirlerinden oluşmaktadır. Failin kusurlu davranışları ceza yaptırımı ile karşılık bulurken, sosyal tehlikeliliğine ise güvenlik tedbirleri ile tepki verilir. Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda da yaptırımlar ceza ve güvenlik tedbirleri olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Yine 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda, 765 sayılı Türk Ceza Kanunundan farklı olarak güvenlik tedbirleri ayrı bir başlık altında gösterilmiştir. Ayrıca yeni kanunda “güvenlik tedbirleri” terimi benimsenmiş ve eski kanunda emniyet tedbiri olarak kabul gören yaptırımların yanı sıra, ferî cezalar da güvenlik tedbiri kapsamına alınmıştır.

5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunundaki ilk güvenlik tedbiri 53. maddede düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaya ilişkin hükümlerdir. Bu hükümler, kanunun birinci kitap, üçüncü kısım, ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu maddede kişinin işlediği suç dolayısı mahkumiyeti durumunda hangi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı düzenlenmiştir.

Çalışmamızın amacı, henüz yeterli ve ayrıntılı olarak bir çalışma yapılmayan, 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunundaki bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma kurumunu, bu tedbirlerin hukuki niteliği, amacı, süresi, türleri, uygulanması, infazı ve sonuçları bakımından inceleyerek içtihatlar ve doktrindeki farklı görüşler doğrultusunda derinlemesine irdelemektir.

Bu bağlamda çalışmamız, bu giriş kısmından sonra sırasıyla güvenlik tedbirleri ve bir güvenlik tedbiri olarak belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma konularından oluşan iki ana bölüm ile konuya ilişkin genel görüşlerimizi içeren sonuç kısmından oluşmaktadır.

Birinci bölümde; ilk olarak, güvenlik tedbirlerinin tanımı, tarihçesi ve hukuki niteliği, güvenlik tedbirleri ile cezaların karşılaştırılması, cezalar ile güvenlik tedbirleri arasındaki farklar ve benzerliler, güvenlik tedbirlerinin uygulanma şartları, güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında sistemler, hukuk sistemimizde yer alan güvenlik tedbirlerinin türleri incelenecektir.

İkinci bölümde, 765 sayılı Eski ve 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunlarında yer alan hak yoksunluklarına dair düzenlemeler, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmanın hukuki niteliği, amacı, süresi, türleri, uygulanması, yasaklanmış hakların geri verilmesi ve tedbirlerin infazına ilişkin hükümler değerlendirilecektir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise, konuya ilişkin genel görüşlerimizi içeren genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK TEDBİRLERİ

§ 1. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN TANIMI, TARİHÇESİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

I. GENEL OLARAK

Türk Ceza Kanunu sistemimizde, cezalar amaç olmayıp toplum düzenini sağlamak için sadece birer araçlardır. Bununla birlikte, cezalar, toplum düzenini sağlamakta tek başına yeterli olmayıp bir takım ilave araçlara da ihtiyaç vardır. Cezaların yanı sıra suçluluğun azalmasına hizmet eden bu araçlar “güvenlik tedbirleri” dir. Güvenlik tedbirlerinin amacı, suçlunun cezalandırılması olmayıp yeniden suç işlenmesinin önlenmesi, böylelikle hem toplumun savunulması, hem de suçlunun topluma kazandırılmasıdır¹.

Güvenlik tedbirleri, doktrinde, cezanın karşıtı olarak, ceza yerine geçmek üzere ortaya çıkmış; daha sonra, ceza hukuku düzeninde, kurallarına uyulmasını sağlayan tedbirler olarak, ceza müeyyidesi yanında, ancak ondan bağımsız olarak, ayrıca yer almıştır. Bu durum, güvenlik tedbirlerinin, bir tür ceza, yani ceza müeyyidesi olup olmadığı, kazai nitelik taşıyıp taşımadığı tartışmalarını gündeme getirmiş; böylece, ceza hukukunda, ihlale tepki olarak bir müeyyide cihazı yanında, ihlalle birlikte ortaya çıkan tehlikeliliği giderme çaresi olarak güvenlik tedbiri cihazı ortaya çıkmıştır. Buna, doktrinde, genel olarak ikili yol, ikili hat (*dobbio binario*) veya ikili tedbir sistemi denmektedir².

¹ SOYASLAN, D.: Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 2005, s. 532.

² İÜHF Kurumsal Hukuk Araştırmaları Klübü, <http://savcibey55.wordpress.com/s.> 19.

Ceza kanunlarına cezalar yanında güvenlik tedbirlerine de yer verilmesi, modern ceza hukukunun önemli bir yeniliğini teşkil etmektedir³. Güvenlik tedbirleri kavramının Ceza Hukukuna ilk girişi ise, Pozitivistler tarafından olmuştur⁴. Pozitivistler, kişilerin serbest irade sahibi olmadıklarını, şartların esiri olduklarını, bu nedenle de adeta suç işlemeye mahkum olduklarını savunmuşlar, toplumun suçlulardan korunmasının çaresinin ise, güvenlik tedbirleri olduğunu ileri sürmüşlerdir⁵. Pozitivistlerin bu düşünceleri XIX. yüzyılın sonundan itibaren kanunlara yansımaya başlamıştır⁶.

II. GÜVENLİK TEDBİRLERİ KAVRAMI VE TANIMI

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun “Yaptırımlar” başlığını taşıyan üçüncü kısmının ikinci bölümünde düzenlenmiş olan “Güvenlik tedbirleri” kavramının hukukumuza girişi oldukça yenidir⁷.

Güvenlik tedbirleri, suçludaki tehlikelilik durumuyla orantılı olarak hükmedilen ve asıl olarak sosyal savunma amacına yönelmiş müeyyideler şeklinde tanımlanabilir⁸. Bu tedbirler, ceza yerine uygulanabileceği gibi, ceza yanında da uygulanabilmektedir⁹.

³ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C.: Ceza Hukuku, Genel Hükümler, C. I, Ankara 2006, s. 21.

⁴ DÖNMEZER, S.: Genel Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 2003, s. 283.

⁵ SOYASLAN, D., s. 532.

⁶ SOYASLAN, D., s. 532.

⁷ Gerçekten de, 765 sayılı Türk Ceza Kanununda, “güvenlik tedbirleri” veya aynı anlama gelecek herhangi bir kavram mevcut değildi. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’dan önce geçerli olan 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun’da da “güvenlik tedbirleri” kavramına yer verilmemiş, sadece 4. maddede “kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek tedbirler” kavramı kullanılmıştı. Bununla birlikte; 1961 Anayasasının 33. maddesinde “ceza tedbirleri” kavramına yer verilirken, 1982 Anayasasının 38. maddesinde “ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri” kavramı yer almıştır. NUHOĞLU, A.: Mukayeseli Hukukta ve Türk Ceza Hukukunda Özgürlüğü Bağlayıcı Emniyet Tedbirleri, Doktora tezi, İstanbul 1996, s. 5.

⁸ ÇOLAK, H./ ALTUN, U.: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, Ankara 2007, s. 763.

⁹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H.: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Ankara 2006, s. 721.

Anayasa Mahkemesine göre güvenlik tedbiri, suç karşılığı olarak ve suçludaki tehlikelilik haliyle orantılı bir biçimde hükmedilen ve esas itibariyle suçluya karşı toplum savunmasına yönelmiş bulunan yaptırımlardır¹⁰. Anayasa Mahkemesinin, bu tanımla, emniyet tedbirlerinin toplumun güvenliği amacını vurguladığı görülmektedir¹¹.

Doktrinde yer alan güvenlik tedbiri tanımlarında ise, özellikle sosyal savunma ve suçta tekerrürün önlenmesi amacının vurgulandığı görülmektedir¹². Nitekim; Dönmezer/ Erman, güvenlik tedbirlerini, suçludaki tehlike haliyle orantılı olarak hükmedilen ve esas itibariyle sosyal savunma amacını güden müeyyideler olarak tanımlamıştır¹³. Artuk'a göre ise, güvenlik tedbirleri, suçun işlenmesinden sonra yeni suçların işlenmemesi için kişinin arzusu hilafına uygulanan ve bu nedenle kişiye acı ve ızdırap veren, amacı suçta tekerrürün önlenmesi olan önleme ve tedavi vasıtalarıdır¹⁴.

Doktrindeki bazı yazarlar ise, güvenlik tedbirlerini tanımlarken cezai sorumluluğu esas almışlardır¹⁵. Bu yazarlardan biri olan Taner'e göre, güvenlik tedbirleri, cezai mesuliyeti olmadığı için cezalandırılmayanlar ile cezalandırıldıkları halde tekrar suç işleyenlerin veya suç işlemeleri muhtemel olanların terbiye ve tedavi edilmesi, terbiye ve tedavi edilemiyorsa topluma zarar veremeyecek hale getirilmeleri için uygulanan tedbirlerdir¹⁶.

Hafizoğulları, güvenlik tedbirlerinin, maddi bakımdan yaptırım olmayıp idari tedbir oldukları, bilimsel açıdan kazai tedbir oldukları görüşündedir¹⁷.

¹⁰ Anayasa Mahkemesi Kararları, E. 1970/42, K. 1971/30, RG. 23.11.1971, No. 14021.

¹¹ NUHOĞLU, A., s. 7.

¹² NUHOĞLU, A., s. 7.

¹³ DÖNMEZER, S./ ERMAN, S.: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. II, İstanbul 1999, s. 568.

¹⁴ ARTUK, M. E.: "Emniyet Tedbirleri" Argumentum II, 1992, s. 355.

¹⁵ NUHOĞLU, A., s. 7.

¹⁶ TANER, T.: Ceza Hukuku, Umumi Kısım, İstanbul 1953, s. 579.

¹⁷ HAFIZOĞULLARI, Z.: "Emniyet tedbirleri" AÜSBFD, XLVI, 3-4, 1991, s. 50.

Doktrindeki bu tanımların yanı sıra, güvenlik tedbirlerinin, ceza hukuku ve idare hukuku alanına girmeyen bağımsız önleme araçları olduğu görüşü de mevcuttur¹⁸.

Güvenlik tedbirleri, geleneksel cezaların uygulanamadığı veya uygulanabilir olmalarına rağmen, yeni suçların işlenmesini önlemeye yeterli kabul edilmediği durumlarda, geleneksel ceza sistemini tamamlamak amacıyla yöneliktir¹⁹

III. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN TARİHÇESİ

Tarihin bütün dönemlerinde topluma ya da bireylere zarar veren fillere karşı bir sosyal tepki gösterilmiş ve bu tepki suç nedeniyle uygulandığında ceza olarak adlandırılmıştır. Ceza ilkel toplumlardaki içgüdüsel görünümünden gelişmiş toplumlardaki sistemli yapısına ulaşırken, amacında da sürekli bir değişim yaşanmış ve bunun sonucunda çağdaş ceza hukukunun bir kurumu olan emniyet tedbirleri ortaya çıkmıştır²⁰.

Güvenlik tedbirlerinin tarihsel gelişimi ile ilgili olarak yapılacak açıklamaların sağlam temellere dayandırılmayacağı konusunda görüşler olmakla birlikte, okullar mücadelesinden ve pozitivist okulun esaslarının ortaya çıkmasından önce de, sistematik olmasa da, toplumun suçlardan korunması fikri mevcuttu ve cezanın ödetici olma niteliği yanında önleyici amaçlara hizmet etmesi de ileri sürülmekteydi²¹.

¹⁸ Bu görüş için bkz., ÖZTÜRK, B.: Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Ankara 1994, s. 313 vd. doktrindeki diğer görüşler için bkz., NUHOĞLU, A., s. 8 vd.

¹⁹ TOROSLU, N.: Ceza Hukuku, Genel Kısım, Ankara 2006, s.404.

²⁰ NUHOĞLU, A., s. 25.

²¹ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 765; ÖNDER, A.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, İstanbul 1992, s. 603-604; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 567-568; ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C.: Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Yaptırım Hukuku, Ankara 2003, s. 246-247.

Güvenlik tedbirleri kavramının Ceza Hukukuna ilk girişinin, Pozitivistler tarafından gerçekleştirildiğini belirtmiştik. Bununla beraber, güvenlik tedbirleri kavramının ilk kaynağını Platon'a kadar götüren yazarlar da vardır. Bu yazarlara göre; Platon, ceza ile suçluyu iyileştirmek için kullanılacak tedbirler arasında ayırım yapmış, Seneca da benzer fikirler öne sürmüştür²².

Nitelikleri itibariyle farklılık arz eden ceza ve güvenlik tedbirlerinin birlikte kullanılması ve böylece suç karşılığı uygulanacak olan yaptırımların “iki izlilik” içinde düşünülmesi, ilk olarak İsviçreli hukukçu *Carl Stroos* tarafından gerçekleştirilen 1893 İsviçre Ceza Kanunu Tasarısında belirtilmiştir²³. Bu Tasarı, XX. yüzyılın başında yürürlüğe giren bütün ceza kanunlarında etkili olmuştur. *Carl Stroos* gibi *Von Listz* de cezalar ile güvenlik tedbirlerinin birbirinden kesin olarak ayrılmasını ve her iki müeyyide çeşidine de ayrı ayrı görevler verilmesini savunmuşlardır²⁴.

IV. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Günümüzde güvenlik tedbirleri, Türk, Alman, İsviçre ve Avusturya Ceza Kanunu gibi birçok ceza kanunlarında cezalarla birlikte suçları önleyici araçlar olarak kabul edilmektedir²⁵. Bununla birlikte, güvenlik tedbirlerinin hukuki niteliği konusunda doktrinde fikir birliği yoktur²⁶. Doktrindeki bir görüşe göre, güvenlik tedbirleri, ceza hukukunda yaptırımlar sistemini tamamlayan bir tür müeyyide

²² ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 765.

²³ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 765; ÖNDER, A., S. 604.

²⁴ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 765; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 568; NUHOĞLU, A., s. 33-37.

²⁵ NUHOĞLU, A., s. 9.

²⁶ ARSLAN, Ç./ AZİZGAOĞLU, B.: Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004, s. 209.

olarak nitelendirilirken, diğer bir görüŖe göre ise, bunlar, idari nitelikte tedbirler olarak kabul edilmektedir²⁷.

A- Güvenlik Tedbirlerini Ceza Hukuku Yaptırımı Sayan GörüŖ

Doktrindeki hakim görüŖ, güvenlik tedbirlerinin, müeyyide yani bir tür ceza hukuku yaptırımı olduğu yönündedir²⁸. Bu görüŖe göre, güvenlik tedbirleri cezalar gibi toplumsal savunma vasıtalarıdır²⁹. Bu nedenle de, cezalar bakımından geçerli olan kanunilik ilkesi güvenlik tedbirleri için de geçerli olduğundan bu tedbirlere hakim tarafından hükmedilmelidir³⁰.

Carnelutti; hukuk kurallarına uymayı sağlayan tedbirler arasında güvenlik tedbirlerinin yerini belirlemeye çalıŖırken; bu tedbirleri ceza tedbirleri kategorisi içine sokmakta; ancak, cezadan farklı olarak, bunların, bastırma değil, salt önleme tedbiri olduklarını, ama nitelikleri bakımından cebri tedbirler oldukları için de, müeyyide sayılmaları gerektiğini ileri sürmekte; dolayısıyla, bastırma tedbirleri kadar, salt önleme tedbirlerinin de, müeyyide olduğu sonucuna varmaktadır. Görüldüğu üzere, Carnelutti, güvenlik tedbirlerinin müeyyide olduğu sonucuna bunların “cebri tedbirler” olduğu noktasından hareketle varmaktadır³¹.

²⁷ NUHOĞLU, A., s. 10.

²⁸ NUHOĞLU, A., s. 10.

²⁹ NUHOĞLU, A., s. 10.

³⁰ KUNTER, N.: “Bugünün Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirlerinin Yeri”, İÜHF, C. XIII, 1947, S. 4, s. 1334.; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 721.

³¹ İÜHF Kurumsal Hukuk AraŖtırmaları Klübü, s. 22. Bu düşünce eleŖtirilmiŖtir. Gerçekten, güvenlik tedbirlerinin cebri tedbirler olduğu doğrudur. Ancak, cebirlik niteliğine sahip olmaları, onların, mutlaka müeyyide olmaları sonucunu doğurmamaktadır. Bir kere, neyin müeyyide olduğunu belirleyen unsur, “cebir fikri” değil, “ihlal fikri” dir. O nedenle, müeyyide, ihlale verilen bir cevap, ihlale karşı bir tepki olarak tanımlanmaktadır. Bu, ihlalle tepki arasında, isnadi veya kiminin ifadesi ile nedensel bir bağın bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Güvenlik tedbirleri ile ihlal arasında bu anlamda bir bağıntı bulunmamaktadır; çünkü bu tedbirler, bizzat ihlal fiili ile değil, ama, ihlalin sadece vesile teŖkil ettiği ihlalden sonraki bir durumla, yani fiilin faili kişinin tehlikelilik hali ile

Güvenlik tedbirlerini müeyyide sayan diğer bir düşünce, bu sonuca, ihlalle bu tedbirler arasında kendisinin varsaydığı bir bağdan hareketle varmaktadır. Gerçekten, güvenlik tedbirleri müeyyidedir, çünkü kural olarak, hukuk düzeninin kuralları ile zıtlaşan bir fiili gerçekleştirmekte, dolayısıyla bizzat fiile, bir cevap, bir tepki oluşturmaktadırlar denmektedir. Ayrıca, güvenlik tedbirlerinin, bastırma işlevine sahip olan cezadan farklı olarak, salt önleme işlevine sahip olmaları, kendilerine hukuki müeyyide niteliği verilmesine bir engel oluşturmaması gerektiği iddia edilmektedir³².

Kunter'e göre, güvenlik tedbirleri, idari nitelikte tedbirler olmayıp uslandırıcı toplumsal savunma vasıtalarıdır ve hükmedilmelerinde gelecekte işlenmesi muhtemel suçlar göz önüne alınmaktadır. Ayrıca, güvenlik tedbirleri, suç işlediği sabit olan kimseye, işlediği suç sebebiyle uygulanan yaptırımlar oldukları için cezanın bir çeşidini oluşturmaktadırlar³³.

Dönmezer/Erman'a göre de, güvenlik tedbirlerine ancak suçun işlendiğinin tespitinden sonra hükmedilebilmesi, bu tedbirlerin yargısal nitelikte olduklarının bir göstergesidir³⁴.

Bu görüşe göre, güvenlik tedbirlerinin tıpkı cezalar gibi suç karşılığında öngörülen yaptırımlar olması nedeniyle, suç işlememiş kişilere uygulanmaması gerekir³⁵.

Anayasa Mahkemesi de, güvenlik tedbirlerinin bir ceza hukuku yaptırımı olduğunu kabul etmiştir. Nitekim, Anayasa Mahkemesine göre, suç işlememiş kimse hakkında, yaşadığı hayat tarzı bakımından toplum için tehlike oluşturduğu

bağıntılıdır. Bu nedenle, güvenlik tedbirleri, ihlal fiilinin isnadi veya nedensel bir sonucu değildir. İÜHF Kurumsal Hukuk Araştırmaları Klübü, s. 22.

³² Kurumsal Hukuk Araştırmaları Klübü, s. 23.

³³ NUHOĞLU, A., s. 11; KUNTER, N.: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1989, s. 959.

³⁴ NUHOĞLU, A., s. 11; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 570.

³⁵ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 721.

gerekçesiyle tedbir uygulanabilir. Fakat bu tedbir, ceza hukuku alanına girmez ve kolluk tedbiri olarak nitelendirilebilir. Anayasa Mahkemesi bir kararında, toplumun tehlikeden korunması için suçluların eğitilebileceğini, yetiştirilebileceğini ve hatta toplumsal ve psikolojik yönlerden tedavi edilebileceğini ifade etmiş; ceza yaptırımlarının temel amacının “ceza hükümlülerinin iç varlığına ve dünyasına girerek esasta onu düzeltmek, yeniden suç işlemesinin ve toplum için sürekli bir tehlike olmasının önüne bu yolla geçmek ve dolayısıyla topluma tekrar yararlı bir birey haline getirdikten sonra toplum içine serbest bırakmak” olduğunu belirtmiştir³⁶.

B- Güvenlik Tedbirlerini İdari Tedbir Sayan Görüş

Güvenlik tedbirlerinin ceza hukuku yaptırımının bir türü olduğu görüşüne karşılık, doktrindeki bir kısım yazarlar ise, bunların idari tedbirler sayılması gerektiği görüşündedirler.

Güvenlik tedbirlerini sadece önleme tedbiri olarak gören, dolayısıyla bir ceza yaptırımı saymayan İtalyan yazar Rocco, bunların, kanunla konulmuş olsalar ve kazai usullerle hükmedilseler bile, gerek maddi, gerekse şekli bakımdan, salt idari tedbirler olduğunu ileri sürmektedir³⁷. Rocco, ceza yaptırımlarını, birbirini izleyen üç evrenin belirlediğini ileri sürmektedir. Bunlar; sırasıyla, yaptırımı kanunlaştırma, (yani yaptırımın tehdit evresi); yargılama, (yani yaptırımı uygulama evresi); kanunla konulup yargılama ile hükmedilen yaptırımın idarece yerine getirilmesi evresidir. Güvenlik tedbirleri, yaptırımın özgül niteliğini oluşturan bu üç evreye yabancısıdır. Bunlar, biçim olarak, bir yasama işlemi ile belirlenmiş, hatta hakim tarafından

³⁶ Anayasa Mahkemesi Kararları, T. 9.3.1971, E. 1970/42, K. 1971/30, RG. T. 23.11.1971, No.14021.

³⁷ NUHOĞLU, A., s. 18.

uygulanıyor olsalar bile, her zaman, devletin idari bir faaliyetinin yerine getirilmesinden ibaret bulunmaktadırlar. Öyleyse, önleyici hukuki himaye vasıtası olarak güvenlik tedbirleri, idari bir işlevin veya faaliyetin açıkçası polisin veya genel güvenlik polisinin idari bir işlevinin veya faaliyetinin yerine getirilmesi suretiyle gerçekleşmektedir. Bundan ötürü, bu faaliyeti yapmakla görevli organların, yani bunları yapmaya çağrılan sùjelerin, teşrii veya kazai niteliği, maddi bakımdan idari bir faaliyet olan, açıkçası genel güvenlik polisinin işlevini oluşturan idari faaliyetin, nesnel mahiyetini değiştirmemesi gerekmektedir. Bu, güvenlik tedbirlerinin, kanunla konsalar, cezai kaza organlarının hüküm veya kararlarının konusunu oluşturan hüküm veya karar biçimini alsalar bile, maddi bakımdan daima idari işlem olmaları, dolayısıyla idari tedbirler olarak kalmaları demektir. Esasen, bu tedbirleri koyan kanunlar, sadece şekli bakımdan kanundurlar; konusunu oluşturdıkları hükümler veya kararlar, sadece şekli bakımdan hüküm veya karardırlar. Böyle olunca, cezai kaza organlarınca verilen ve bir güvenlik tedbirinin uygulanmasını kapsayan bir hüküm, maddi bakımdan kazai bir karar olmamakta, sadece idari bir işlem veya emir olmaktadır³⁸.

Bu görüşü savunan Lutz'a göre, güvenlik tedbirleri, ceza hukukun değil, idare hukukunun konusunu oluşturur. Hukuk kurallarının ihlali halinde, kefarete esasının geçerli olduğu ceza hukuku ihlale müdahale eder; oysa, ceza niteliği olmayan güvenlik tedbirlerinin sadece önleyici etkileri söz konusu olup, bunlar ceza hakiminin görev alanına girmezler³⁹.

³⁸ İÜHF Kurumsal Hukuk Araştırmaları Klübü., s. 25-26. Bunun bir sonucu olarak, Rocco, Devletin, kazai faaliyetleri alanına giren "Bastırıcı bir ceza hukuku" düzeni yanında, idari faaliyetleri alanına giren "Önleyici bir ceza hukuku" düzeninin bulunduğunu kabul etmektedir. İÜHF Kurumsal Hukuk Araştırmaları Klübü., s. 26

³⁹ NUHOĞLU, A., s. 18.

C- Güvenlik Tedbirlerini Bağımsız Önleme Vasıtası Sayan Görüş

Bu görüşe göre, güvenlik tedbirleri, ne ceza hukukuna, ne de idare hukukuna dahil edilebilir⁴⁰.

Bu görüşün savunucularından olan Öztürk'e göre, güvenlik tedbirleri, ceza hukuku alanına girmeyeceği gibi, idare hukukuna da girmez; bu tedbirler, hukukun bağımsız bir dalını teşkil eder⁴¹.

Hafizoğullarına göre ise, güvenlik tedbirleri, maddi bakımdan idari tedbirler olmakla beraber, devletin yargılama alanına girdiği için şekli bakımdan kazai tedbirlerdir. Ancak bu tedbirler cezai yaptırım olarak nitelendirilemezler⁴². Hafizoğullarına göre güvenlik tedbirleri, yeni suçların işlenmesi tehlikesine karşı toplumun savunulması için düşünülmüş olan önleme ve tedavi vasıtalarıdır⁴³.

⁴⁰ NUHOĞLU, A., s. 18.

⁴¹ NUHOĞLU, A., s. 18; ÖZTÜRK, B., s. 313 vd.

⁴² HAFIZOĞULLARI, Z.: "Emniyet tedbirleri", s. 50.

⁴³ HAFIZOĞULLARI, Z.: Ceza Normu, Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni, Ankara 1987, s. 243 vd.

§ 2.GÜVENLİK TEDBİRLERİ İLE CEZALARIN

KARŞILAŞTIRILMASI

I. CEZALAR İLE GÜVENLİK TEDBİRLERİ ARASINDAKİ FARKLAR

A- Amaç Açısından Farklar

Cezanın amacı failin cezalandırılmasıdır. İçeriği, failin maddi vücudunu ve manevi dünyasını birtakım mahrumiyetlere maruz kılmaktan ibarettir. Örneğin, hürriyetin bağlaması kişiye maddi ve manevi birtakım kısıtlamalar getirmektedir⁴⁴.

Oysa güvenlik tedbirlerinin amacı, suçlunun veya muhtemel suçlunun topluma kazandırılması, düzeltilmesidir. Ancak bunlar istenmemiş de olsa, insana acı verebilir. Örneğin, tedavi için zorunlu olarak hastaneye yatırılma durumunda, hürriyetten mahrum kalınma söz konusudur⁴⁵. Buradan da anlaşılacağı üzere güvenlik tedbirlerinin amacı, failin tekrar suç işlemesini önlemek ve onu ıslah ederek topluma kazandırmaktır. Bu nedenle, güvenlik tedbirleri geleceğe yöneliktir. Ceza ise, hem kefaret olma, hem de genel önleme- özel önleme amaçları taşımakla geçmiş kadar geleceğe de yönelik bir yapıya sahiptir⁴⁶. Başka bir ifadeyle, ceza geçmiş için verildiği halde güvenlik tedbirleri failin gösterdiği tehlike sebebiyle gelecek için uygulanır ve suç işlenmesini engellemeyi amaçlar⁴⁷.

⁴⁴ SOYASLAN, D., s. 532.

⁴⁵ SOYASLAN, D., s. 532.

⁴⁶ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 722; HAFIZOĞULLARI, Z.: “Emniyet tedbirleri”, s. 47; ARTUK, M. E.: “Emniyet Tedbirleri” Argumentum II, 1992, s. 352.

⁴⁷ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 769.

Cezanın amacının genel önleme olması, onun ödetici bir nitelik taşımasının doğal sonucudur. Ceza, uygulandığı kişiye acı ve ızdırap verir ve fiilen bunu gerçekleştirmelidir. Güvenlik tedbirlerinde ise yegane amaç toplumun korunması ile kişinin ıslahı, terbiyesi ve topluma tekrar kazandırılmasıdır⁴⁸.

B- Süre Açısından Farklar

Ceza ve tedbirlerin soyut-genel veya soyut-özel olarak belli edilip saptanmasında, bilimsel ve yararlı ölçüler esas tutulursa da cezada öncelikle suçun ağırlığı, güvenlik tedbirlerinde ise, suçlunun toplum için gösterdiği tehlike göz önünde bulundurulur⁴⁹.

Cezanın süresinin belirlenmesinde, suçun ağırlığı ve failin kusuru esas alınır. Buna karşılık, güvenlik tedbirlerinin türünün ve süresinin tayininde failin tehlikeliliği ve tehlikede olan çıkarlar göz önünde bulundurulur⁵⁰. Bu tedbirler, işlenen suç dolayısıyla failin cezalandırılmasına değil, gösterdiği tehlike nedeniyle toplumu faile karşı korumaya yönelik bir yapı arz ederler. Bu nedenle, belli bir süre ile sınırlandırılmaları amaca uygun değildir. Failin ancak toplum açısından artık tehlikeli olarak nitelendirilmediği anda, tedbire son verilebilir. Bu özelliği dolayısıyla bazı hallerde güvenlik tedbiri, cezadan daha ağır bir yaptırım olabilir⁵¹.

Cezada işlenen fiil, meydana gelen zarar ve netice önem taşır. Cezanın miktarının belirlenmesinde bu kavramlar dikkate alınır. Güvenlik tedbirlerinde ön planda tutulan unsur ise, bu tedbirin gerekliliğidir ve bu nedenle de ancak gerekli olduğu süre içinde uygulanabilir. Bu sebeple baştan itibaren sürenin tespiti mümkün

⁴⁸ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 769.

⁴⁹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 722.

⁵⁰ NUHOĞLU, A., s. 61.

⁵¹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 722.

değildir. Güvenlik tedbirlerinden beklenen amaç gerçekleştiğinde uygulanmasından vazgeçilerek kaldırılması yoluna gidilir⁵².

Cezaların süresi yasada çeşitli yöntemlerle belirlenmiştir ve hükümde de cezanın süresinin kesin olarak gösterilmesi gerekir. Güvenlik tedbirleri ise genellikle belirsiz süreli olur⁵³. Bununla birlikte, çalışmamızın konusu olan “belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma” şeklindeki güvenlik tedbiri, failin mahkum olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar devam eder ve infazın tamamlandığı tarih itibariyle, hiçbir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden ortadan kalkar⁵⁴.

C- Hakkında Uygulandıkları Kişi Bakımından Farklar

Cezalar, kusur yeteneği olan herkes hakkında uygulanabilir; kusur yeteneği olmayan kişiler hakkında ceza uygulanmasında ise yarar yoktur. Buna karşılık, güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında failin kusur yeteneğinin bulunup bulunmaması değil, tehlike hali göz önünde bulundurulur⁵⁵. Buna göre, güvenlik tedbirleri, cezai sorumluluğu bulup bulunmadığına bakılmaksızın tehlikeli tüm failer hakkında uygulanabilir⁵⁶.

⁵² ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 770.

⁵³ NUHOĞLU, A., s. 61; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 722; Nitekim, Türk Ceza Kanununda, suçu işlediği sırada akıl hastası olan failerin koruma ve tedavi altına alınmaları toplum açısından tehlikeliliklerinin tamamen ortadan kalkmasına veya önemli derecede azalmasına kadar devam eder (TCK. m. 57/2). Aynı şekilde, alkol ya da uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığı bulunan failerin koruma ve tedavi altına alınmalarının süresi, bağımlılıktan kurtulma anına göre belirlenir (TCK. m. 57/7). CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 722.

⁵⁴ YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi” Kurumu Üzerine Bir Değerlendirme, THD, 2007, S. 7, s. 89-90.

⁵⁵ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 723.

⁵⁶ NUHOĞLU, A., s. 65.

Güvenlik tedbirlerinin muhatabı en başta bir suç işleyerek tehlikeli olduklarını gösteren kişilerdir. Bu kişilere ya ceza verilememektedir, ya da verilebilse bile, ceza tehlikeliliklerini gidermeye yetmemektedir⁵⁷.

Hakkında tedbir hükmedilecek olan kişinin işlediği suç veya hukuka aykırı fiil, tehlike halinin bir belirtisi sayılır; ancak tehlike halinin tespiti sadece fiilin gerçekleştirilmesine bağlanamaz. Nitekim fiil, güvenlik tedbirlerinin uygulanma nedeni değil, sadece zorunlu ön şarttır⁵⁸. Bu nedenle de, suçu işlediği sabit olsa bile, fail hakkında güvenlik tedbirlerinin uygulanması konusunda bir zorunluluk olmayıp hakim in takdir hakkı mevcuttur⁵⁹.

D- Nitelikleri ve Doğurdukları Etki Bakımından Farklar

Özellikle, özgürlüğü bağlayıcı güvenlik tedbirleri fail açısından ceza gibi etkili olur. Ancak toplum açısından bu etki farklıdır⁶⁰. Nitekim, güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında toplum yönünden korkutucu bir etki beklenmez; çünkü güvenlik tedbirleri esasta şefkat duygusuna dayanır ve bireysel önlemeyi hedefler⁶¹.

Kural olarak, cezalar “cezalandırma” niteliğine sahiptir, ancak güvenlik tedbirlerinde böyle nitelik söz konusu değildir⁶².

Cezaların fiil ile bağlantılı, geçmişe etkili, failin kusurluluğuna ilişkin yaptırımlar olmalarına karşılık, güvenlik tedbirleri failin kişiliği ve tehlikeliliği ile bağlantılı, önleyici yaptırımlardır⁶³.

⁵⁷ HAFIZOĞULLARI, Z.: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, ABD, 2007, S. 1, s. 92.

⁵⁸ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 723; NUHOĞLU, A., s. 65.

⁵⁹ DÖNMEZER, S., s. 284.

⁶⁰ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 723; NUHOĞLU, A., s. 66.

⁶¹ DÖNMEZER, S., s. 284.

⁶² CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 723.

⁶³ NUHOĞLU, A., s. 66

Cezanın genel ve özel önleme ve bir bakıma kefaret amacı vardır ve bu amaçlar genel niteliktedir. Güvenlik tedbirlerinde ilk amaç, kişinin terbiyesi ve iyileştirilmesidir. Bu nedenle, cezalar objektif bir nitelik taşıdığı halde, güvenlik tedbirleri subjektif bir özelliğe sahiptir. Güvenlik tedbirlerinde her suçlunun karakter ve kişilik özelliklerine göre ayrı ayrı tedbirler tespit edilir⁶⁴. Başka bir deyişle, ceza, kanunda belirtilmiş olduğu biçimde uygulanırken, güvenlik tedbirlerinin nitelikleri gereği her kişiye göre değişik şekilde uygulanış özelliği gösterir⁶⁵. Kişiyeye güvenlik tedbirlerinin bir türü uygulanmaya başlanmışsa, kişinin bu tedbire karşı verdiği tepkiye göre, bir başka tedbirin uygulanmasına geçilebilir⁶⁶.

Güvenlik tedbirlerinin amacı, kişiyeye acı ve ızdırap çektirmek olmamakla beraber, suç işleyen kişiyeye onların istekleri dışında uygulandıkları için bu tedbirlere de azap verme özelliği taşırlar. Ancak, acı ve ızdırap, güvenlik tedbirlerinin amacı olmayıp, sadece zorunlu bir sonucudur⁶⁷.

E- Ceza Hukukunun Genel Kurallarının Uygulanması Açısından Farklar

1- Güvenlik Tedbirlerinde Zamanaşımı

Türk Ceza Kanununda, cezalar hakkında zamanaşımı kurallarının işleyeceği açıkça belirtilmişken, güvenlik tedbirlerinde zamanaşımı konusu düzenlenmemiştir.

⁶⁴ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 770.

⁶⁵ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 770.

⁶⁶ ÖNDER, A., s. 604; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 569-571; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 770.

⁶⁷ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 723; Bununla birlikte; cezalarla güvenlik tedbirleri arasında etkileri bakımından bir fark olmadığı, her ikisinin de geniş anlamda ceza olduğu yönünde görüşler de vardır. Hafızoğullarına göre ise, emniyet tedbirlerinin fail üzerindeki azap verici etkisinin tali bir sonuç olduğu söylenemez. Bu düşüncenin kabul edilmesinin nedeni, güvenlik tedbirlerinin amacı ile özünün karıştırılmış olmasındandır. güvenlik tedbirlerinin özünde zorunlu olarak azap verme niteliği mevcuttur. Yoksa azap verme güvenlik tedbirlerinin amacı değildir. NUHOĞLU, A., s. 66; HAFIZOĞULLARI, Z.: Ceza Normu, s. 242, dn. 4.

Kanunda bu konuda hüküm bulunmaması ve güvenlik tedbirlerinin geleceğe yönelik amaç taşımaları nedeniyle de, güvenlik tedbirlerinin zamanaşımına uğramayacağı ileri sürülmüştür⁶⁸.

Cezalar bakımından zamanaşımı müessesesinin kabulünün nedenlerinden biri, delillerin zamanla kaybolacağı düşüncesidir. Bu düşünce esas alındığında, dava zamanaşımının güvenlik tedbirlerinde de uygulanması gerektiği sonucuna varılır. Çünkü, failin gerçekleştirdiği fiil, onun tehlikeliliğinin belirtisidir. Bu fiilin ispat edilememesi ise, tehlikeliliğin de ispat edilemediği anlamına gelir⁶⁹.

Diğer yandan; cezaya, failin geçmişte işlediği suç nedeniyle hükmedilmesine karşın güvenlik tedbirlerinin geleceğe yönelik olmaları nedeniyle, güvenlik tedbirlerinin hakkında zamanaşımı kurallarının işletilemeyeceği düşünülebilir. Çünkü, toplumun intikam duygularının zamanla yatışması ve artık cezalandırma ihtiyacının kalmaması nedeniyle, cezalandırılabilir bir fiilin aradan zaman geçmesiyle cezasız bırakılabilmesi mümkündür. Ancak, iyileştirilmeye ihtiyacı olan bir kişinin aradan zaman geçmesiyle artık iyileştirilmeye ihtiyacı olmadığından söz edilemez⁷⁰. Bununla birlikte, zaman, failin tehlikelilik halini ortadan kaldırmışsa, güvenlik tedbirlerinin fail açısından cezadan daha ağır sonuçlar doğuramaması için, tıpkı cezalar gibi güvenlik tedbirleri de infaz zamanaşımına uğramalıdır⁷¹. Zamanaşımı dolduğu halde failin tehlikeliliği devam ediyorsa, idari tedbirler uygulanmalıdır⁷².

Nitekim, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda, bir güvenlik tedbiri olan ve çalışmamızın konusunu oluşturan “hak yoksunlukları” için bağlı olduğu cezaya

⁶⁸ NUHOĞLU, A., s. 70; ÖNDER, A., s. 604; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724.

⁶⁹ NUHOĞLU, A., s. 70.

⁷⁰ NUHOĞLU, A., s. 71-72.

⁷¹ NUHOĞLU, A., s. 71-72; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724.

⁷² CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724.

ilişkin zamanaşımının, “müsadere” için ise, yirmi yıllık zamanaşımı süresinin geçerli olacağı belirtilmiştir (TCK. m. 69,70)⁷³.

2- Güvenlik Tedbirlerinde Af

Özel affın, cezanın infazına son verme etkisini gösterdiği hallerde, güvenlik tedbirlerinin infazını engellememesi gerekir⁷⁴. Çünkü af, ancak kefarete ve kusur açısından olabilir; güvenlik tedbirlerinde ise, kusur ve kefarete değil, tehlikelilik söz konusudur⁷⁵.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 65/3 maddesine göre; “Cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları, özel affa rağmen etkisini devam ettirir.” Buna göre, cezanın infazı özel af ile durdurulmuş olsa bile, TCK. m. 53’te düzenlenmiş olan hak yoksunlukları bu afftan etkilenmeyecektir.

Diğer yandan, özel affın aksine, genel af kurumunun güvenlik tedbirlerinde uygulanması yerinde olur⁷⁶. Çünkü, güvenlik tedbirlerinin uygulanması için bir suçun, en azından hukuka aykırı bir fiilin işlenmiş olması gerekir. Oysa genel af ile, işlenen fiilin artık hukuk düzenini sarsmadığı, fiilin suç olma vasfını yitirdiği kabul edildiğinden, güvenlik tedbirlerinin de uygulanmaması gerekir⁷⁷. Ancak,

⁷³ Alman Ceza Kanunu’nda, güvenlik tedbirlerinde de cezalarda olduğu gibi zamanaşımı kurallarının uygulanacağı kabul edilmiştir. Alman Ceza Kanununun 78. maddesine göre, zamanaşımı, failin cezalandırılmasını ve hakkında tedbire hükmedilmesini engeller. Yine, Alman Ceza Kanununun 79. maddesinde, infaz zamanaşımı, tecrit kurumuna gönderme dışındaki özgürlüğü bağlayıcı güvenlik tedbirleri için kabul edilmiş ve on yıllık zamanaşımı süresi belirlenmiştir. NUHOĞLU, A., s. 71-72.

⁷⁴ ARTUK, M. E.: Emniyet Tedbirleri, s. 53; NUHOĞLU, A., s. 73; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724; Nitekim, İsviçre Yüksek Mahkemesinin 26.03.1980 tarihli bir kararına göre, özel af kurumu güvenlik tedbirlerinde uygulanamaz. NUHOĞLU, A., s. 74.

⁷⁵ NUHOĞLU, A., s. 73; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724.

⁷⁶ NUHOĞLU, A., s. 74; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724; İtalyan Ceza Kanununun 210. maddesi de genel af halinde güvenlik tedbirlerinin infazının sona ereceğini öngörmektedir. NUHOĞLU, A., s. 76.

⁷⁷ KUNTER, N., 959; NUHOĞLU, A., s. 76.

uygulamada, güvenlik tedbirlerinin amaçları ve nitelikleri açısından ceza olmadıkları gerekçesiyle, affın kapsamı dışında kalacakları görüşü hakimdir⁷⁸.

3- Güvenlik Tedbirleri ve Önödeme

Önödeme kurumunun düzenlendiği Türk Ceza Kanununun 75. maddesinin 5. fıkrasına göre, kamu davasının önödeme yapıldığı için açılmaması, müsadere güvenlik tedbirine ilişkin hükümlerin uygulanmasını engellemez. Bununla birlikte, maddede, önödemenin müsadere dışındaki güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını engelleyip engellemeyeceğine ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır.

Güvenlik tedbirlerine hükmedilebilmesi için, yasal tanıma uygun hukuka aykırı bir fiilin varlığı yeterlidir. Önödeme, kamu davasının açılmasını veya açılmış ise davaya devam edilmesini engelleyen olumsuz bir kovuşturma şartıdır. Bu halde fiilin tespitine olanak tanıyan bir güvenlik tedbiri muhakemesi TCK.m. 75'te öngörülmediğinden, önödeme halinde güvenlik tedbirlerine de hükmedilemeyecektir⁷⁹.

4- Güvenlik Tedbirlerinde Erteleme

Cezaların ertelenebilmesine karşılık, güvenlik tedbirlerinin ertelenmesi söz konusu değildir. Zira, erteleme, güvenlik tedbirlerini değil, cezaları tamamlayan bir müessesedir⁸⁰. Erteleme kurumunu düzenleyen TCK.m. 51'de de, sadece belirli ağırlıktaki "hapis cezalarının" erteleneceği öngörülmüştür.

⁷⁸ Y. 4.CD., 23.12.1996 T-5939/7459; YCGK, 23.5.1988-4-114/217. CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724.

⁷⁹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 724-725.

⁸⁰ NUHOĞLU, A., s. 77; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 725.

Hükümlünün asıl cezasının ertelenmesi, güvenlik tedbirinin hukuki niteliğinden dolayı, yasada aksine bir açıklık bulunmadığı sürece tedbirin de ertelenmesi sonucunu doğurmaz⁸¹.

TCK. m. 53'te düzenlenmiş olan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma şeklindeki güvenlik tedbiri, asıl ceza ertelenmiş olsa da uygulanır. Ancak, velayet hakkının kullanılması veya vasilik ve kayımlık hizmeti söz konusu olduğunda hakim, bu hakların kullanılmasını ve vasi veya kayımlık hizmetlerine ilişkin yasağın uygulanmasını da erteleyebilir⁸².

II. CEZALAR İLE GÜVENLİK TEDBİRLERİ ARASINDAKİ BENZERLİKLER

Cezalar ile güvenlik tedbirlerinin ortak özellikler gösterdiği her dönemde ileri sürülmüş; bunun sonucu olarak, tıpkı cezalar gibi güvenlik tedbirleri de sınırlı bir grup içinde tespit edilmiştir⁸³. Birçok kanun güvenlik tedbirlerini birkaç tane ile sınırlı bir şekilde kabul ettiği halde, bazı kanunlar, güvenlik tedbirlerinin gerek türlerini, gerekse bu tedbirler hakkında uygulanacak olan genel kuralları geniş bir şekilde düzenlemiştir⁸⁴.

⁸¹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 725

⁸² CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 725

⁸³ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 766.

⁸⁴ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 766; Örneğin, 1930 İtalyan Ceza Kanunu 41., yeni Küba Kanunu 19., Romanya Kanunu 21. ve Brezilya Kanunu 26. madde içinde güvenlik tedbirlerini düzenlemektedir. Buna rağmen, güvenlik tedbirlerine çok sınırlı yer veren yeni kanunlara da rastlanmaktadır. Bunun sebebi ise, bir bakıma güvenlik tedbirlerine duyulan güvensizliğin yanı sıra, cezaların yalnız ödeten bir yaptırım biçimi olmayıp güvenlik tedbirlerinde olduğu gibi failin ıslahını amaçlaması ve ceza uygulaması ile tedbirlerin amaçladığı sonuca ulaşılabilmesinin mümkün görülmesidir. ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 767; ÖNDER, A., s. 605.

Güvenlik tedbirleri ile cezalar arasında, kanunilik ilkesi, zaman bakımında uygulanma, konu, gerçekleştirilen fiil ve yetkili makam bakımından benzerlikler söz konusudur⁸⁵.

A- Kanunilik İlkesi Bakımından Benzerlikler

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, cezalarda olduğu gibi, güvenlik tedbirlerinde de geçerlidir⁸⁶. Bu ilke, Anayasanın 38. maddesinde, “ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur” şeklinde ifade edilirken, Türk Ceza Kanununun 2. maddesinde de, “kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka ceza ve güvenlik tedbirlerine hükmolunamaz” cümlesi ile belirtilmiştir.

Kanunilik ilkesi gereğince, hakim, güvenlik tedbiri uygulanmasını gerektiren bir durum olmadıkça tedbire hükmedemeyeceği gibi kanunda yazılı olmayan bir tedbirin uygulamasına da karar veremez⁸⁷.

Güvenlik tedbirine hükmedecek olan hakim, kanunilik ilkesi çerçevesinde, bu tedbirin süresini de belirler. Ancak bu süreler, ceza yaptırım sürelerine göre daha esnekler⁸⁸.

⁸⁵ NUHOĞLU, A., s. 82 vd.; ÖNDER, A., s. 605-606; İÇEL-SOKULLU/AKINCI-ÖZGENÇ-SÖZÜER-MAHMUTOĞLU-ÜNVER: Yaptırım Teorisi, İstanbul 2002, s. 40-41, 117.

⁸⁶ SOYASLAN, D., s. 534.

⁸⁷ NUHOĞLU, A., s. 82; DÖNMEZER, S./ERMAN, S., C. II, s. 569-570; ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2006, s. 322; ARTUK, M. E./GÖKÇEN, A./YENİDÜNYA, A. C.: Yaptırım Hukuku s. 249-250.

⁸⁸ Örneğin, tedavi için akıl hastalarının hastanede yatma süreleri, doktor raporuna göre, hakim tarafından uzatılabilir. SOYASLAN, D., s. 534; Güvenlik tedbirinin süresini belirlemedeki bu esnekliğin kişi özgürlüğüne saygı ile bağdaşmadığı yönündeki görüş için bkz. SOYASLAN, D., s. 534.

B- Zaman Bakımından Uygulanma Yönünden Benzerlikler

Cezalar ve güvenlik tedbirleri, zaman bakımından uygulamaya ilişkin kurallar yönünden benzer özellikler göstermektedir. TCK. m. 7'ye göre; "İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolünmüşse infazı ve kanunî neticeleri kendiliğinden kalkar.

Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.

Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır.

Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte buldukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir."

Bu madde gereğince, kural olarak, cezalarda olduğu gibi güvenlik tedbirleri açısından da geriye yürüme yasağı söz konusudur. Ancak, güvenlik tedbirlerinde de istisnai olarak, failin lehine olan yasa geriye yürür. Suç işlendikten sonra yürürlüğe giren yeni yasa o suç için bir güvenlik tedbiri öngörmüşse, aleyhe olan bu yasa geriye yürümeyecektir. Aynı şekilde, suçun işlendiği zaman yürürlükte olan yasanın güvenlik tedbiri öngördüğü, ancak yeni yasanın bu güvenlik tedbirini kaldırdığı hallerde de eski yasaya göre hükmolünmüş olan güvenlik tedbirinin infazı ve yasal sonuçları kendiliğinden kalkacaktır. Buna karşın, güvenlik tedbirlerinde infaz

rejimini belirleyen bir yasa söz konusu olduğunda, infaz anında yürürlükte olan yasa, lehe veya aleyhe olmasına bakılmaksızın derhal uygulanır⁸⁹.

C- Konu Bakımından Benzerlikler

Cezalar, insan hayatına ilişkin olmayıp, hürriyete, malvarlığına ve bazı haklara yöneliktir. Güvenlik tedbirleri de tıpkı cezalar gibi, kişilerin özgürlüğünü veya bazı haklarını kısıtlamaya veya kişinin malvarlığına yöneliktir⁹⁰.

Ceza ve güvenlik tedbirleri arasındaki ortak amaç, özel önlemedir⁹¹. Bunun dışında, güvenlik tedbirleri, suç işleyen kişinin iyileştirilmesi ve eğitilmesi amacıyla uygulanır. Çocuklara ve akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri ile hedeflenen amaçlardan birisi de budur⁹².

Güvenlik tedbiri, suçun konusu ile ilgili olarak da uygulanabilir. Suçun konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yada patlayıcı maddenin müsaderesi bu şekilde bir güvenlik tedbiridir⁹³.

D- Gerçekleştirilen Fiil Bakımından Benzerlikler

Cezaların uygulanabilmesi için bir suçun işlenmiş olması gerekir. Güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için de bir suçun veya hukuka aykırı bir eylemin

⁸⁹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 725-726.

⁹⁰ NUHOĞLU, A., s. 83; DÖNMEZER, S., s. 284; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 571-572; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 767.

⁹¹ DÖNMEZER, S., s. 284; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 57; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 767.

⁹² ÖZGENÇ, İ.: Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler, Ankara 2006, s. 628; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 767.

⁹³ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768.

işlenmiş olması gereklidir⁹⁴. Bu bakımdan, suçun unsurlarından manevi unsurun yokluğu, kanuni tipe uygun hareketin gerçekleştirilmesi durumunda güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına engel olmaz⁹⁵. Hakkında güvenlik tedbiri uygulanacak olan kişinin ceza sorumluluğu için gerekli şartları taşıyıp taşımadığı hiçbir suretle araştırılmaksızın, işlediği suç tehlike halinin bulunduğunu gösteren bir işaret sayılır ve hakkında tehlikelilik hali ile uygun tedbir uygulanabilir⁹⁶.

E- Yetkili Makam Bakımından Benzerlikler

Cezalar gibi, güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına da ceza mahkemesince hükmolunur⁹⁷.

Doktrinde, güvenlik tedbirlerine idari makamlar tarafından karar verilmesi gerektiği yönünde görüşler de mevcuttur⁹⁸. Bu görüşü savunanlar, gerekçe olarak; ceza hakimine daha fazla yetki verilerek iş yükünün artırılmasının gereksiz olduğu, tedbirlere hakimlerin hükmetmesinin, hakimlerin farklılığı nedeniyle, benzer olaylar için yeknesak bir uygulamanın gerçekleşmemesi sonucunu doğuracağı ve güvenlik tedbirlerinin önleyici tedbirler olması nedeniyle idare tarafından uygulanması gerektiği düşüncelerine dayanmaktadırlar⁹⁹.

⁹⁴ NUHOĞLU, A., s. 83; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 570; ARTUK, M. E.: “Emniyet Tedbirleri” Argumentum, s. 352; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768.

⁹⁵ NUHOĞLU, A., s. 84.

⁹⁶ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768; ÖZGENÇ, İ., s. 627; Soyaslan, güvenlik tedbirlerinin, suçun işlenmesini önlemeye yönelik yaptırımlar olduğunu belirterek, uygulanmaları için de mutlaka bir suçun işlenmesi gerektiğini, eğer suç işleme tehlikesi varsa, suçun işlenmesinden önce de bu tedbirlerin uygulanabileceğini savunmaktadır. SOYASLAN, D., s. 568.

⁹⁷ NUHOĞLU, A., s. 84; EREM, F.: Türk Ceza Kanununda Emniyet tedbirleri, AÜHFD, C. I, 1944, S. 3, s. 355; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768.

⁹⁸ NUHOĞLU, A., s. 85.

⁹⁹ NUHOĞLU, A., s. 85.

Bununla birlikte, doktrindeki hakim görüş, güvenlik tedbirlerinin hakim kararıyla uygulanması gerektiği yönündedir¹⁰⁰. Tedbirlere hakimlerce hükmedilmesinin, hakimlerin, faili ve olayı idari makamlardan daha iyi tanımaları sebebiyle daha isabetli karar verme imkanına sahip olmaları, bu uygulamanın zaman ve harcamalar bakımından daha kazançlı olması ve sanığın daha fazla savunma aracına sahip olması gibi faydaları vardır¹⁰¹. Ayrıca, hem cezaların ve hem de güvenlik tedbirlerinin uygulanması hukuka aykırı bir fiilin işlenmesine bağlı olduğundan, her ikisi bakımından da aynı makamın yetkili olması gerekmektedir¹⁰². Hakim, kişi hürriyetlerinin teminatı olduğundan, bu hürriyetlerin kısıtlanması da ancak hakim kararı ile olmalıdır¹⁰³. İdari makamlar, sadece, hukuka aykırı bir fiil söz konusu olmaksızın hakkında tedbir alınması gereken tehlikeli failer yönünden yetkili olmalıdır¹⁰⁴.

Buna karşın, güvenlik tedbirleri açısından her zaman mahkeme tarafından verilmiş bir hükmün varlığına gerek bulunmamaktadır¹⁰⁵. Nitekim, 5271 sayılı CMK. m. 223/6'ya göre; "Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkumiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur." Buna göre, kişi hakkında işlenen suçtan dolayı cezaya değil, güvenlik tedbirine hükmolunabilir¹⁰⁶.

Ancak bazı hallerde, güvenlik tedbiri bir muhakeme hükmüne istinaden değil, bir hakim kararına istinaden uygulanabilmektedir¹⁰⁷. 5395 sayılı ÇKK. m. 7/1'e göre, çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası,

¹⁰⁰ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 570-571; ÖZGENÇ, İ., s. 629; ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C.: Yaptırım Hukuku, s. 250.

¹⁰¹ NUHOĞLU, A., s. 85.

¹⁰² NUHOĞLU, A., s. 85.

¹⁰³ ÖNDER, A., s. 109; NUHOĞLU, A., s. 85.

¹⁰⁴ NUHOĞLU, A., s. 85.

¹⁰⁵ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768.

¹⁰⁶ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768; ÖZGENÇ, İ., s. 629; İÇEL-SOKULLU/AKINCI-ÖZGENÇ-SÖZÜER-MAHMUTOĞLU-ÜNVER, s. 41.

¹⁰⁷ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768; ÖZGENÇ, İ., s. 630.

babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hakimi tarafından alınabilir¹⁰⁸.

Bunun dışında, kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkumiyete bağlı kanuni sonuç olarak uygulanan bir güvenlik tedbiri olan ve TCK. m. 53'te düzenlenmiş bulunan tedbirler de, hakim veya mahkeme tarafından verilmiş bir karara gerek bulunmaksızın uygulanmaktadır¹⁰⁹.

§ 3. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN UYGULANMA ŞARTLARI

Güvenlik tedbirlerinin, toplum için tehlike oluşturan suçun işlenmesinden sonra fail hakkında hakim tarafından hükmedilen ve toplumsal savunma amacına yönelmiş bulunan yaptırımlar oluşu göz önünde bulundurulduğunda, güvenlik tedbirlerinin asli şartlarının; failin tehlikeliliği ve suçun işlenmesinden sonra hükmedilme, olduğunu söyleyebiliriz¹¹⁰.

I. FAİLİN TEHLİKELİ OLMASI

Güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi için, failin tehlikeliliğinin belirlenmiş olması gerekir¹¹¹.

“Tehlikelilik” kavramı, gelecekte zararlı bir olayın gerçekleşebileceğine dair bir ihtimali ifade eder¹¹². Bir başka ifadeyle, tehlikeli hal, kişinin yeni suçlar işleme

¹⁰⁸ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 768.

¹⁰⁹ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 769; ÖZGENÇ, İ., s. 630.

¹¹⁰ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 21; NUHOĞLU, A., s. 89.

¹¹¹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726.

¹¹² NUHOĞLU, A., s. 89.

olasılığının bulunmasıdır¹¹³. Gerçekten, geçmişteki halleri, kötü bir yaşam sürmek konusundaki itiyatları, fizyolojik veya akli kusurları nedeniyle bazı kimseler tehlikeli bir halde bulunabilirler¹¹⁴.

Tehlikelilik, halihazır değil, muhtemel suçluluk anlamını taşır. Bu durumda, tehlikelilik, suçluluk değil, sadece bir suç potansiyelidir ve suç işlemiş olan herkes tehlikeli addedilemez¹¹⁵.

Zararlı bir davranışın gerçekleşmesine dair her ihtimal, ceza hukuku anlamında bir tehlikelilik hali anlamına gelmez. Ceza hukuku açısından “tehlikelilik”, ceza hükmü taşıyan kuralların tekrar ihlal edileceği ihtimalinin bulunmasıdır¹¹⁶. Bu anlamda “tehlikeli kişi” ise, önceden suç işlemiş olan ve tekrar suç işlemesi ihtimali bulunan kişidir¹¹⁷. Bu nedenle, henüz hiçbir suç işlemediği halde tehlikeli sayılan kişiler, ceza hukuku anlamında tehlikeli kişi tanımının dışında tutulmalı ve önceden suç işlememiş olan tehlikeli kişiler hakkında güvenlik tedbirleri uygulanmamalıdır¹¹⁸.

Tehlikeli halin varlığının saptanmasının yetkili merciin takdirine mi, yoksa kanuna mı bırakılması gerektiği konusu tartışmalıdır¹¹⁹.

1910 Brüksel Kongresi, tehlikeli halin tayinini kanuna bırakmıştır. Bununla beraber, genellikle güvenlik tedbirlerine hükmedecek olan hakime tehlikeli halin

¹¹³ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 22.

¹¹⁴ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 22.

¹¹⁵ NUHOĞLU, A., s. 90; EREM, F.: Adalet Psikolojisi, Suçlu Psikolojisi, Usul Psikolojisi, Mahpusun Psikolojisi, Ankara 1977, s. 28; Bu nedenle de, pozitivistlerden bu yana sosyal tehlikelilik ve cürmi tehlikelilik ayrımı yapılmaktadır. Sosyal tehlikelilik, paranoyak ve uyuşturucu bağımlısı bir kişinin durumunda olduğu gibi, önceden suç işlememiş ancak toplum için tehlikeli olabilecek kişiler açısından söz konusudur. Cürmi tehlikelilik ise, önceden suç işlemiş ve tekerrür ihtimali olan sosyal tehlikeli insanın durumudur. Sosyal tehlikelilik, kişinin cürmi tehlikeli kişi olabileceğine dair bir ihtimalin belirtisidir. NUHOĞLU, A., s. 90.

¹¹⁶ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726; NUHOĞLU, A., s. 90.

¹¹⁷ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726; NUHOĞLU, A., s. 91; DÖNMEZER, S.: Tehlikeli Hal Meselesi, İÜHF, X, 1, 1944, s. 182; ARTUK, M. E.: “Emniyet Tedbirleri” Argumentum, s. 352.

¹¹⁸ NUHOĞLU, A., s. 91; ARTUK, M. E.: “Emniyet Tedbirleri” Argumentum, s. 352; ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 22.

¹¹⁹ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 22.

varlığını tespit yetkisi tanınmaktadır¹²⁰. İsviçre ve 1930 İtalyan Ceza Kanunları da, kişinin tehlikeli sayılabileceği hallerin kanunkoyucu tarafından belirlenmesi metodunu benimsemişlerdir¹²¹. Nitekim, İtalyan Ceza Kanununun 203. maddesine göre, tehlikeli kişi, 202. maddede yazılı fiillerden birini gerçekleştiren ve gelecekte kanun tarafından suç olarak tespit edilen fiilleri işlemesi muhtemel olan, cezai mesuliyeti bulunmayan veya cezalandırılmayan kimsedir¹²². Aynı kanunun 202/1 maddesine göre, fail hakkında tedbir uygulanabilmesi, kural olarak cezalandırılabilir bir fiilin işlenmiş olmasına bağlıdır. Bununla beraber 202/2, istisnai olarak kanunda belirtilen durumlarda, cezalandırılabilir bir fiil işlemeyen tehlikeli fail hakkında da tedbire hükmedilebileceğini belirtmektedir¹²³. Diğer ülke kanunlarından farklı olarak tehlikeli halin tanımına yer veren İtalyan kanunkoyucu, bazı hallerde hakime tehlikeli halin tespitinde takdir yetkisi tanımamıştır¹²⁴.

İngiliz Hukukunda ise, itiyadi suçluların belli şartlarda tehlikeli kişi olabilecekleri öngörülmüştür. 1967 tarihli *Justice Act*'e göre, bir kişinin “tehlikeli kişi” sayılabilmesi için şu dört şartın bulunması gerekmektedir:

- Cezaevinden tahliye edilen kişinin çıkışından sonraki üç yıl içinde işlediği altı adet suçtan dolayı iki yıl veya daha fazla özgürlüğü bağlayıcı ceza ile mahkum edilmesi,

- 21 yaşını doldurmasından itibaren en az üç kez, iki yıl veya daha fazla özgürlüğü bağlayıcı cezayı gerektiren bir fiilden dolayı asgari iki kez özgürlüğü bağlayıcı ceza ile cezalandırılması,

- Hükmedilen özgürlüğü bağlayıcı cezaların toplam süresinin asgari beş yıl olması,

¹²⁰ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 22.

¹²¹ NUHOĞLU, A., s. 92.

¹²² NUHOĞLU, A., s. 92.

¹²³ NUHOĞLU, A., s. 92; ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 23.

¹²⁴ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 23.

- Mahkemenin, kişinin tekrar suç işleyeceğine ve dolayısıyla toplumun o kişiden korunması gerektiğine kanaat getirmesi¹²⁵.

İsviçre ve Brezilya Ceza Kanunları da benzer şekilde, tehlikeli hale ve failin tehlikeliliğine ilişkin hükümler içermektedir¹²⁶.

1912 tarihli Avusturya Ceza Kanununun 36. maddesinde ise, tehlikelilik, kişinin örf ve adet kuralları gereğince ve diğer kişilerin emniyet ve malvarlığı için özellikle tehlike oluşturması halidir. Diğer bir deyişle, tehlikelilik, failin bir kişilik özelliğidir ve bu özelliği gereğince onun gelecekte suç işlemesinden korkulmaktadır¹²⁷.

Kanunkoyucu veya yetkili merci tarafından tehlikeliliğine karar verilen bir şahıs hakkında, belli bir süreyle sınırlı tutulmayan güvenlik tedbiri uygulanır. Tehlikeliliğin varlığı halinde, niteliği itibariyle süresiz olan güvenlik tedbiri uygulanacağından ve bu uygulama kişi hürriyetini sınırlandıracağından tehlikelilik durumunun hatasız olarak saptanması gerekir¹²⁸. Bazı suçlular toplum bakımından tehlike arz ettikleri gibi, henüz hiçbir suç işlememiş olan kimseler de aynı durumda bulunabilir. Ancak, henüz suç işlememiş kimselerin tehlikeli halde bulunup bulunmadıkları kesin olarak saptanamadığı sürece –ki halen henüz suç işlememiş bir şahsın ileride suç işleyip işlemeyeceği tahmine dayanmaktadır- bunlar hakkında niteliği itibariyle süresiz olan güvenlik tedbirine hükmetmek kişi dokunulmazlığı ve hürriyetini tehlikeye düşürür. Bu bakımdan güvenlik tedbirine ancak “*post delictum*” yani suçun işlenmesinden sonra hükmedilmeli ve kişinin hangi hallerde toplum için tehlikeli sayılacağını, diğer bir deyişle tehlikeli halin belirtilerini kanun tespit etmelidir. Hakim, bu belirtilerin somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediğini

¹²⁵ NUHOĞLU, A., s. 92-93.

¹²⁶ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 23.

¹²⁷ NUHOĞLU, A., s. 95.

¹²⁸ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 22; Tehlikeliliğin saptanması konusunda ileri sürülen metodlar için bkz, NUHOĞLU, A., s. 97 vd.

araştırmak ve belirtilerin varlığı halinde takdir hakkını da kullanarak bir sonuca varmak zorundadır¹²⁹.

Güvenlik tedbiri, fail açısından ne kadar ağır sonuçlar doğuracak ise, uygulanabilmesi için aranacak tehlikelilik ihtimali de o kadar kuvvetli olmalıdır¹³⁰. Ağır suçlarda tekerrür konusunda küçük bir ihtimal tedbir uygulanabilmesi için yeterli iken, hafif suçlarda daha kuvvetli bir ihtimal aranmalıdır. Bununla beraber, en ağır suçlarda bile söz konusu ihtimal, belirli bir derecenin (kuvvetli olasılık) altına düşmemelidir¹³¹.

Güvenlik tedbirlerini uygulamanın ön koşulu olan tehlikelilik halinin aranacağı zaman, hükmün verildiği andır¹³². Güvenlik tedbirlerini uygularken, hükmün verildiği andaki tehlikelilik halinin esas alınması, tek başına hükmedilen tedbirler ile cezadan önce infaz edilen tedbirler açısından, tedbir hükümden hemen sonra infaz edileceğinden sorun yaratmaz. Ancak, cezadan sonra infaz edilen tedbirlerde, hüküm anındaki tehlikelilik ile cezanın infazından sonraki tehlikeliğin aynı derecede olup olmadığı sorunu ortaya çıkacaktır¹³³. Bu nedenle, uygulamada, tehlikeliğin tespiti açısından suç tarihine de önem verilmektedir¹³⁴.

¹²⁹ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 23-24.

¹³⁰ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726; NUHOĞLU, A., s. 96.

¹³¹ NUHOĞLU, A., s. 96.

¹³² CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726.

¹³³ NUHOĞLU, A., s. 108.

¹³⁴ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726.

II. BİR SUÇ İŞLENMİŞ OLMASI

Güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için, bir suç veya bazı hallerde ceza kanununda gösterilen hukuka aykırı bir fiil işlenmiş olmalıdır. Çünkü, fail, tehlikeli olduğunu ancak suç işlemekle gösterir¹³⁵. Bu nedenle, adli makamlara, suç işlenmeden önce güvenlik tedbirine hükmetmek yetkisi tanınmamalıdır. Bu tedbirler, suçlunun tehlike hali suç şeklinde meydana çıktıktan sonra uygulanmalıdır¹³⁶. Böylelikle, hakimin, failin tehlikeliliği konusundaki hükmünü serbestçe değil, kanunen belirli şartlar altında tespit edilen tehlikeliliğin göz önüne alınması suretiyle vermesi sağlanmış olacaktır¹³⁷.

O halde, güvenlik tedbirleri uygulanabilmesi zorunlu şart, failin; maddi ve manevi olarak veya sadece maddi olarak suç oluşturan, dolayısıyla failin tehlikeliliğinin arazı ve kanıtı olan bir fiili işlemiş olması; tabii, buna bağlı olarak, onun, toplum bakımından tehlikeli sayılacak, yani suç oluşturan sadece mümkün değil, ama, aynı zamanda olası yeni fiilleri gelecekte işleyeceğine kanaat getirilen kişisel bir durumda veya statüde bulunmuş olması olmaktadır. Bu, Anayasanın, 2, 19., 38. ve CK' un 2. maddesi karşısında, kazai olarak bir suç işlediği tespit edilmemiş hiç kimse hakkında, hiçbir ad ve maksatla güvenlik tedbirinin uygulanamaması demektir¹³⁸.

Bu uygulamanın istisnası, İtalyan Ceza Hukukunda görülmektedir. 1930 İtalyan Ceza Kanununa göre, henüz işlenmemiş bir fiilden dolayı da kişi hakkında güvenlik tedbirine hükmedilebilir¹³⁹.

¹³⁵ DÖNMEZER, S., s. 283; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726.

¹³⁶ ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 24.

¹³⁷ NUHOĞLU, A., s. 111.

¹³⁸ İÜHF Kurumsal Hukuk Araştırmaları Kulübü., s. 20.

¹³⁹ NUHOĞLU, A., s. 111.

Soyaslan da, güvenlik tedbirlerinin, suçun işlenmesini önlemeye yönelik yaptırımlar olduğunu belirterek, uygulanmaları için mutlaka bir suçun işlenmesi gerekmediğini, eğer suç işleme tehlikesi varsa, suçun işlenmesinden önce de bu tedbirlerin uygulanabileceğini savunmaktadır¹⁴⁰.

Kanımızca, işlenen hukuka aykırı fiil, failin tehlikeliliğinin bir belirtisi olduğundan, fiilin işlendiği tespit edilmeden failin tehlikeli olduğuna hükmedilememeli ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamamalıdır.

Güvenlik tedbirlerinin uygulanmasının zorunlu bir şartını oluşturan suçun , tamamlanmış olması şart değildir. Suçun icra hareketlerine başlanması failin tehlikeli halini tespite yeterlidir. Bu nedenle de eylem teşebbüs aşamasında kalmış olsa bile fail hakkında güvenlik tedbiri uygulanabilir¹⁴¹. Güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında, kişinin fail ya da müşterek fail olmasının da önemi yoktur. Yardım eden veya azmettiren hakkında da güvenlik tedbiri uygulanabilir¹⁴². Buna karşın, failin eyleminde hukuka uygunluk nedenlerinden birinin varlığı halinde güvenlik tedbiri uygulanması söz konusu olamaz¹⁴³.

§ 4. GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN UYGULANMASINDA SİSTEMLER

Güvenlik tedbirlerinin uygulamasında çeşitli sistemler söz konusudur. Bu sistemler, suçun karşılığı olarak cezalar ile güvenlik tedbirlerinin ayrı ayrı ve birlikte uygulanıp uygulanmayacağı veya cezaların tamamen bir kenara bırakılarak yalnız

¹⁴⁰ Bu görüş için bkz., SOYASLAN, D., s. 568-567.

¹⁴¹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726; ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 24.

¹⁴² ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C., Ceza Hukuku, s. 24.

¹⁴³ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 726.

güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerektiği konusundadır. Bu kapsamda, güvenlik tedbirlerinin uygulanması bakımından dört türlü sistem vardır¹⁴⁴:

I. İKİ YAPTIRIMLI SİSTEM

Günümüz ceza kanunlarında egemen olan bu sisteme göre, güvenlik tedbirleri cezanın yanında uygulanabilmektedir¹⁴⁵. İki izlilik sistemi de denen bu sistem, ceza kanunlarında yaptırım olarak hem emniyet tedbirlerinin ve hem de cezaların kabul edilmiş olması halini ifade etmektedir¹⁴⁶. İki izlilik sisteminin geçerli olduğu hukuk sistemlerinde, ceza ve güvenlik tedbirlerinin uygulanma önceliği bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Şöyle ki; İsviçre Hukukunda, öncelikle güvenlik tedbirinin, daha sonra cezanın uygulanması kabul edildiği halde, İtalyan Hukukunda, güvenlik tedbirinin uygulanmasına ancak cezanın infazından sonra geçilebilmektedir. Finlandiya Hukukunda ise, tehlike gösteren suçlular hakkında güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi için cezanın kısmen infaz edilmiş olması şarttır¹⁴⁷.

İki izlilik sistemi, kendi içinde çelişkiler taşıdığı gerekçesi ile eleştirilmiştir. Şöyle ki; bu sisteme göre, aynı hüküm ile fail hem özgür iradesi ile kusurlu hareket etmiş bir kişi olarak kabul edilip cezalandırılmakta, hem de, emniyet altına alınması gereken bir kişi olarak görülüp hakkında güvenlik tedbiri uygulanmaktadır¹⁴⁸. Oysa, ya irade özgürlüğü esas alınarak fail cezalandırılmalı, ya da suçları önlenmesi bakımından irade özgürlüğü hiç hesaba katılmayarak güvenlik tedbirlerine hükmedilmelidir¹⁴⁹. Yine, iki izlilik sisteminde cezalar ile güvenlik tedbirlerinin

¹⁴⁴ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 770; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 573.

¹⁴⁵ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 771.

¹⁴⁶ NUHOĞLU, A., s. 142.

¹⁴⁷ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 771; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 573-574.

¹⁴⁸ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 727; NUHOĞLU, A., s. 145.

¹⁴⁹ NUHOĞLU, A., s. 145.

suçlular üzerinde farklı işlevleri olduğu ve kanunkoyucunun bu farkı kanuna geçirip geçiremeyeceği probleminin doğacağı görüşü de bu sisteme getirilen eleştirilerdendir¹⁵⁰.

İki izlilik sisteminin temsil sistemi ve toplanma sistemi olmak üzere iki farklı uygulama biçimi mevcuttur:

A- Temsil Sistemi

Temsil sistemi, güvenlik tedbirlerinin cezanın işlevini de görebileceği durumlarda, ceza yerine sadece güvenlik tedbirinin uygulanmasını öngörmektedir¹⁵¹. Bu sistemin temelinde, cezaların özel önleme, güvenlik tedbirlerinin ise genel önleme etkisine sahip olduğu ve güvenlik tedbirlerinin sahip oldukları bu genel önleme etkisi sayesinde cezanın yerine uygulanabileceği düşüncesi yatmaktadır¹⁵². Bu sisteme, İsviçre, Almanya ve Polonya mevzuatlarında yer verilmiştir¹⁵³.

B- Toplanma Sistemi

Toplanma sistemi, güvenlik tedbirleri ile cezaların birlikte uygulanmasını, ve genellikle de cezanın güvenlik tedbirlerinden önce uygulanmasını öngörür¹⁵⁴. Bu sistemin, cezanın infazı sırasındaki gözlemlerin, güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi bu tedbirlerin infazı sırasında göz önüne alınabilmesini sağlaması açısından avantajlı

¹⁵⁰ NUHOĞLU, A., s. 146.

¹⁵¹ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 727.

¹⁵² NUHOĞLU, A., s. 151.

¹⁵³ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 727; NUHOĞLU, A., s. 154.

¹⁵⁴ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 727; NUHOĞLU, A., s. 157.

olduğu kabul edilmiştir¹⁵⁵. Bu sisteme, 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununda yer verilmiştir¹⁵⁶.

II . TEK YAPTIRIM SİSTEMİ

“Tek izlilik sistemi” veya “ikame sistemi” de denilen bu sistem, ceza kanununda ceza ve güvenlik tedbirlerinin birlikte yer almayıp, sadece güvenlik tedbirlerinin veya sadece cezaların kabul edilmesi anlamına gelir¹⁵⁷.

Tek izlilik sistemini benimseyenlere göre, tamamen kefalet düşüncesine dayalı ceza hukuklarında güvenlik tedbirlerinin, tamamen özel önleme amacına yönelmiş ceza hukuklarında ise cezaların yeri yoktur¹⁵⁸.

Tek izlilik sisteminde, itiyadi suçlular hakkında cezalardan vazgeçilerek bunun yerine süresi belirsiz tecrit kurumuna gönderme tedbirinin uygulanabileceği ve toplumsal güvenliği sağlayan tedbirler yerine süresi belirsiz cezaların öngörülebileceği kabul edilmiştir¹⁵⁹.

Bu sistem, gerçekçi olmadığı ve hukuk devleti ilkesi ile de çeliştiği gerekçesiyle eleştirilmiş, ayrıca sadece güvenlik tedbirlerinden oluşan bir sistemin suçlularla mücadelede başarılı olmayacağı ve böyle bir sistemin ceza hukuku ve suç siyasetindeki bütün temel kuralların inkarı anlamına geleceği ifade edilmiştir¹⁶⁰.

¹⁵⁵ NUHOĞLU, A., s. 157.

¹⁵⁶ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 727; NUHOĞLU, A., s. 158; Nuhoğlu, toplanma sisteminin uygulanmasının toplum için çifte kötülük oluşturacağı ve bu çifte kötülüğün hem haksız, hem de gereksiz olduğunu, bu nedenle de eğer failin iyileştirilmesi söz konusu ise ıslah tedbirinin, toplumun korunması söz konusu ise koruyucu tedbir veya özgürlüğü bağlayıcı cezanın uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Bkz., NUHOĞLU, A., s. 159.

¹⁵⁷ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 771; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 727; NUHOĞLU, A., s. 160.

¹⁵⁸ NUHOĞLU, A., s. 160.

¹⁵⁹ NUHOĞLU, A., s. 160.

¹⁶⁰ NUHOĞLU, A., s. 166.

İsveç, Yunan, İngiltere ve sosyalist ülke ceza kanunlarında kısmen veya tamamen tek izlilik sistem kabul edilmiştir¹⁶¹.

III. CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN BİRBİRLERİNİN YERİNE UYGULANABİLMESİ SİSTEMİ

Tek yaptırım sistemi ile iki yaptırımlı sistem arasında yer alan bu sisteme göre; kusurlu olarak gerçekleştirilen fiil sebebiyle fail için önce ceza tayin edilmekte; ancak bu cezanın infazının devamı sırasında ceza yerine tedbir uygulanabileceği gibi, tedbirin uygulandığı süre içinde istenen amacın elde edilememesi durumunda cezaya dönülebilmektedir¹⁶².

Bu sistem, hükümlülerin, tedbirin uygulandığı süre içinde kasdi hareketlerde bulunarak bu tedbirin uygulanmasına muhalefet etmeleri ve daha kısa olan cezanın infazını istemeleri bakımından eleştirilmiş ve sistemin bekleneni vermekten uzak olduğu ileri sürülmüştür¹⁶³.

IV. BAŞKA BİR İSİMDE YAPTIRIM UYGULANMASI SİSTEMİ

Bu sistemde, ceza ve güvenlik tedbiri kavramının kaldırılarak, yerine başka isimde bir yaptırımın uygulanması söz konusudur.

Bu sistemin uygulanması doktrinde tartışılmış, pozitivist doktrin, suçla savaş bakımından cezaların elverişsizliğinin anlaşılmış olduğunu iddia ederek, cezalar yerine tamamen sosyal savunma tedbirlerinin konmasını önermiştir. Böylece, yeni

¹⁶¹ NUHOĞLU, A., s. 162.

¹⁶² ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 771

¹⁶³ ÖNDER, A., s. 612-613; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 771; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 573-574.

sosyal savunma doktrini, cezaları ve güvenlik tedbirlerini bertaraf ederek “sosyal savunma tedbiri” adı verilen bir tek yaptırım sistemini kabul etmektedir¹⁶⁴.

Sistemi eleştiren karşı görüş savunucularına göre ise, geleneksel ceza müessesesinin çağdaş bilimin gerçekleştirdiği değişikliklerle muhafaza edilmesi gereklidir; cezanın suçla mücadele bakımından elverişsizliğinden değil, sadece diğer yaptırımlarla tamamlanması gereğinden söz edilebilir. Nitekim, suç karşılığı olarak ceza gerekli, yararlı ve elverişlidir¹⁶⁵.

Yeni sosyal savunma doktrininin önerdiği bu sistemi uygulayan bir hukuk sistemi bulunmamaktadır¹⁶⁶.

§ 5. HUKUK SİSTEMİMİZDE YER ALAN GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN TÜRLERİ

Türk Ceza Hukuku sisteminde hem cezaya hem de güvenlik tedbirlerine yer verilmiştir¹⁶⁷. 01.06.2005 tarihine kadar yürürlükte olan 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu, İtalyan Ceza Kanunundan alınmış olduğundan güvenlik tedbirleri de sistemli bir şekilde düzenlenmemiştir. Bununla birlikte, 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu sisteminde bazı kurumların güvenlik tedbirleri kapsamında değerlendirilebilmesi mümkündür¹⁶⁸. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ise, Birinci Kitap, Üçüncü Kısım, İkinci Bölümünde “Güvenlik Tedbirleri” başlığı altında 53-60. maddelerinde güvenlik tedbirlerini düzenlemiştir. Böylece, 765 Sayılı Türk Ceza Kanunundan farklı olarak, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda güvenlik tedbirlerine

¹⁶⁴ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 772; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S., C. II, s. 574.

¹⁶⁵ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 772.

¹⁶⁶ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 772.

¹⁶⁷ CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 727.

¹⁶⁸ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 773.

ayrı bir bölüm açılarak, “emniyet tedbiri” yerine “güvenlik tedbiri” terimi benimsenmiş ve 765 Sayılı Türk Ceza Kanununda emniyet tedbiri olarak kabul gören yaptırımların yanı sıra ferî cezalar da güvenlik tedbiri kapsamına alınmıştır¹⁶⁹.

Güvenlik tedbirlerini genel olarak, hak ve özgürlüklere ilişkin olanlar ve mala ilişkin olanlar olmak üzere iki grup altında inceleyebiliriz:

I. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE İLİŞKİN GÜVENLİK TEDBİRLERİ

Güvenlik tedbirlerinin amacı, suçlu veya muhtemel suçlu kişiliği ve bunu suçu iten itme tehlikesi yaratan faktörleri ortadan kaldırmak olduğundan, çocuklara uygulanan güvenlik tedbirleri ile yetişkinlere uygulanacak olan güvenlik tedbirleri de amaçları ve uygulanma şekilleri bakımından birbirinden farklı olmuştur¹⁷⁰. Bu nedenle öncelikle erginlere ilişkin güvenlik tedbirlerini küçüklere ilişkin güvenlik tedbirlerinden ayırmak gerekmektedir.

A- Erginlere İlişkin Güvenlik Tedbirleri

Bu grupta yer alan güvenlik tedbirleri, kişiyi hürriyetinden mahrum eden, hürriyeti kısıtlayan, birtakım haklardan mahrum eden tedbirlerdir.

1- Hürriyetten Mahrum Eden Tedbirler

Hürriyetten mahrum eden tedbirler, akıl hastaları ile uyuşturucu ve alkol bağımlıların için uygulanan tedbirler olup, daha çok suçlunun belli bir yerden dışarı

¹⁶⁹ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 778; ÖZBEK, V. Ö.:Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, İzmir Şerhi, Genel Hükümler, C. 1, 2. Baskı, Ankara 2005 s. 531.

¹⁷⁰ SOYASLAN, D., s. 569.

çıkmasını engelleme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu tedbirlerin uygulanması için failin suç işlemesi şart değildir; bunlar, suç işleyenlere uygulandığı gibi, suç işleme tehlikesi gösterenlere de uygulanabilir. Suç işleyen kişi, asli cezasını çektikten sonra hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirlerine de maruz kalabilir¹⁷¹.

5237 sayılı TCK. m. 57'de akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri ile alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olan kişilere uygulanacak güvenlik tedbirlerine yer verilmiştir.

Buna göre; fiili işlediği sırada akıl hastası olan kişi hakkında, koruma ve tedavi amaçlı olarak güvenlik tedbirine hükmedilir. Hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen akıl hastaları, yüksek güvenliqli sağlık kurumlarında koruma ve tedavi altına alınırlar. Hakkında güvenlik tedbirine hükmedilmiş olan akıl hastası, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca düzenlenen raporda toplum açısından tehlikeliliğinin ortadan kalktığı veya önemli ölçüde azaldığının belirtilmesi üzerine mahkeme veya hâkim kararıyla serbest bırakılabilir. Sağlık kurulu raporunda, akıl hastalığının ve işlenen fiilin niteliğine göre, güvenlik bakımından kişinin tıbbî kontrol ve takibinin gerekip gerekmediği, gerekiyor ise, bunun süre ve aralıkları belirtilir. Tıbbî kontrol ve takip, raporda gösterilen süre ve aralıklarla, Cumhuriyet savcılığınca bu kişilerin teknik donanımı ve yetkili uzmanı olan sağlık kuruluşuna gönderilmeleri ile sağlanır. Tıbbî kontrol ve takipte, kişinin akıl hastalığı itibarıyla toplum açısından tehlikeliliğinin arttığı anlaşıldığında, hazırlanan rapora dayanılarak, yeniden koruma ve tedavi amaçlı olarak güvenlik tedbirine hükmedilir.

İşlediği fiille ilgili olarak hastalığı yüzünden davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişi hakkında, yerleştirildiği yüksek güvenliqli sağlık

¹⁷¹ Hapis cezasını çeken kimsenin tarım işçisi olarak çalıştırılması, 18-24 yaş grubundaki suçluların eğitim içi bir merkezde yaşamaya mecbur edilmeleri, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında tedaviye hükümlenmesi durumları buna örnek olarak gösterilebilir. SOYASLAN, D., s. 570.

kuruluşunda düzenlenen kurul raporu üzerine, mahkûm olduğu hapis cezası, süresi aynı kalmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, mahkeme kararıyla akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.

TCK. m. 57/7'ye göre de; suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilerin, güvenlik tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşunda tedavi altına alınmasına karar verilir. Bu kişilerin tedavisi, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığından kurtulmalarına kadar devam eder. Bu kişiler, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca bu yönde düzenlenecek rapor üzerine mahkeme veya hakim kararıyla serbest bırakılabilir.

2- Hürriyeti Kısıtlayıcı Tedbirler

Bu tedbirler, kişi hürriyetini tamamen kaldırmayıp, sadece hareket özgürlüğünü kısıtlayan tedbirlerdir¹⁷². TCK. m. 51/3 uyarınca cezası ertelenen hükümlü hakkında bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere denetim süresi belirlenmesi; TCK. m. 50/1-d bendi gereğince kısa süreli hapis cezalarında mahkumiyetin belirli yerlere gitmekten ya da belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma tedbirine çevrilmesi; koşullu salıverilen hükümlünün denetim altına alınması ve bir meslek ve sanatı icra etmesi için bir kamu kurumu veya özel şahsın gözetiminde ücret karşılığı çalıştırılması (CGTİK. m. 107/7); hükümlünün yabancı olması halinde sınır dışı edilmesi (TCK. m. 59); belli yerde ikamet yasağı; içki içilen yere gitme yasağı gibi tedbirler, hürriyeti kısıtlar nitelikteki tedbirlerdir¹⁷³.

¹⁷² SOYASLAN, D., s. 571.

¹⁷³ SOYASLAN, D., s. 571.

3- Haklardan Mahrumiyeti Gerektiren Güvenlik Tedbirleri

Çalışmamızın konusunu oluşturan ve 5237 sayılı TCK. m. 53'te "belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma" başlığı altında bulunan bu güvenlik tedbirleri, kişiyi bazı hakları kullanmaktan yoksun bırakırlar. Hak yoksunlukları, 765 sayılı TCK'nda ceza olarak öngörölmüş iken, 5237 sayılı TCK'nda güvenlik tedbiri olarak nitelendirilmiştir¹⁷⁴.

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma adı altındaki bu tedbirler; sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden (Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tâbi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten) yosun bırakılma; seçme ve seçilme ehliyetini ve diğere siyasî hakları kullanamama; velayet hakkını kullanmama; vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunamama; vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasî parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olamama; bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tâbi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğunda serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra edememe ile belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet hâlinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması şeklindeki tedbirlerdir.

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma niteliğindeki bu tedbirlerin hukuki niteliği, amacı, süresi ve diğere

¹⁷⁴ SOYASLAN, D., s. 571.

özellikleri ayrıntılı olarak ele alınacağından, bu bölümde sadece bu tedbirlerin hangileri olduğunun sayılması yetinilecektir.

B- KÜÇÜKLERE İLİŞKİN GÜVENLİK TEDBİRLERİ

5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanununda küçüklerin ceza sorumlulukları için 0-12, 12-15 ve 15-18 olmak üzere üç yaş gurubu kabul edilmiştir. On iki yaşından küçüklerin mutlak olarak algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olmadıkları kabul edilmiştir. Bu yaş gurubundaki çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu durum oniki yaşından küçüklerin suç işlemeleri veya işleme tehlikesi içinde olmaları halinde velilerine, bir eğitim kurumuna teslim gibi güvenlik tedbiri uygulanmasına engel değildir¹⁷⁵.

12- 15 yaş gurubuna giren küçüklerin ise ceza sorumluluklar için ise ayırım yapılmıştır. Buna göre küçüğün işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş ise ceza sorumluluğu yoktur; bunlar 0–12 yaş gurubu çocuklar gibi işlem görürler. Aksi takdirde ceza sorumlulukları vardır¹⁷⁶.

15-18 yaş gurubuna giren küçüklerin ise ceza sorumlulukları vardır. Ancak ceza indirilerek verilir¹⁷⁷.

Fiili işlediği sırada 0-12 ve 12-15 yaş arası içerisinde olan suç işleyen küçük aynı zamanda akıl hastası ise, bunlar hakkında, akıl hastalarına değil, çocuklara ilişkin güvenlik tedbirleri uygulanır. Ancak 15-18 yaş arası içerisinde olan suç işleyen küçük bakımından ise akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri uygulanır¹⁷⁸.

¹⁷⁵ SOYASLAN, D., s. 573.

¹⁷⁶ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 189.

¹⁷⁷ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 189.

¹⁷⁸ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 187.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 11. maddesinde; bu kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin; suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılacağı belirtilmiştir. Aynı kanunun 5. maddesinde ise koruyucu ve destekleyici tedbirlerin neler olduğu sayılmıştır. Bunlardan bir kısmı korumaya yönelik tedbirler iken bir kısmı da disiplin altına almaya yönelik tedbirleridir. Örneğin; çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonu, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılması ve çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamı ile iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesi veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesi korumaya yönelik tedbirler iken, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile yanında yaşamaya mecbur etmek ise disiplin altına almaya yönelik tedbirlerdendir.

II. MALA İLİŞKİN GÜVENLİK TEDBİRİ

Mala ilişkin güvenlik tedbiri müsadere'dir. Müsadere; Kasıtlı bir suçtan mahrumiyet halinde, Suçun işlenmesine özgülenmiş veya suçtan meydana gelmiş veya kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olmak koşuluyla suçta kullanılmak üzere hazırlanmış bir eşyanın veya suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya

ıkan ekonomik kazançların mülkiyetinin devlete geçirilmesi işlemine müsadere denmektedir¹⁷⁹.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, müsadereyi suç işlenmesini engelleyen bir araç olarak gördüğü ve müsadereye hükmetmek için bir ceza yaptırımı uygulamasının zorunlu olmadığı gerekçesiyle müsadereyi güvenlik tedbiri olarak dzenlemiřtir¹⁸⁰.

¹⁷⁹ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 325.

¹⁸⁰SOYASLAN, D., s. 575.

İKİNCİ BÖLÜM

BİR GÜVENLİK TEDBİRİ OLARAK BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA

§ 6. 5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDA YER ALAN HAK YOKSUNLUKLARINA DAİR DÜZENLEMELER

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaya ilişkin hükümler, kanunun birinci kitap, üçüncü kısım ikinci bölümünde “Güvenlik Tedbirleri” başlığı altında 53. maddede düzenlenmiştir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, güvenlik tedbirleri açısından farklı esaslar getirmiştir. İlk olarak 765 sayılı Türk Ceza Kanunundan farklı olarak güvenlik tedbirleri ayrı bir başlık altında gösterilmiştir. Ayrıca yeni kanunda “güvenlik tedbirleri” terimi benimsenmiş ve eski kanunda emniyet tedbiri olarak kabul gören yaptırımların yanı sıra, ferî cezalarda güvenlik tedbiri kapsamına alınmıştır¹⁸¹.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda düzenlenen güvenlik tedbirlerinden ilki olan ve belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma başlığını taşıyan 53. maddenin metni şu şekildedir:

“Madde 53 - (1) Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy

¹⁸¹ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 778.

veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tâbi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,

b) Seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasî hakları kullanmaktan,

c) Velayet hakkından; vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmaktan,

d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasî parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,

e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tâbi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılır.

(2) Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.

(3) Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik yetkileri açısından yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında birinci fıkranın (e) bendinde söz konusu edilen hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebilir.

(4) Kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(5) Birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adlî para cezasına mahkûmiyet hâlinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir.

Hükmün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adlî para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar.

(6) Belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet hâlinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar.”

I. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma adı altında yer alan güvenlik tedbirleri ceza hukuku sistemimizde hapis cezasına mahkumiyetin kanuni sonucu olarak öngörülmüştür¹⁸². Her ne kadar, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbiri, güvenlik tedbirleri başlığı altında düzenlenmiş ise de, bu tedbir ceza mahkumiyetinin kanuni sonucu olduğundan hukuki niteliği itibari ile bir güvenlik tedbiri değil mahkumiyetin yasal sonucu olan bir ek cezadır¹⁸³. Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma adı altındaki bu güvenlik tedbirlerinin, geri alınabilir ve değiştirilebilir olmamaları da bir tedbir olmayıp ceza olduklarının kanıtıdır¹⁸⁴.

¹⁸² HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 93; ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 323; OTACI, C.: Suçun Kanuni Sonucu Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma, HPD, Eylül 2006, s.50.

¹⁸³ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 323; HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 93.

¹⁸⁴ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 93.

Hak yoksunlukları, hapis cezasına mahkumiyetin yasal bir sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıktığından, bunların kararda ayrıca gösterilmesi gerekmez. Bu nedenle de kararda gösterilmemiş olması hükümlü açısından kazanılmış hak oluşturmaz¹⁸⁵. Ancak istisnai olarak, bu tedbirlerin cezanın yanı sıra uygulanan güvenlik tedbirleri niteliğinde olduğu hallerde bulunmaktadır (TCK. m. 53/5-6). Bu hallerde güvenlik tedbirlerine hükmedildiğinin açıkça gösterilmesi gerekir.¹⁸⁶

Hüküm ile birden fazla suç hakkında bir karar verilmiş ise her bir suç için verilen ceza mahkumiyeti diğerinden ayrı ve bağımsız olduğundan bu suçlar için ayrı hak yoksunluğu doğar. Ancak 53. maddenin 5. ve 6. fıkrasındaki hallerden birinin gerçekleşmesi halinde infazdan sonra devam edecek bir hak yoksunluğuna hükmedilmiş ise onun ayrıca kararda hangi suç için hükmedildiğinin belirtilmesi gerekir¹⁸⁷.

II. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN

BIRAKILMANIN AMACI

Belli haklardan yoksun bırakma tedbirinin amacı suç işleyerek topluma ters düşen ve toplumun güvenini kaybeden suçlunun topluma daha fazla zarar vermesini önlemek, mahkûmiyet (iyileştirme) süresince toplumun esenliğini ilgilendiren ve etkileyen görev, yetki ve haklarının kullanımını kısıtlamak ve bu sayede toplumu suçtan korumak olarak ifade edilebilir¹⁸⁸. Bu güvenlik tedbiri kamu hizmetleri

¹⁸⁵ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 323; OTACI, C , s. 50.

¹⁸⁶ OTACI, C., s. 50.

¹⁸⁷ OTACI, C., s. 50.

¹⁸⁸ DİLBEROĞLU, A., V.: Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 72.

(niteliğindeki) kapsamındaki işleri ve medeni haklardan velayet, vesayet ve kayyımlik hakkının kısıtlanmasını kapsar. Kişiyeye özel hak olan vesayet ve özellikle velayet hakkının kısıtlanması toplumun aile yapısına verdiği özel önemi vurgulamaktadır. Bu kısıtlama sayesinde velayet ve vesayet altındaki kişinin korunması topluma zarar vermemiş, toplumla bozuşmamış ve toplumun güvenine sahip bir başka kişiyeye devredilerek velayet veya vesayet altına alınan kişinin güvenliği, dolayısı ile toplumun güvenliği sağlanmış, hem de güvenilir kişiliği nedeniyle kendisine vasilik görevi verilen suçlunun mevcut tehlikelilik hali gözetilerek mahkeme ile verilen vesayet görevinin yine mahkemece geri alınması sağlanmıştır.

Böyle bir düzenleme yapılmamış olsa idi, korumaya muhtaç olan velayet veya vesayet altındaki kişinin telafisi imkansız zararlardan kaçınması imkansız olacaktı.

III. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMANIN SÜRESİ

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu sisteminde, mahkumiyete bağlı hak yoksunlukları kural olarak süresiz olmayıp belli bir süreyle sınırlı tutulmuştur.¹⁸⁹

Cezalandırılmakla güdülen asıl amaç, kişinin işlediği suçtan dolayı etkin pişmanlık duymasını sağlayıp tekrar topluma kazandırılması olduğuna göre suça bağlı hak yoksunlukları da belli bir süre ile sınırlandırılmalıdır. Bu nedenle maddede söz konusu hak yoksunluklarının mahkum olunan cezanın infazı tamamlanıncaya

¹⁸⁹ ARSLAN, Ç./AZİZAĞAOĞLU, B., s. 215; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi” Kurumu Üzerine Bir Değerlendirme, THD., Mart 2007, S. 7, s. 88.

kadar devam etmesi öngörölmüştür. Bu suretle, cezanın infazının sona ermesi ile birlikte güvenlik tedbiri de sona erecektir. Böylece, kişi mahkum olduğu cezanın infazının gereklerine uygun davranarak bunun tamamlanmasıyla kendisinin tekrar güven duyulan bir kişi olduğu konusunda topluma da bir mesaj vermektedir. Bu bakımdan hak yoksunluklarının en geç cezanın infazının tamamlanması aşamasına kadar devam etmesi, suç ve ceza politikasıyla güdülen amaçlara daha uygun düşmektedir¹⁹⁰.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu sisteminde süresiz bir hak yoksunluğu söz konusu olmadığı için, 765 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan yasak hakların geri verilmesi (memnu hakların iadesi) kurumuna yeni sistemde yer verilmemiştir¹⁹¹.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde düzenlenen hak yoksunluklarının başlama süresi ile ilgili açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte, hükümlünün, yoksun bırakıldığı haklarını ne zamana kadar kullanamayacağı 53. maddenin ikinci fıkrasında açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkum olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar yoksun bırakıldığı hakları kullanamayacaktır. 53. Maddede yer alan bu düzenleme, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 4. Maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde, hak yoksunluklarının kural olarak, hükmün kesinleşmesi ile başlayıp cezanın infazının tamamlanması ile sona ereceği sonucuna varılır¹⁹². Nitekim, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 4. maddesinde, mahkumiyet hükümlerinin kesinleşmedikçe infaz olunamayacağı öngörölmüştür. 5275 SY. m. 107/14'e göre

¹⁹⁰ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 780.

¹⁹¹ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 324; ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 780; PARLAR, A/ HATİPOĞLU, M.: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara 2007, s. 481; YILMAZ, Z.: Ceza Kanunumuzda Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, ABD, 2006, S. 2, s. 34.

¹⁹² OTACI, C., s. 52.

mahkum olunan cezanın infazının tamamlanması, koşulu salıvermeden başlayan denetim süresinin iyi halli geçirilmesi ile mümkündür. Yine, 5237 sayılı TCK. m. 51/8 uyarınca, ertelenmiş cezalarda da denetim süresinin yükümlülükler uygun ve iyi halli olarak geçirilmesi ile ceza infaz edilmiş sayılır.

Görüldüğü üzere, koşullu salıverilme halinde cezanın infazının tamamlanmış sayılmadığı, infazın tamamlanmış sayılabilmesi için, koşulu salıvermeden başlayan denetim süresinin iyi halli geçirilmesi gerektiği, dolayısıyla da, hak yoksunluklarının koşulu salıverilme tarihine kadar değil, hak ederek salıverilme tarihine kadar edeceği kabul edilmiştir. Ancak, kural bu olmakla beraber, istisnai olarak, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılan sanık hakkında velayet, vesayet ve kayyımlik yetkileri açısından getirilen kısıtlamanın TCK. m. 53/3 uyarınca şartla salıverilme tarihine kadar geçerli olması öngörülmüştür¹⁹³.

TCK. m. 69'da, cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarının süresi ceza zamanaşımı doluncaya kadar devam edeceği belirtilmiştir. Buna göre, infaza fiilen başlanması, hak yoksunlukları açısından ceza

¹⁹³ “5237 sayılı TCK. nun 53. maddesi uyarınca belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılan sanık hakkında velayet, vesayet ve kayyımlik yetkileri açısından kısıtlamanın 53/3. madde uyarınca şartla salıverilme tarihine kadar geçerli olduğunun hüküm fıkrasının mahsus bölümüne eklenmesine karar verilmek suretiyle CMUK. nun 322. maddesiyle verilen yetkiye istinaden DÜZELTİLEN hükmün tebliğnamedeki düşünce hilafına (ONANMASINA), ceza miktarı, tutuklulukta kaldığı süre gözetilerek sanık müdafinin tahliye talebinin reddine oybirliği ile karar verildi. Yargıtay 1. CD. 11.10.2006 T, 2006/1358 E - 2006/4282 K, (PARLAR, A/ HATIPOĞLU, M.: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara 2007, s. 485; Sanıklar hakkında, 5237 sayılı TCK.'nun 53/1-c maddesinde belirtilen kendi alt soyu üzerindeki velayet hakkından; vesayet veya kayyımliğe ait hizmette bulunmaktan yoksun bırakılma güvenlik tedbirinin aynı maddenin 3.fıkrası uyarınca koşullu salıverme tarihine kadar uygulanabileceği, diğer haklar yönünden ise hapis cezasının infazının tamamlanmasına kadar yoksun bırakılacağı hususunun gerekçeli kararda gösterilmemesi, Bozmayı gerektirmiştir. Yargıtay 2. CD., 27.9.2007 T, 2007/6583 E - 2007/12015 K , (Kazancı İçtihat Programı); Sanık hakkında, altsoy üzerindeki haklarından koşullu salıverilme tarihi yerine cezanın infazı tamamlanmaya kadar yoksun bırakılmasına karar verilmesi, yasaya aykırıdır. Yargıtay 11. CD., 4.2.2008 T, 2006/904 E - 2008/471 K , (Kazancı İçtihat Programı).

zamanaşımı süresini kesecek ve bu noktadan itibaren süreli olan hak yoksunluğunun kanunla ya da hakim tarafından belirlenen süresi başlayacaktır¹⁹⁴.

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmanın kural olarak sadece hapis cezasının infazı süresince devam etmesi ve infazın tamamlanması ile birlikte kendiliğinden kalkması, bireyin toplum içinde kalması, topluma kazandırılması ve hak kaybı yoluyla daha fazla mağdur edilmemesi bakımından da en uygun çözüm yolu olmuştur¹⁹⁵. Bununla birlikte, istisnai olarak, belirli bazı suçları işleyen failer bakımından, işlenen suçun özelliklerine göre cezanın infazının bitiminden sonra başlayacak ve belirli bir süre devam edecek hak yoksunluğu halleri de öngörülmüştür. TCK. m. 53/5 ve m. 53/6’ da düzenlenmiş olan bu haller, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde, “hak yoksunluğunun cezanın infazının tamamlanmasına kadar devam etmesi kuralının istisnası olarak hak yoksunluğunun cezanın infazının tamamlanmasından itibaren başlaması” başlığı altında ayrıntılı olarak inceleyecektir.

IV. MAHKUMİYETİN KANUNİ SONUCU OLARAK BİR HAKTAN YOKSUN BIRAKILMA HALLERİ

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesindeki düzenlemeye göre, mahkumiyetin kanuni sonucu olarak uygulanabilecek veya hükmedilebilecek hak yoksunlukları birinci fıkrada sayma yöntemi ile ve sınırlı olarak belirlenmiştir¹⁹⁶. Birinci fıkrada sayılan bu hak yoksunlukları seçenekli olmayıp hepsi birlikte sonuç doğurur. Başka bir deyişle, hakim burada sayılan hak yoksunluklarının bir veya bir

¹⁹⁴ OTACI, C., s. 53.

¹⁹⁵ ŞEN, E., s. 53.

¹⁹⁶ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 35; ÖZGENÇ, İ., s. 677.

kaçını seçme konusunda takdir hakkına sahip olmayıp hükümlü 53. maddenin birinci fıkrasında sayılan hakların tümünden yoksun bırakılacaktır¹⁹⁷.

Yine, maddenin altıncı fıkrasında da taksirli suçlarda belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma hali ayrıca düzenlenmiştir.

Hapis cezasına mahkum olan fail, cezasının infazının sonuna kadar 53. maddenin birinci fıkrasında gösterilen hakları kullanmaktan yoksun bırakılacak, ancak bu haklar dışında diğer hak ve yetkilere sahip olmaya devam edecektir. 53. madde aslında, bir hak mahrumiyeti getirmemiş failin cezasının infazı tamamlanıncaya kadar yine hak sahibi olacağını, fakat bu hakları kullanamayacağını ifade etmiştir. Bu nedenle hapis cezasına mahkum olan fail artık 53. Maddenin birinci maddesinde gösterilen hakları gerek doğrudan doğruya gerekse temsilcisi vasıtası ile kullanamayacaktır. Dolayısıyla, belli bir süreye bağlı olan bu kullanma engeli, yasağın devam ettiği süre içerisinde o hakların faile sağlayacağı maddi ve manevi menfaatlerin de engellenmesi ve yasaklı döneme ilişkin hakları kullanma engelinden doğabilecek sonuçların fail lehine temin edilmemesi anlamına gelmektedir¹⁹⁸. Hak yoksunları 53. maddenin birinci fıkrasında bentler halinde ve sınırlı olarak sayılmış olduğundan burada belirtilen haklar dışında kalanların hapis cezasının infazı süresi içinde kullanılmasına, yani bu haklara sahip olmaktan kaynaklanan sonuçların doğmasına bir engel yoktur. Bu nedenle, örneğin, 53. maddenin birinci fıkrasının d bendinde, vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve

¹⁹⁷ “5237 sayılı TCK’ nun 53/1. maddesindeki hak yoksunlukları seçenekli olmayıp tümüne birden hükmolunmalıdır.” Yargıtay 4. CD., 18.6.2007 T. , 2006/2513 E - 2007/5757 K , (Kazancı İçtihat Programı); “Sanığın, kasten işlemi olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edildiği, bu nedenle hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar 5237 sayılı TCK.’nun 53. maddesinin 1. fıkrasındaki tüm hakları kullanmaktan yoksun bırakılması gerektiği gözetilmeden anılan fıkradaki hakların tamamı yerine, “53/1. maddesinin a, b, c bentlerinde öngörülen hakları kullanmaktan yoksun bırakılmasına” denilmek suretiyle (a, b, c) bendi ile sınırlı tutulmuş ise de, maddede söz konusu edilen durum hak yoksunluklarının güvenlik tedbiri niteliğinde olması nedeniyle, hürriyeti bağlayıcı cezanın kanuni sonucu olarak her zaman uygulanması mümkün bulunduğundan bozma nedeni yapılmamıştır.” Yargıtay 9. CD., 30.5.2006 T. , 2006/1032 E - 2006/2943 K . (PARLAR, A/ HATIPOĞLU, M., s. 487).

¹⁹⁸ ŞEN, E.: Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, İstanbul 2006 , s. 53.

siyasi parti tüzel kişiliklerinin “yöneticisi” veya “denetçisi olmaktan” yasaklılık düzenlendiğine göre, sayılan kurumların “üyesi” veya “ortağı” olan fail, bu haklara sahip olmaktan kaynaklanan kullanım yetkisini doğrudan doğruya veya vekili aracılığı ile kullanabilecek ve ortaya çıkacak menfaatlardan de yararlanabilecektir¹⁹⁹.

Maddede belirlemiş olan hak yoksunluğu halleri şunlardır:

A- Sürekli, Süreli veya Geçici Bir Kamu Görevinin Üstlenilmesinden Yoksun Bırakılma

Bu tedbir, hükümlünün, hükümlülük süresince, sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevini üstlenmekten men edilmesini öngörmektedir. Ceza kanunu uygulamasında, kamu görevlisi, “kamusal faaliyetin yürütülmesine katılan kişi” olarak tanımlandığından (TCK. m. 6/c), “kamu görevi” de, kamu görevlisinin yürüttüğü faaliyet olarak ifade edilebilir²⁰⁰. Üstlenilmesinden yasaklanılacak kamu görevlerinin hangileri olduğu ise 53. maddede sayılmış olup, bu görevler; Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği veya Devlet²⁰¹, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan²⁰² kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerdir²⁰³.

¹⁹⁹ ŞEN, E.: Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, İstanbul 2006 , s. 53.

²⁰⁰ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 93.

²⁰¹ Burada “devlet” ten maksat, Yasama organı, il, belediye ve köy tüzel kişilikleri hariç, tüm kurum ve kuruluşları ile yürütmedir. HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 94.

²⁰² Kanunkoyucu, “denetim ve gözetim altında bulunmak” ifadesi ile idari vesayete işaret etmek istemiştir. Genel idare söz konusu olduğunda, bunlar, idarenin bağlı ve ilgili kuruluşlarıdır. HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 94.

²⁰³ Kanunda “memuriyet” ve “hizmet” in de tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle, “memuriyet” ve “hizmet”, Anayasanın 128. ve 140. maddeleri hükmü anlamında anlaşılmalıdır. Hükümde bir açıklık olmamakla birlikte, genel özeli de kapsadığından, bilirkişi, memur ve bilirkişilik de memuriyet sayılmalıdır. Bu durum, hakem ve hakemlik hakkında da geçerlidir. Bu sebeple, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olan kimse mahkumiyetin kanuni sonucu olarak, ne bilirkişilik ne de hakemlik yapabilir. HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 94.

765 sayılı Türk Ceza Kanununun 20, 31 ve 35. maddelerinde de kamu hizmetlerinden yasaklılığa ilişkin çeşitli hükümlere yer verilmişti. Ancak, 765 sayılı Türk Ceza Kanununda kamu hizmetlerinden yasaklılık bir fer'i ceza olarak düzenlenmişken, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda bir güvenlik tedbiri olarak kabul edilmiştir²⁰⁴.

765 sayılı TCK. m. 20'de bir fer'i ceza olarak kamu hizmetlerinden yasaklılık düzenlenmişti. Yine, m. 31'de, beş yıldan fazla ağır hapse mahkumiyet halinde müebbeden ve üç seneden beş seneye kadar ağır hapse mahkumiyet hükmolunan cezaya müsavi bir müddetle kamu hizmetlerinden yasaklılık öngörülmekteydi. 765 sayılı TCK. m. 35'de de, resmi sıfatı suiistimal suretiyle işlenen suçlardan mahkumiyetin, kamu hizmetlerinden yasaklılığı gerektireceği belirtiliyordu. Görüldüğü üzere, 765 sayılı TCK, kamu hizmetlerinden yasaklılık halini, işlenen suçun tipi ve mahkum olunan hapis cezasının süresi bakımından bazı sınırlamalara ve ayrımlara tabi tutarken; 5237 sayılı TCK'nda, kasıtlı suçlardan dolayı hapis cezasına mahkum edilen herkes için kamu görevinin üstlenilmesinden yasaklanma söz konusu olup, suçun tipi veya hapis cezasının süresinin bakımından bir sınırlama öngörülmemiştir²⁰⁵.

B- Seçme ve Seçilme Ehliyetinden ve Diğer Siyasi Haklardan Yoksun

Bırakılma

Ceza Kanunumuzda ceza mahkumiyetinin sonucu olarak düzenlenen seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi haklardan yoksun bırakılma halinin yanı sıra;

²⁰⁴ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 780.

²⁰⁵ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 781.

seçme ve seçilme hakkına ilişkin olarak, anayasa ve diğer kanunlarda da çeşitli düzenlemeler yer almaktadır

Anayasa ile güvence altına alınmış olan seçme ve seçilme hakkı demokratik bir toplumun vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Türk vatandaşlarının seçme, seçilme, siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkı Anayasada güvence altına alınmış siyasi haklardandır (m. 67). Ancak diğer bir takım haklar gibi siyasi haklardan yararlanmaya da Anayasa ve kanunlarda bir takım sınırlamalar getirilmiştir. Bu açıdan seçimlerde oy kullanabilmenin genel şartları Anayasa m. 67’de gösterilmiş (f. 3, 5), bu hakların kullanılmasına ilişkin ayrıntılı düzenlemenin kanunla yapılması öngörülmüştür (f. 4). Milletvekili seçilebilmek için gerekli şartlar doğrudan Anayasanın 76. maddesinde, “milletvekili seçilme yeterliliği” başlığı altında ayrıntılı bir şekilde gösterilmiş ve bu hükme paralel olarak 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 10. ve 11. maddelerinde milletvekili seçilebilmenin şartları düzenlenmiştir. Belediye başkanlığı, il genel meclisi üyeliği ve belediye meclisi üyeliğine seçilebilmek için gerekli şartlar ise, 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”un 9. maddesinde gösterilmiştir. Söz konusu 9. madde, seçilme yeterliliği açısından Milletvekili Seçimi Kanunu’nun yukarıda belirttiğimiz 11. maddesine yollama yapmaktadır²⁰⁶.

Anayasanın 76. maddesi ve Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 11. maddesine göre, diğer şartlar yanında, kamu hizmetlerinden yasaklı olanlar ile bir yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkum olanlar ve maddede sayılan suçlardan mahkum olanların milletvekili seçilme yeterliliği yoktur. 2972 sayılı Kanun’un, Milletvekili Seçimi Kanunu’na yaptığı atıf sonucu belirtilen bu kişilerin belediye başkanı, il genel

²⁰⁶ TURHAN, F.:Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Ceza Mahkumiyetinin Sonucu Olarak Seçme Ve Seçilme Hakkından Yoksunluk, <http://www.yerelisyaset.com/v2/index.php?goster=ayrinti&id=634>.

meclisi üyesi ve belediye meclisi üyesi seçilmesi de mümkün değildir²⁰⁷.

Bu anayasal ve yasal düzenlemeler sonucu bir kimsenin milletvekili, belediye başkanı, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliğine seçilme hakkına sahip olup olmadığı belirlenirken Anayasa, Milletvekili Seçimi Kanunu ve 2972 sayılı Kanun yanında, TCK'nın hükümleri ve hatta Adli Sicil Kanunu da göz önünde bulundurulmalıdır²⁰⁸.

TCK. m. 53/1-a'da "kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakılma" tedbiri düzenlendiğini belirtmiştik. Maddenin düzenlemesine göre, kamu görevinin üstlenilmesi teriminin kapsamına, diğer görevler yanında TBMM üyesi olma, il, belediye ve köy kamu tüzel kişilerinin organlarına seçilme ve bu organlarda görev almak da dahildir. Ancak m. 53/1-b'de, seçme ve seçilme hakkından yoksunluk tedbiri ayrıca ve tekrar düzenlenmiştir. Bu açıdan milletvekilliği, belediye başkanı, il genel meclisi üyeliği ile belediye meclisi üyeliğine seçilme hakkından yoksunluk, 53. maddenin 1. fıkrasının hem a bendi, hem de b bendi kapsamına girmektedir²⁰⁹. Zira; TBMM üyesi olmaktan, il, belediye ve köy kamu tüzel kişilerinin organlarına seçme ve seçilme hakkını kullanmaktan yoksun bırakılma da, aslında TCK. m. 53/1-b'de ifade edilen "seçme seçilme ehliyeti"nden başka bir şey değildir²¹⁰.

TCK. m. 53/1-b'de geçen "diğer siyasi haklar" ibaresinden ne anlaşılması gerektiği konusunda ise, kanunun gerekçesinde bir açıklık bulunmamakla birlikte, bu ifadeden maksadın siyasi parti kurma, siyasi partiye üye olma, siyasi propaganda yapma ve Anayasanın 74. maddesinde öngörülen dilekçe hakkı olduğu söylenebilir. Bununla beraber, hiç kimse Anayasanın 74. maddesinde belirtilen dilekçe hakkından yoksun bırakılmaz ve dilekçe hakkına ilişkin bu hüküm, kanun koyucuyu bağladığı

²⁰⁷ TURHAN, F.: Seçme Ve Seçilme Hakkından Yoksunluk.

²⁰⁸ TURHAN, F.: Seçme Ve Seçilme Hakkından Yoksunluk.

²⁰⁹ TURHAN, F.: Seçme Ve Seçilme Hakkından Yoksunluk.

²¹⁰ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 94.

kadar hakimi de bağlamaktadır²¹¹. Bu nedenle, TCK. m. 53/1-b hükmünü dar yorumlamak ve siyasi faaliyetlerde bulunma hakkını, seçimlerde oy kullanma, halk oylamasına katılma, siyasi propaganda yapma, siyasi parti kurma ve siyasi bir partiye üye olma şeklinde anlamak gerekmektedir²¹².

Seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi haklardan yoksun bırakılma, 765 sayılı TCK'nun 20. maddesinde fer'i ceza olarak düzenlendiği halde 5237 sayılı TCK'nda bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir.

C- Velayet Hakkından, Vesayet veya Kayımlığa Ait Bir Hizmetten

Yoksun Bırakılma

Kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olan bir kişi, mahkumiyetin kanuni sonucu olarak aile hukukunun kendisine sağladığı bazı hakları kullanmaktan da mahrum bırakılabilmektedir. Bu haklar velayet hakkı ile vesayet ve kayımlıktır (TCK. m. 53/1-c) ²¹³. Ancak TCK. m. 53/3'te cezanın ertelenmesi ve koşullu salıverilme halinde hükümlünün kendi alt soyu ile kayıtlı olarak bu fıkra hükmünün uygulanmayacağı kabul edilmiştir.

Velayet hakkından, vesayet veya kayımlığa ait bir hizmetten yoksun bırakılma, 765 sayılı TCK'nun 33. ve 437. maddelerinde asıl cezaya bağlı bir fer'i ceza iken, 5237 sayılı TCK açısından bir güvenlik tedbiridir. Ayrıca, söz konusu fer'i ceza 765 sayılı TCK'nun 437. maddesinde belirtilen suç tipleri için 33. maddesinde ise beş yıldan fazla ağır hapis cezaları için öngörülmüş iken 5237 sayılı TCK'da

²¹¹ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 94.

²¹² HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 94.

²¹³ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 95.

kasten işlenen suçtan dolayı verilen her hapis cezasının sonucu olarak bu tedbire hükmedileceği kabul edilmiştir²¹⁴.

D- Vakıf, Dernek, Sendika, Şirket, Kooperatif Ve Siyasî Parti Tüzel

Kişiliklerinin Yöneticisi Veya Denetçisi Olmaktan Yoksun Bırakılma

5237 sayılı TCK. m. 53/1-d hükmünde kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkumiyetin kanuni sonucu olarak kişinin vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olma hakkından yoksun kılınması kabul edilmiştir.

Siyasi parti de bir dernek olmakla birlikte, siyasi parti tüzel kişiliğini vurgulayan özellik, bu tüzel kişinin faaliyetinin salt siyasi nitelikte olması olduğundan, siyasi partilerin bu bent kapsamında değil, TCK. m.53/1'in b bendi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir²¹⁵.

E- Bir Kamu Kurumunun Veya Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek

Kuruluşunun İznine Tâbi Bir Meslek Veya Sanatı, Kendi Sorumluluğu

Altında Serbest Meslek Erbabı Veya Tacir Olarak İcra Etmekten

Yoksun Bırakılma

5237 sayılı TCK. m. 53/1-d 'de kasten işlediği bir suç dolayısıyla ile hapis cezasına mahkum olan kişinin, mahkumiyetin kanuni sonucu olarak bir kamu kurumunun bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek

²¹⁴ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 781; ÖZBEK, V. Ö., s.537.

²¹⁵ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 95.

kuruluşunun iznine tâbi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten²¹⁶ yoksun bırakılmasını kabul etmiştir. Ancak kanun, mahkum olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında bu hak yoksunluğunun uygulanmamasına da karar verilebileceğini belirterek bu konuda hakime takdir hakkı tanımıştır.

Bu bentte belirtilen hak yoksunluğunu söz konusu olabilmesi için ilk şart, serbest meslek erbabı veya tacirin faaliyetinin, bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşunun iznine tabi bir faaliyet olmasıdır. Kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşlarının hangileri olduğu Anayasanın 135. maddesinde belirlendiği halde “bir kamu kurumu “ ifadesinin kapsamı belirlenmiş değildir. Yine izne tabi meslek ve sanat ifadesindeki “izin” ifadesi ile ne kastedildiği konusunda da bir açıklık yoktur. Bununla birlikte TCK. m. 53/3 ve 5 fıkraları karşısında 53/1-e maddesi hükmünün geniş anlaşılmasını gerekmektedir²¹⁷.

Bu tedbirin muhatabı ise, mesleğini kendi sorumluluğu altında icra eden serbest meslek erbabı kişi ve mesleğini tacir olarak icra eden kişidir.

F- Meslek Veya Sanatın İcrasından Yasaklanma Ya da Sürücü Belgesinin Geri Alınması

5237 sayılı TCK. m. 53/6’da düzenlenmiş olan bu güvenlik tedbiri, belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen

²¹⁶ Örneğin; baronun verdiği ruhsata istinaden avukatlık yapmaktan, veya benzer şekilde muhasebecilik, şoförlük gibi meslekleri yapmaktan yasaklanma bu kapsamdadır. KOYUNCU, A.: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun Uygulayıcı Gözüyle Yorumu, Genel Hükümler, Ankara 2006, s. 293.

²¹⁷ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 95; Gerçekten, “izin” den ruhsatı, bir “kamu kurumu” ifadesinden de belediyeyi anlarsak, bu durumda, kasten işlemiş olduğu bir suçtan ötürü hapis cezasına mahkum olan berber, bakkal, kasap, manav vs. de yaptıkları faaliyet serbest meslek faaliyeti olduğundan hakim aksine karar vermiş olmadıkça cezaları ertelendiğinde veya koşullu salıverildiklerinde mahkumiyetin kanuni sonucu olarak mesleklerini yapamayacaklardır. HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 95.

yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkumiyet halinde söz konusu olur. Bu durumda üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma, hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar²¹⁸. Bu tedbir, kasıtlı suçlar bakımından söz konusu olmayıp sadece taksirli suçlarda uygulanabilmektedir²¹⁹.

V. BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMANIN UYGULANMASI

A- Uygulanma Koşulları

Hak yoksunluğu, kişinin kasten işlemiş olduğu hapis cezasının kanuni sonucudur. TCK. m.53'te düzenlenmiş olan hak yoksunluklarına karar verilebilmesi için, öncelikle, failin fiilinin kasten işlenebilen bir suç olması, ikinci olarak ise failin kasten işlediği bu suç nedeniyle hapis cezasına mahkum edilmiş olması gereklidir²²⁰. Başka bir deyişle; mahkumiyetin, “kastem işlemiş olan bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkumiyet” şeklinde gerçekleşmesi gerekmektedir.

²¹⁸ ARSLAN, Ç./AZİZAĞAOĞLU, B.: Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004, s. 215.

²¹⁹ 5237 Sayılı TCK'nun 53/6. maddesinde belirtilen ehliyetin geri alınmasına dair güvenlik tedbirinin sadece taksirli suçlarda uygulanabileceğinin düşünülmemesi, ..., Yargıtay 2. CD. 02.10.2006 T, 2006/1841 E, 2006/15733 K, (KAÇAK, N.: Yeni İçtihatlarla Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2007, s. 191.)

²²⁰ ARSLAN, Ç./AZİZAĞAOĞLU, B., s. 213.

1- Hapis Cezasına Mahkumiyet Koşulu ve İstisnası

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde düzenlenmiş olan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirinin uygulanabilmesi için gerekli olan ilk şart, hapis cezasına mahkumiyet şartıdır. Hapis cezasının başka bir tedbire çevrilmesi halinde ise, bu şart gerçekleşmiş sayılmayacaktır. Nitekim, kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların düzenlendiği TCK. m. 50/5'e göre, uygulamada asıl mahkumiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir. Oysa, TCK. m. 53'te yer alan güvenlik tedbirlerinin uygulanabilmesi için, asıl mahkumiyetin hapis cezası olması gerekmektedir.

Bununla birlikte; hükümlü hakkındaki kısa süreli hapis cezasının TCK. m. 50/1-a uyarınca adli para cezasına çevrilmiş olup, hükümlünün adli para cezasını yerine getirmemesi halinde, TCK. m. 50/6 uyarınca, hakim, kısa süreli hapis cezasının tamamen ya da kısmen infazına karar verecektir. Bu durumda, artık TCK. m. 50/5 hükmü uygulanamayacağından, hakim, adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle bu cezayı kısmen ya da tamamen hapse çevirirken ayrıca TCK. m. 53'e göre hak yoksunluğuna da karar verecektir²²¹.

Doğrudan adli para cezasına mahkumiyet halinde ise, 5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 106/9 maddesine göre, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50/1-a maddesi saklı tutulmuştur. Doğrudan adli para cezasına hükümlenmesi ve hükümlünün bu cezayı yerine getirmemesi halinde, hapse çevrilmiş olmasına rağmen, hak yoksunlukları bakımından esas alınacak ceza, adli para cezasıdır²²².

²²¹ OTACI, C., s. 51.

²²² OTACI, C., s. 51; Bu düşünceye göre, kısa süreli hapis cezasının 5237 Sayılı TCK. m. 50/1-a uyarınca seçenek yaptırım olarak adli para cezasına çevrilmesi halinde seçenek yaptırımın yerine getirilmemesi sonucu hapse çevrilmesi, 5237 Sayılı TCK. m. 50/6'da düzenlenmiştir. Doğrudan adli

Fail hakkında güvenlik tedbirlerine hükmedilmesinde, mahkum olunan hapis cezasının süresinin bir önemi yoktur²²³; yani, Türk Ceza Kanununda, güvenlik tedbirlerinin uygulanması açısından hapis cezasının süresine ilişkin bir sınırlama getirilmemiştir.

Görüldüğü üzere TCK. m. 53 uyarınca hak yoksunluklarının uygulanmasında esas alınan ceza hapis cezası olup, hangi kasıtlı suç için verildiğine bakılmaksızın, kural olarak hapis cezası verilmiş ise birinci fıkrada sayılan hak yoksunlukları kendiliğinden hüküm doğurur. Adli para cezasını gerektiren suçlar bakımından ise, kural olarak, hak yoksunluğuna karar verilemez. Bununla birlikte TCK.m 53/5'te adli para cezasına hükmolunması halinde hak yoksunluğuna karar verilemeyeceği kuralının bir istisnasına yer verilmiştir. Buna göre; TCK'nun 53. maddesinin birinci fıkrasında gösterilen hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlarda adli para cezasına hükmolunması halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Dolayısıyla, hangi hak veya yetki kullanılarak adli para cezasına mahkumiyet söz konusu olmuş ise bu hak veya yetkinin kullanılması yasaklanabilir. Ancak, bu durumda uygulanan hak yoksunluğu, cezanın yanı sıra uygulanan bir tedbir niteliğinde olduğundan hakim tarafından verilen kararda ayrıca gösterilmesi gerekir²²⁴.

para cezasına hükmolunması halindeki infaz durumu ise, 5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 106'da düzenlenmiştir. OTACI, C., s. 51.

²²³ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 36.

²²⁴ OTACI, C., s. 51.

2- Kasıtlı Bir Suç İşlenmiş Olması Koşulu ve İstisnası

Hak yoksunluklarının uygulanabilmesi için kasıtlı bir suçun işlenmiş olması şartı arandığından, taksirle işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkumiyet halinde kural olarak hak yoksunlukları söz konusu olmaz²²⁵. Nitekim, madde metninde belirtilen “kişi, kasten işlemiş olduğu suçlardan dolayı ...” ifadesi, taksirle işlenen suçlardan dolayı verilen hapis cezası mahkumiyetine maddede belirtilen güvenlik tedbirlerinin uygulanmaması sonucunu doğurur.

TCK. m. 53/6’da ise, genel kuralın istisnai olarak, taksirli suçlarda maddenin uygulaması düzenlenmiştir. TCK. m. 53/6’ya göre; belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkumiyet halinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilecektir. Bu düzenleme gereğince, örneğin, yaptığı bina yıkılıp ölüme neden olan mühendis veya işyerinde gerekli önlemleri almayıp kazaya sebebiyet veren işyeri sahibi hakkında güvenlik tedbiri olarak meslek ve sanatın icrasının yasaklanmasına karar verilebilecektir²²⁶. Görüldüğü üzere, taksirle işlenen her suç için hak yoksunluğuna karar verilmesi söz konusu olmayıp, madde metninde taksirle işlenen hangi suçlarda hak yoksunluğuna karar verileceği açıkça düzenlenmiştir²²⁷. Buna göre, sadece, belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkumiyet halinde hak yoksunluğuna karar verilebilecektir. Yine madde metninde, işlenen taksirli suç nedeni ile hangi hak yoksunluklarına karar verileceği de açıkça belirtilmiştir. Buna göre, madde belirtilen taksirli suçları işleyen

²²⁵ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 36.

²²⁶ BAKICI, S., s. 1046.

²²⁷ OTACI, C., s. 51.

kişi hakkında, sadece meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasını yada sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilecektir. Yasaklama ve geri alma ise, hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girecek ve bu süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlayacaktır.

Bununa birlikte, kasıtlı suçlarda olduğu gibi, taksirle suç işleyen bir kişiye karşı da toplumun güveni sarsılmaktadır. Ceza ile onarılmaya çalışılan güven tamirinin süresinin farklı olması kaçınılmaz olmakla birlikte, maddenin amacında var olan toplumu suçtan koruma adına taksirli suçtan dolayı hapis cezasına mahkum edilen kişinin de haklarının kısıtlanabilmesi gerektiği yönünde görüşler vardır²²⁸. Özellikle taksirli suç işleyip hapis cezasına mahkum olan suçlunun cezasının infazı esnasında velayeti veya vesayeti altında bulunan kişileri koruyamayacağı açıktır. Bu sebeple 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 405 ve devamı maddelerinde bu durumu düzenlemiştir. 407. madde gereğince “Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkum olan her ergin kısıtlanır. Cezayı yerine getirmekle görevli makam, böyle bir hükümlünün cezasını çekmeye başladığını, kendisine vasi atanmak üzere hemen yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür.” Bu hüküm, taksirli bir suç nedeni ile bir yıldan fazla süreli bir mahkumiyet alan kişinin, 5237 sayılı TCK. m. 53 çerçevesinde olmasa bile, medeni haklarını kullanamaması sonucunu doğurur²²⁹.

Bununla birlikte, kanımızca, TCK. m. 53’te belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma halleri açıkça belirtilerek kural olarak kasıtlı bir suçtan mahkumiyet şartı öngörüldüğünden ve istisnai olarak da hangi taksirli suçlarda hangi yoksunlukların kararlaştırılabileceği sınırlı olarak gösterildiğinden, hak yoksunluklarının “ek ceza” niteliğinde olmaları da göz önünde bulundurularak,

²²⁸ DİLBEROĞLU, A., V., s. 73.

²²⁹ DİLBEROĞLU, A., V., s. 73.

cezaların kanuniliği ilkesi gereğince, taksirli suçtan hapis cezasına mahkumiyet halinde belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbiri uygulanmamalıdır.

B- Hak Yoksunluklarının Uygulanmasına İlişkin Genel Kurallar

1- Hakimin Hak Yoksunluğuna İlişkin Olarak Hüküm Kurmasının Gerekli Olmaması

TCK. m. 53/1’de düzenlenmiş olan hak yoksunluklarının, mahkumiyetin kanuni bir sonucu olarak uygulanacakları belirtildiğinden, hakimin buna ilişkin bir hüküm kurması gerekmemektedir²³⁰. Diğer bir deyişle, hak yoksunluğu, hapis cezasına mahkumiyetin yasal bir sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkar; ayrıca kararda gösterilmesi gerekmez. Yargıtay’ın yakın tarihlerdeki içtihatları da bu doğrultudadır²³¹. Bu nedenle de, kararda gösterilmemiş olması, kural olarak, hükümlü açısından kazanılmış hak oluşturmaz²³².

2- Hak Yoksunluğunun Cezanın İnfazının Tamamlanmasına Kadar Devam Etmesi

5237 sayılı TCK’ da belli bir suç işlemekten dolayı ceza mahkumiyetinin kanuni sonucu olarak, ömür boyu devam edecek bir hak yoksunluğu öngörülmemiştir.

²³⁰ ÖZGENÇ, İ., s. 677; YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 36.

²³¹ 5237 sayılı TCK.’ nun 53. maddesinin uygulanmamış ise de, cezanın tabii sonucu olup, infaz aşamasında dikkate alınması mümkündür. Yargıtay 1. CD., 17.7.2007 T, . 2006/4346 E - 2007/5893 K , (Kazancı İçtihat Programı)

²³² ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 323.

Kişi, işlemiş bulunduğu suçtan dolayı mahkum olduğu hapis cezasının infazı tamamlayıncaya kadar bu hak yoksunlukları sürer²³³. Böylece kişinin mahkum olduğu cezanın infazı tamamlanıncaya kadar, infazın gereklerine uygun davranmak suretiyle, kendisinin tekrar güven duyulan bir kişi olduğu konusunda topluma da bir mesaj verdiği düşünülmektedir. Bu bakımdan hak yoksunluklarının en geç cezanın infazın tamamlanması aşamasına kadar devam etmesi, suç ve ceza politikası ile güdülen amaçlara daha uygun düşmektedir²³⁴.

Hapis cezasını infazının tamamlanmasına kadar devam edecek olan söz konusu hak yoksunlukları, infazın tamamlandığı tarih itibariyle hiçbir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden ortadan kalkacaktır²³⁵.

C- Hak Yoksunluklarının Uygulanmasına İlişkin Genel Kuralların İstisnaları

1- Erteleme Veya Koşullu Salıverilme Durumundaki İstisnalar

Kural olarak hak yoksunlukları cezanın infazı tamamlanıncaya kadar devam eder. Hapis cezasının ertelenmesi ve koşullu salıverme durumunda deneme süresi içinde cezanın infazı sürdüğü için bu deneme süresi içinde de hak yoksunlukları sürer. Ancak hapis cezasının ertelenmesi veya koşullu salıverilme durumuna ilişkin olarak bu genel kurala çeşitli istisnalar getirilmiştir²³⁶. 5237 sayılı TCK. m. 53/3 ve 53/4'te düzenlenmiş olan bu istisnalar şu şekilde sıralanabilir:

²³³ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 324.

²³⁴ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 37.

²³⁵ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 37; ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 324.

²³⁶ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 324-325.

a- Velayet, Vesayet Ve Kayyımlık Yetkilerine İlişkin İstisna

5237 sayılı TCK. m. 53/1-c uyarınca kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olan kişinin velayet hakkından, vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmaktan yoksun bırakılacağını belirmiştik. 5237 sayılı TCK. m. 53/3-1.cümlede bu genel kuralın erteleme ve koşullu salıverilme durumundaki istisnası düzenlenmektedir. Buna göre mahkum olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlü, kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlık yetkilerini kullanabilecektir. Başka bir deyişle, hapis cezasının ertelenmesi halinde, ertelenen hapis cezasının kısa süreli olup olmadığına bakılmaksızın, velayet, vesayet ve kayyımlık hak ve görevlerine ilişkin hak mahrumiyetine karar verilemeyecektir²³⁷.

b- Kamu Kurumunun veya Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşunun İznine Tabi Bir Meslek veya Sanatı, Kendi Sorumluluğu Altında Serbest Meslek Erbabı veya Tacir Olarak İcra Etmeye İlişkin İstisna

5237 sayılı TCK. m. 53/1-e'de yer alan genel kural gereğince, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkum olan kişi bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılır. Bununla birlikte, 5237 sayılı TCK. m. 53/3-2. cümlede mahkum

²³⁷ OTACI, C., s. 52.

olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında TCK. m. 53/1-e’de yer alan bu hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verebileceği düzenlenmiştir. Maddede geçen “karar verilebilir” ifadesi ile bu hak yoksunluğuna karar vermenin, hapis cezasının ertelenmesine karar veren mahkemenin takdirinde olduğu vurgulanmıştır²³⁸.

c- Hükmedilen Hapis Cezasının Kısa Süreli Olması Durumundaki İstisna

5237 sayılı TCK. m. 53/4’te kısa süreli hapis cezası ertelenen kişiler hakkında 53. maddenin birinci fıkraya hükmünün uygulanmayacağı belirtilmiştir²³⁹. TCK. m. 49/2 uyarınca hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır. Buna göre, ertelenen hapis cezasının bir yıl veya daha az süreli olması halinde, hükümlü hakkında hiçbir şekilde hak yoksunluğuna karar

²³⁸ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 325; OTACI, C., s. 52.

²³⁹ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun “belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma” başlıklı 53. maddesinin 4. fıkrasında kısa süreli hapis cezası ertelenmiş olan kişiler hakkında yoksun bırakma kararı verilemeyeceğinin belirtilmiş olması karşısında, 10 ay hapis cezası ertelenen sanık hakkında 53. madde uyarınca belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma kararı verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ifadedi 10.05.2006 gün ve 20149 sayılı yazılı emirlerine atfen Yargıtay C. Başsavcılığının 02.06.2006 gün ve YE. 2006103817 sayılı ihbarnamesiyle daireye ihbar ve dava evrakı tevdi kılınmakla incelenip gereği düşünüldü: Hükümlüye tayin edilen hapis cezasının ertelendiği gözetilmeden TCK’nun 53. maddesinin 1.fıkrasının uygulanmasına karar verilerek aynı maddenin 4.fıkrasına aykırı davranılması yasaya aykırı, kanun yararına bozmaya atfen düzenlenen ihbarnamedeki düşünce yerinde bulunmakla Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 25.10.2005 gün ve 2004/538 Esas, 2005/421 sayılı kararının 5271 sayılı CMK’nun 309.maddesi uyarınca BOZULMASINA, hükümlü hakkında TCK’nun 53/1. maddesinin uygulanmasına ilişkin kısmın infaz edilmemesine, kararın diğer kısımlarının aynen yerinde bırakılmasına, dosyanın Yargıtay C.Başsavcılığına TEVDİİNE oybirliği ile karar verildi. Yargıtay 11. CD., 03.07.2006 T, . 2006/4194 E - 2006/6170 K, (BAKICI, S: 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Ankara 2007, s. 1050, 1051); Sanık hakkında hükmedilen kısa süreli hapis cezasının ertelenmiş olması nedeniyle belli haklardan yoksun bırakılma cezasına hükmedilmemesi yerindedir. Yargıtay 2. CD., 28.6.2007 T, . 2007/6641 E - 2007/9651 K, (Kazancı İçtihat Programı); 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. madde metninde işlediği suç dolayısı ile kişinin hangi hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağı belirlenmiş olup, 53. maddenin 4. fıkrasında kısa süreli hapis cezası ertelenmiş kişiler hakkında mahkum oldukları cezaya bağlı herhangi bir hak yoksunluğunun oluşmayacağına hüküm altına alındığı ve bu fıkraya hükmünün 53. maddeye yönelik olduğu, 51. maddeye atıfta bulunmadığı, mahkemenin uygulamasında da sanık hakkında kısa süreli hapis cezası tayin olduğu, 51. madde uyarınca ertelendiği ve 5237 sayılı Yasa'nın 51/3. maddesi uyarınca denetimli serbestlik tedbirinin hüküm altına alındığı, belli haklardan yoksun bırakılmaya dair düzenlemenin yapılmadığı nazara alınarak tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir. Yargıtay 3. CD., 5.11.2007 T, . 2006/12800 E - 2007/7930 K, (Kazancı İçtihat Programı).

verilemeyecektir²⁴⁰. Başka bir deyişle; bir sene ve daha az süreyle hapis cezasına mahkum olan hükümlünün bu cezası ertelendiği takdirde, bu kişi kamu görevlisi ya da serbest meslek mensubu biriye, görevini ve mesleğini sürdürmeye devam edecektir; bunun sonucu olarak da, idarece, 657 sayılı Devlet Memurları Yasasının 48. maddesi gerekçe gösterilerek, memurun altı aydan fazla (bir sene) hapis cezası almış olması nedeniyle memuriyet görevini sürdüremeyeceği ileri sürülemeyecektir²⁴¹. Bir yılın üzerindeki hapis cezası ertelenmiş kişi hakkında ise, 53. maddenin birinci fıkrasındaki hak yoksunlukları uygulanacaktır. Ancak burada da, 53. maddenin üçüncü fıkrası hükmü, yani, hükümlünün kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik hak ve yetkilerinden yoksun bırakılmaması ile 53. maddenin birinci fıkrasının e bendinde söz konusu edilen “bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten yoksun bırakılma” şeklindeki hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebileceği hususları göz önünde bulundurulacaktır²⁴².

Hakkında kısa süreli hapis cezasına hükmedilmiş hükümlünün cezasının ertelenmesi halinde hiçbir hak yoksunluğuna muhatap olmamasını kabul eden kanun koyucunun kısa süreli hapis cezasının hukuki sonucunu, erteleme kapsamında bulunan iki yıl hapis cezasının hukuki sonucundan daha az tehlikeli gördüğü anlaşılmaktadır²⁴³.

²⁴⁰ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 325; YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 38; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 91; Ertelenen hapis cezasının kısa süreli olmaması halinde ise, maddenin birinci fıkrasının a, b ve d bentlerinde sayılan hak yoksunlukları, ertelenmiş olsa bile cezanın kanuni sonucu olarak kendiliğinden hüküm ifade eder. OTACI, C., s. 52.

²⁴¹ KOYUNCU, A., s. 294.

²⁴² YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 39; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 91.

²⁴³ KOYUNCU, A., s. 294.

Bununla birlikte, birinci fıkradaki hak ve yetkilerin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçtan verilen kısa süreli hapis cezasının ertelenmesi ya da adli para cezasını çevrilmesi halinde de beşinci fıkra gereğince ayrıca hak yoksunluğuna hükmedilecektir²⁴⁴. Aslında burada, erteleme nedeniyle hak yoksunluklarının, infazdan sonra başlamak üzere belirli oranlarda artırılarak uygulanması söz konusudur. Çünkü, TCK. m. 53/5'te "...cezanın infazından sonra işlemek üzere..." ifadesi kullanıldığına göre ve TCK. m. 51/8 uyarınca, ertelenmiş cezaların, denetim süresinin yükümlülüklerine uygun ve iyi halli geçirilmesiyle infaz edilmiş sayılacağı kabul edildiğine göre, birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçların cezaları ertelenmiş olsa bile, hak yoksunluğu, infazdan sonra işlemek üzere belirli oranlarda artırılabilecektir²⁴⁵.

Ertelenen hapis cezasının, kısa süreli olmaması koşuluyla, denetim süresinde öngörülen yükümlülüklerine uyulmaması, kasıtlı bir suç işlenmesi ya da denetim süresinin iyi halli geçirilmemesi nedeniyle kısmen ya da tamamen çektirilmesine karar verirse, maddenin birinci fıkrasında sayılan hak yoksunlukları tekrar gündeme gelecektir. Şöyle ki; maddenin a, b ve d bendinde sayılan hak yoksunlukları zaten cezanın kanuni sonucu olarak devam etmektedir. Maddenin c ve e bentlerinde düzenlenen hak yoksunlukları da, ertelenen cezanın kısmen ya da tamamen geri alınması ile kanun gereği kendilinden uygulanmaya başlanacaktır²⁴⁶.

Ertelenen hapis cezasının kısa süreli olması halinde ise, denetim süresinde öngörülen yükümlülüklerine uyulmaması, kasıtlı bir suç işlenmesi ya da denetim süresinin iyi halli geçirilmemesi nedeniyle TCK. m. 51/7'göre kısmen ya da

²⁴⁴ KOYUNCU, A., s. 294; HAKERİ, H.: Ceza Hukuku Temel Bilgiler, Ankara 2006, s.262.

²⁴⁵ OTACI, C., s. 52.

²⁴⁶ OTACI, C., s. 52.

tamamen çektirilmesine karar verildiğinde TCK. m.53/5'te sayılan durumlar hariç olmak üzere hak yoksunluğuna karar verilemez²⁴⁷.

2- Hakimin Hak Yoksunluğuna İlişkin Olarak Hüküm Kurmasının Gerekli Olmaması Kuralının İstisnaları

Hak yoksunlukları, kural olarak, mahkumiyetin kanuni sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıktıklarından, hakimin buna ilişkin ayrıca hüküm kurması gerekmez; bu nedenle de, hak yoksunluğunun kararda gösterilmemiş olması, hükümlü açısından kazanılmış hak teşkil etmez²⁴⁸. Ancak bazı hallerde, belli bir hak yoksunluğu ile ilgili olarak hakimin hüküm kurması, yani, bu hususu hükümde açıkça göstermesi gerekmektedir. Bu istisnai halleri şu şekilde sıralayabiliriz:

a- Kamu Kurumunun veya Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşunun İznine Tabi Bir Meslek veya Sanatı, Kendi Sorumluluğu Altında Serbest Meslek Erbabı veya Tacir Olarak İcra Etmekten Yokun Bırakılma Durumuna İlişkin İstisna

5237 sayılı TCK. m. 53/3 uyarınca, mahkum olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında TCK. m. 53/1-e'de yer alan "bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten yoksun bırakılma" şeklindeki hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebileceği kabul edilmiştir. Buna göre, mahkum olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü

²⁴⁷ OTACI, C., s. 52.

²⁴⁸ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 323.

hakkında TCK. m. 53/1-e’de yer alan hak yoksunluğunun uygulanmaması gerektiği yolunda kanaate varan hakimin, bunu kararında “cezası ertelenen hükümlü hakkında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 53. Maddesinin birinci fıkrasının e bendinde yazılı hak yoksunluğunun uygulanmasına gerek bulunmadığına (veya yer olmadığına)” biçiminde açıkça hükme bağlaması gerekir. Aksi takdir de, bu yoksun bırakma, mahkumiyetin kanuni sonucu olarak uygulanacaktır²⁴⁹.

b- TCK. m. 53/1’de Belirtilen Hak ve Yetkilerin Kötüye Kullanılması Durumundaki İstisna

5237 sayılı TCK. m. 53/5’te “birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkumiyet halinde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Maddede geçen “birinci fıkrada sayılan hak ve yetkiler” den maksat; tüm kamu görevleri, seçme ve seçilme hakkı, velayet hakkı, vakıf, dernek, sendika, kooperatif gibi tüzel kişiliklerdeki yetkiler ile bir kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi olarak icra edilen meslek veya sanatın sağladığı hak ve yetkilerdir²⁵⁰. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adli para cezasına

²⁴⁹ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 39-40; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 91.

²⁵⁰ KOYUNCU, A., s. 294-295; Bu yetkilerin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçları örneklendirecek olursak; işkence (TCK. m. 94), eziyet (TCK. m. 96), terk (TCK. m. 97), çocuk düşürtme (TCK. m. 99), kısırlaştırma (TCK. m. 100), haksız arama (TCK. m. 120), şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi verme (TCK. m. 164), bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaç ticareti (TCK. m. 186), memurum sahteciliği (TCK. m. 204/2), velayetin kötüye kullanılması (TCK. m. 232/2), sıfat, görev veya meslek nedeniyle edinilmiş, ticari ya da bankacılık sırrının açıklanması (TCK. m. 229), zimmet (TCK. m. 247), irtikap (TCK. m. 250), rüşvet (TCK. m. 252), görevi kötüye kullanmak (TCK. m. 257), göreve ilişkin sırrın açıklanması (TCK. m. 258) ve kamu görevlisinin ticareti (TCK. m. 259) sayılabilir. KOYUNCU, A., s. 296-297.

mahkumiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir.” hükmü yer almaktadır. Maddede, “...hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir” ifadesi kullanıldığına göre, cezanın infazından sonra da hak yoksunluğunun belirli bir süre devam etmesi, bunun kararda ayrıca gösterilmiş olması koşuluna bağlıdır. Bu nedenle de kararda gösterilmemiş olması, hükümlü açısından kazanılmış hak oluşturacağından, böyle bir durumda hak yoksunluğu yalnızca cezanın infazı tamamlanıncaya kadar devam eder²⁵¹.

c- Belli Bir Meslek veya Sanatın ya da Trafik Düzeninin Gerektirdiği Dikkat ve Özen Yükümlülüğüne Aykırılık Dolayısıyla İşlenen Taksirli Suçtan Mahkumiyet Halinde Uygulanacak Güvenlik Tedbirlerine İlişkin İstisna

5237 sayılı TCK. m. 53/6’ya göre; belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkumiyet halinde, hakim tarafından, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilecektir. Burada, belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkumiyet halinde, yine güvenlik tedbiri olarak, belli bir süre için meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebileceği öngörülmüştür. Örneğin, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “taksirle öldürme” ye ilişkin 85. maddesi veya “taksirle

²⁵¹ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 324.

yaralamaya” ya ilişkin 89. maddelerinden mahkumiyet halinde, mahkemece, 53. maddenin altıncı fıkrası uyarınca üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilecektir. Ancak, maddede geçen “...karar verilebilecektir” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, hakimın sürücü belgesinin geri alınmasına karar vermesi zorunlu olmayıp, burada, hakime tanınmış bir takdir yetkisi söz konusudur. Hakim, olayın özelliklerini, failin dikkat ve özen yükümlülüğüne ilişkin hangi kuralı ne suretle ihlal ettiğini, olaydaki kusurunun ağırlığını ve diğer sebepleri göz önünde bulundurarak, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebileceği gibi, gerekli görmemesi halinde takdir hakkını aksi yönde de kullanabilecektir. Bu durumda hakimın, sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilmesine yer olmadığını, gerekçesini de belirterek kararında göstermesi gerekir²⁵².

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 119. maddesinde, “işlenen suçlar nedeniyle sürücü belgelerinin geri alınması ve yerine getirilmesi” düzenlenmiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanununda ise, sürücü belgelerinin geri alınmasına dair her hangi bir düzenlemeye yer verilmemişti. Bu nedenle de, 765 sayılı Türk Ceza Kanununun taksirle ölüme sebebiyet vermeyi düzenleyen 455 ve taksirle yaralamaya sebebiyet vermeyi düzenleyen 459. maddelerinden mahkumiyete karar verildiğinde, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 119. maddesinin, “Diğer cürümlerden mahkumiyeti halinde, mahkemece ceza süresini geçmemek üzere geçici olarak sürücü belgelerinin geri alınmasına da karar verilebilir.” şeklindeki ikinci fıkrası hükmü uyarınca sürücü belgesinin geri alınıp alınmaması değerlendirilerek bir karar verilmekte idi.

²⁵² YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 40-41; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 92.

Ancak, “sürücü belgesinin geri alınması” 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenmiştir. Bununla birlikte, 2918 sayılı KTK. m. 119 ile 5237 sayılı TCK. m. 53/6’da yer alan düzenleme arasında iki yönden farklılık bulunmaktadır: İlk olarak, KTK. m. 119’da göre, sürücü belgesinin geri alınmasına “ceza süresini geçmemek üzere” hükmedilebileceği belirtilirken, TCK. m. 53/6’da, bu sürenin “üç aydan üç yıla kadar” olabileceği öngörülmüştür. İkinci olarak, TCK. m. 53/6’da, sürücü belgesinin geri alınması için trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle taksirli bir suçun işlenmesi gerektiği kabul edildiği halde, KTK. m. 119’da, söz konusu tedbirin uygulanması için işlenen suçun niteliği ve ağırlığı bakımından bir ayırım yapılmamıştır²⁵³. Sonradan yürürlüğe giren ve söz konusu tedbirin uygulanması açısından farklı düzenlemeler getiren TCK. m. 53/6 hükmünün, KTK. m. 119 hükmünü ortadan kaldıracağı ileri sürülmektedir²⁵⁴. Bu nedenle de, 01.06.2005 tarihinden itibaren, trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısı ile işlenen taksirli suçtan mahkumiyet halinde, güvenlik tedbiri olarak belli bir süre için sürücü belgesinin geri alınmasına 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 119. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca değil, sonradan yürürlüğe giren ve tedbirin süresi bakımından da hükümlü açısından daha lehe olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinin altıncı fıkrasına göre karar verilecektir²⁵⁵. Yani; 01.06.2005 tarihinden itibaren sürücü belgesinin geri alınmasına 2918 sayılı KTK. m 119/2’de belirtildiği gibi ceza süresini geçmemek üzere yani hükmolunan

²⁵³ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Ceza Hukuku, Genel Hükümler ve Özel Hükümler, Ankara 2007, s. 233-234.

²⁵⁴ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Ceza Hukuku, s. 234.

²⁵⁵ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 41; Zira, önceki kanunun özel, sonraki kanunun genel bir kanun olması ve genel kanunun özel kanun tarafından düzenlenmeyen bir konuya yer vermiş olması halinde özel kanun ilga edilmiş sayılmaz. Ancak sonraki genel kanun özel kanunda yer alan konularda ona aykırı hükümler getirmişse özel kanunun genel kanuna aykırı bulunan hükümleri zımnen ilga edilmiş olur. YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 41, dn. 16.

hürriyeti bağlayıcı ceza süresi kadar değil, ceza süresi ne olursa olsun üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere karar verilebilecektir. Diğer bir deyişle 2918 sayılı KTK. m. 119/2'ye göre bir günden başlayıp hükmolunun ceza süresine kadar belirlenecek bir süre ile sürücü belgesinin geçici olarak geri alınmasına karar verilebilirken, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 53/6 uyarınca bu süre üç aydan az olamayacağı gibi üç yılı da geçemeyecektir²⁵⁶.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinin altıncı fıkrasında, sürücü belgesinin geri alınmasının, sadece taksirli suçlar açısından düzenlenmiş olup, olası kastla işlenen bir trafik suçunda ya da TCK. m. 179'da tanımlanan suçlar bakımından uygulanamayacak olması, uygulamada eksikliği hissedilebilecek bir husustur²⁵⁷.

3- Hak Yoksunluğunun Cezanın İnfazının Tamamlanmasına Kadar Devam Etmesi Kuralının İstisnası Olarak Hak Yoksunluğunun Cezanın İnfazının Tamamlanmasından İtibaren Başlamasına İlişkin İstisnalar

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53/2 maddesi uyarınca, hak yoksunlukları kural olarak mahkum olunan cezanın infazının tamamlanmasına kadar devam eder ancak istisnai olarak hak yoksunluğunun cezanın infazının tamamlanmasından itibaren başladığı bazı durumlar da mevcuttur. Bu istisnai durumlar şunlardır:

²⁵⁶ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 41.

²⁵⁷ YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 94.

a- TCK. m. 53/1’de Belirtilen Hak ve Yetkilerin Kötüye Kullanılması

Durumundaki İstisna

5237 sayılı TCK. m53/1’de sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkumiyet halinde, ayrıca, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar, sadece adli para cezasına mahkumiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar, bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilecek ve yasaklılık süreleri, hapis veya adli para cezasının infazından itibaren işlemeye başlayacaktır. Burada, belli bir hak ve yetkinin kötüye kullanılması sureti ile işlenen kasıtlı suçlardan mahkumiyet halinde, mahkum olunan cezanın infazından sonra da etkili olmak üzere bu hak ve yetkinin kullanılmasını yasaklanmasına ayrıca hükmedilmesi öngörülmüştür²⁵⁸. Eğer, bir yetkinin kötüye kullanılması sureti ile işlenen suç neticesinde hapis cezası verilmiş ise, hakim cezanın infazından sonra da sonuç doğurmak üzere hapis cezasını en az yarısı ve en fazla bir katı kadar olmak kaydıyla bir yasaklamaya hükmedecektir. Örneğin; işlediği bir zimmet suçu nedeni ile beş sene hapis cezasına hükmedilmiş bir kamu görevlisi bu cezaya ek olarak en az iki sene altı ay, en fazla beş sene olmak üzere kamu hizmetinden yasaklanacaktır. Verilen bu yasaklama kararı temel ceza olan hapis cezasının tamamen infaz edilmesinde sonra devreye girecektir²⁵⁹. Benzer şekilde bir hak ve yetkinin kötüye kullanılması sureti ile işlenen suç, sadece adli para cezasını gerektiriyorsa, yada hükmedilen kısa süreli hapis cezası adli para cezasına çevrilmiş ise, adli para cezasının hesaplanmasına esas alınan gün sayısının yarısından az bir katından fazla

²⁵⁸ YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 41.

²⁵⁹ KOYUNCU, A., s. 296.

olmayacak bir süre kadarda ayrıca hak yoksunluğuna hükmedilecektir. Bu hak yoksunluğu kararı da tıpkı hapis cezasında olduğu gibi adli para cezasını tamamen infazından sonra yerine getirilmeye başlanacaktır²⁶⁰. Bu durumu da bir örnekle açıklayacak olursak; irtikap suçunu düzenleyen TCK. m. 250'nin son fıkrasına göre bir sene hapis cezasına mahkum edilen bir kamu görevlisinin bu cezası adli para cezasına dönüştürülmüş ise bu kamu görevlisi adli para cezasına ek olarak en az 182 gün, en fazla 365 gün süre ile kamu hizmetinden yasaklanacaktır²⁶¹.

Bu durumda, hakim tarafından verilecek belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma kararı, artık, ceza mahkumiyetinin kanuni sonucu olmayıp, bir güvenlik tedbiri niteliğindedir. Çünkü, buradaki hak yoksunluğu, kendiliğinden ceza mahkumiyetinin sonucu olmamakta, hakkın kötüye kullanılması göz önünde bulundurularak hakim tarafından ayrıca hükmedilmektedir²⁶². TCK. 53/5'te öngörülen yasaklamaya “cezanın infazından sonra işlemek üzere” karar verileceği belirtilmiştir. Buna göre söz konusu güvenlik tedbiri cezanın tamamen yerine getirilmesinden sonra uygulanacaktır. Bu anlamada, koşullu tahliye halinde ceza tamamen yerine getirilmiş sayılmaz; ancak denetim süresi yükümlülöklere uygun ve iyi hali olarak geçirildiği takdirde ceza infaz edilmiş sayılır. Bu nedenle de maddede geçen güvenlik tedbiri ancak denetim süresi geçirildikten sonra uygulanabilir²⁶³.

²⁶⁰ Para cezasının yerine getirilmesi taksidde bağlandığında, son taksit yerine getirilmiş olmadıkça, ceza infaz edilmiş olmayacağından süre de işlemeye başlamaz; yani, para cezasının infaz edilmiş sayılması için son taksidin tahsil edilmiş olması gerekir. HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 96.

²⁶¹ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 95; YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 42; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 93.

²⁶² HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 95; YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 42; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 93.

²⁶³ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 96.

Hakkın kötüye kullanılmasından ötürü güvenlik tedbiri uygulanabilmesi için, “birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması sureti ile işlenen bir suç” söz konusu olmalıdır. O halde, ortada kötüye kullanılan bir hak ve yetki yok ise ya da birinci fıkradaki hak ve yetkilerden biri kötüye kullanılmadan suç işlenmiş ise hakim ayrıca güvenlik tedbirine hükmetmeyecektir. Hakkın kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlarda, hakim, birinci fıkrada yer alan hangi hak veya yetki kötüye kullanılmışsa, ancak o hak veya yetkinin kullanılmamasına hükmedebilecektir²⁶⁴.

b- Belli Bir Meslek veya Sanatın ya da Trafik Düzeninin Gerektirdiği Dikkat ve Özen Yükümlülüğüne Aykırılık Dolayısıyla İşlenen Taksirli Suçtan Mahkumiyet Halinde Uygulanacak Güvenlik Tedbirlerine İlişkin İstisna

Hak yoksunluğunun, cezanın infazının tamamlanmasına kadar devam etmesi kuralının diğer bir istisnası da, TCK. m. 53/6’da düzenlenmiştir. 5237 sayılı TCK. m. 53/6’ya göre; belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkumiyet halinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar. Buna göre, üç ay süreyle sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilen kişi, hakkındaki hükmün kesinleştiği tarihten itibaren araç kullanmaktan yasaklanmış olacak, ve bu araç kullanma yasağı, hapis

²⁶⁴ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 96.

cezasının tamamen yerine getirilmesinden sonra da devam edecektir²⁶⁵. Yani, söz konusu tedbir için öngörülen sürenin başlaması için, mahkum olunan hapis cezasının tamamen yerine getirilmiş olması gerekmektedir²⁶⁶.

Uygulamada, hakkında tedbire hükmedilecek kişinin cezasının aynen çektirilmesi ile koşullu salıverilme ve hapis cezasının ertelenmesi hallerinde farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır; bu durumları örneklendirerek açıklayacak olursak:

Örneğin; TCK. m. 85 uyarınca taksirle adam öldürmek suçundan iki sene hapis ve sürücü belgesinin de üç ay süreyle geri alınması cezalarına mahkum edilen bir sürücünün bu cezalarının aynen çektirilmesine karar verilmesi durumunda, hüküm 01.01.2007 günü kesinleşip, infazına da 05.01.2007 günü başlandı ve hükümlü de 05.01.2008 günü koşulla salıverildi ise, bu durumdaki hükümlünün cezasının tamamen infaz edilmiş sayılacağı tarih 05.01.2009 tarihi olacağından, bu kişi koşulla salıverildiği halde, 05.01.2008 ile 05.01.2009 tarihi arasındaki bir senelik dönemde araç kullanamayacağı gibi, hükmün tamamen infaz edilmiş sayıldığı tarih olan 05.01.2009 tarihinden 05.04.2009 tarihine kadar geçecek olan üç aylık dönemde de araç kullanamayacaktır. Sonuç olarak, hakkında, üç ay süreyle sürücü belgesinin geri alınması hükmü kurulan kişi, toplamda iki sene üç ay süresince araç kullanmaktan yasaklanmış olacaktır²⁶⁷. Bununla birlikte; hapis cezasının aynen infaz edilmeyip ertelenmesi durumunda, hakkındaki hüküm 01.01.2007 günü kesinleşen bir kimse, yine bu tarihten itibaren araç kullanamayacaktır. Ancak, ceza, hakim tarafından TCK. m. 51/3'e göre belirlenen²⁶⁸ denetim süresinin, yükümlülüklerle uygun veya iyi halli olarak geçirilmesi halinde infaz edilmiş sayılacağından, bu

²⁶⁵ KOYUNCU, A., s. 299.

²⁶⁶ HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 96.

²⁶⁷ KOYUNCU, A., s. 299-300.

²⁶⁸ TCK. m.51/3 uyarınca; "Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenir. Bu sürenin alt sınırı, mahkum olunan ceza süresinden az olamaz."

sürenin sonundan itibaren de üç ay daha araç kullanılamayacaktır²⁶⁹. Yani; örneğin, cezası ertelenen bir kimse hakkında bir senelik denetim süresi belirlenmiş ise, 01.01.2007 olan kesinleşme tarihinden itibaren başlayacak bu bir senelik denetim süresinin sonu olan 01.01.2008'de ceza infaz edilmiş sayılacağından, kişi, 01.04.2008 tarihine kadar araç kullanamayacak, böylece toplamda bir sene üç ay boyunca araç kullanmaktan yasaklanmış olacaktır.

Bununla birlikte; Hafizoğulları, erteleme halinde TCK. m. 53/6'da düzenlenen bu tedbirin denetim süresi içinde uygulanamayacağını, ancak cezanın infaz edilmiş sayıldığı, yani denetim süresinin sona erdiği tarihten itibaren uygulanacağını ileri sürmektedir. Hafizoğulları'na göre; taksirli suçlarda mahkumiyetin kanuni sonucu olarak bir tedbir öngörülmediğine göre, bu suçlarda, ceza ertelendiğinde, denetim süresi içinde, kanunen hükümlünün yasaklı olması mümkün olmadığından, hakkı kullanmaktan yoksun bırakılma tedbiri, ancak ceza infaz edilmiş sayıldıktan sonra infaz edilebilecektir²⁷⁰.

Kanımızca, bu konuda Hafizoğulları'nın benimsediği görüşe katılmak mümkün değildir. Nitekim, cezası ertelenen bir kişi hakkında, denetim süresi boyunca bu tedbirin uygulanmayıp, denetim süresinin sona erdiği tarihten itibaren uygulanacağı kabul edildiğinde, cezası ertelenen ve bir yıl denetim süresine tabi tutulan bir kişinin bu bir yıllık denetim süresi boyunca serbestçe araç kullanıp, bir yılın bitiminden itibaren üç ay boyunca araç kullanamaması gibi makul olmayan bir durum ortaya çıkacaktır. Ayrıca, TCK. m. 53/6'da düzenlenen sürücü belgesinin geri alınması, ceza olmayıp tedbir niteliğinde olduğundan TCK. m. 51 hükmü uyarınca ertelenmesi de söz konusu değildir; bu nedenle de, ceza ertelenmiş olsa bile, "sürücü

²⁶⁹ KOYUNCU, A., s. 300.

²⁷⁰ Bu görüş için bkz., HAFIZOĞULLARI, Z.: Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s. 96.

belgesinin geri alınması” tedbiri bu ertelemeden etkilenmeksizin cezanın kesinleştiği andan itibaren uygulanmaya başlayacaktır.

Diğer yandan; TCK. m. 53/6’da yer alan bu düzenleme, taksirli suç faillerinin aleyhine bir düzenlemedir. Şöyle ki, kasıtlı bir suçtan bir sene hapse mahkum olan ve bu cezası aynen infaz edilen bir kimse, cezanın tamamen infazından sonra yasaklanmış tüm haklarını hiçbir yasal engelle karşılaşmadan kullanabilmesine rağmen, taksiriyle suç işleyen kişi, cezanın infazından sonra işlemeye başlayacak bir süre boyunca güvenlik tedbirine tabi tutulmaktadır²⁷¹.

Ayrıca belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma adı altında yer alan güvenlik tedbirlerinin hukuki niteliğinin ek ceza olduğunu belirtmiştik. Ancak bu tedbirlerin, uygulamada bazı durumlarda, asıl cezadan daha ağır sonuçlar doğurma tehlikesi mevcuttur. Örneğin; taksirle bir kişinin yaralanmasına sebebiyet vermekten mahkum olan bir doktorun, mesleğini icrasını üç yıla kadar yasaklamak, asıl mahkumiyetten daha ağır sonuçlar doğuracaktır. Zira bu süre içerisinde kendisi ve ailesinin geçimini sağlaması için yapması gereken mesleği elinden alınmış olmaktadır. Bu durumlarda hakime geçici dahi olsa meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına karar verme yetkisi verilmemelidir. Ancak taksirli suçtan mahkum olan faille ilgili olarak, bu meslek veya sanatın yapılabilmesi için üye olduğu meslek kuruluşları veya denetiminde bulunduğu kamu kurumlarının, yaptırım uygulanması veya uygulanmaması konusunda karar vermesi gerekmektedir. Az önceki örnekte Tabipler Odası veya Sağlık Bakanlığının yapacağı değerlendirme sonucunda failin doktorluk mesleğini yapmasının yasaklanması konusunda karar vermesini beklemek daha uygun olacaktır.

²⁷¹ KOYUNCU, A., s. 299-300; Taksirli suçluların durumunu kasıtlı suçlulara nispeten kötüleştirilen TCK. m. 53/6’daki düzenleme ile, hak yoksunluğu her ne kadar hakim takdirine bırakılmış ise de, ciddi bir kusur altında birden fazla kişinin ölümü ile sonuçlanan trafik kazasına karışmış bir sürücü hakkında hakimin bu fıkra hükmünü uygulamayacağı düşünülemeyeceğinden TCK. m. 53/6 hükmü hakkaniyete aykırıdır. KOYUNCU, A., s. 300.

4- Yaş İle İlgili İstisna

TCK. m. 53/4'te; "Kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz." düzenlemesi yer almaktadır. Buna göre, mahkum oluna cezaya bağlı hak yoksunlukları, ancak fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmuş ve on dokuz yaşından gün almaya başlamış olanlar için sonuç doğuracak, on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, mahkum olunan cezaya bağlı her hangi bir hak yoksunluğu doğmayacaktır²⁷². Bu hükmün uygulanması açısından, cezanın türü veya süresinin bir önemi yoktur²⁷³. Suç tarihinde on sekiz yaşını doldurmamış olan failer hakkında da tedbir uygulanması gereken hallerde ise, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yazılı güvenlik önlemleri uygulanacaktır²⁷⁴.

VI- HAK YOKSUNLUKLARINA İLİŞKİN KARARLARIN ADLİ SİCİLE KAYDEDİLMESİ

Adli sicile kaydedilecek bilgilerin hangileri olduğu, 25.05.2005 tarih ve 5352 Sayılı Adli Sicil Kanununun 4. maddesinde düzenlenmiştir. 5352 Sayılı Adli Sicil Kanununun 4. maddesinin birinci fıkrasında, Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkumiyet hükümlerinin adli sicile kaydedileceği belirtildikten sonra; aynı fıkranın "e" ve "f" bentlerinde, belli hakları

²⁷² ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 789; SOYASLAN, D., s. 572; YILMAZ, Z.: Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, s. 43; YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 93; OTACI, C., s. 50.

²⁷³ ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Ceza Hukuku, s. 231.

²⁷⁴ BAKICI, S., s. 1045.

kullanmaktan yoksun bırakılma ile ilgili olarak adli sicile kaydedilmeye ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

5352 SY. m. 4/1-e'ye göre; kasten işlenen bir suç nedeniyle hapis cezasına mahkumiyetin kanuni sonucu olarak yoksun kalınan haklara cezanın ertelenmesi dolayısıyla getirilen istisnaya ilişkin kararlar ile mahkumiyet hükmüyle bağlantılı olarak verilen, belli bir hak ve yetkinin kullanılmasının veya belli bir meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına ilişkin kararlar adli sicile kaydedilecektir.

Yine, 5352 SY. m. 4/1-f'de; Türk vatandaşı hakkında yabancı mahkemeden verilmiş ve kesinleşmiş olan mahkumiyet kararının Türk hukuku bakımından doğurduğu hak yoksunluklarına ilişkin olarak Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkemece verilen kararın da adli sicile kaydedileceği hükme bağlanmıştır²⁷⁵.

Buna göre; belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma ile ilgili olarak,

- TCK. m. 53/3-2. cümlede düzenlenmiş olan “hak yoksunluğunun uygulanmaması”na ilişkin kararlar,

- TCK. m. 53/5'te düzenlenen “belli bir hak ve yetkinin kullanılmasının veya sanatın icrasının yasaklanması” na ilişkin kararlar

- TCK. m. 53/6'te düzenlenen “sürücü belgesinin geri alınması” na ilişkin kararlar ile,

- TCK. m. 17 uyarınca yabancı mahkemelerden verilen cezaların doğurduğu hak yoksunlukları bakımından, Türk kanunlarındaki sonuçlarının geçerliliği konusundaki kararların adli sicile kaydedilmesi gerekmektedir.

²⁷⁵ YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 94.

VII- YABANCI MAHKEMELER TARAFINDAN HÜKMEDİLMİŞ CEZALARIN HAK YOKSUNLUĞU DOĞURMASI

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 17. maddesinde, yabancı mahkemelerden verilen ve Türk hukuk düzenine aykırı düşmeyen hükmün, Türk kanunlarına göre bir haktan yoksunluğu gerektirmesi halinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine Türk kanunlarındaki sonuçlarının geçerli olmasına karar verileceği düzenlenmiştir.

Buna göre; mahkeme tarafından karar verilmesi halinde, yabancı mahkemeler tarafından hükmedilmiş olan cezaların doğurduğu hak yoksunlukları bakımından Türk Ceza Hukukunun dikkate alınacağı kabul edilmiştir. Bununla birlikte, mahkemece verilmiş bir karar olmadıkça, yabancı mahkemeler tarafından hükmedilmiş olan cezaların herhangi bir hak yoksunluğu doğurması mümkün değildir²⁷⁶.

VIII- HAK YOKSUNLUKLARI VE YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ KURUMU

A- GENEL OLARAK

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53/1 maddesinde öngörülen hak yoksunlukları hiçbir durumda süresiz olmayıp, kural olarak, hapis cezasının infaz edildiği süre ile sınırlıdır²⁷⁷. Bu durum, TCK. m. 53/2’de, kişinin işlemiş olduğu suç dolayısıyla mahkum olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları

²⁷⁶ YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 95.

²⁷⁷ Hak yoksunluğunun, cezanın infazının tamamlanmasına kadar devam etmesi kuralının istisnalarını daha önce ayrıntılı olarak açıklamıştık. Bkz., tez, s. 63 vd.

kullanamayacağı belirtilmek suretiyle açıkça ifade edilmiştir. Zira, cezanın infazı, kişinin işlediği suçtan dolayı etkin pişmanlık duymasını, yeniden topluma kazanılmasını gerektirdiğine göre, cezasını çekmiş olan kişi artık toplumla barışmış, suç işlemekle kaybettiği toplumsal güveni geri kazanmış demektir. Bu bakımdan, 5237 sayılı TCK'nun yaptırım sisteminde, belli bir suçu işlemekten dolayı cezaya mahkumiyetin kanuni sonucu olarak ömür boyu devam edecek bir hak yoksunluğu söz konusu değildir. O halde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun sisteminde, hak yoksunlukları, mahkumiyetin kesinleşmesiyle başlayıp, hapis cezasının infazının tamamlanmasına kadar devam edecektir. Bu suretle, cezanın infazının tamamlanmasından sonra söz konusu hak yoksunlukları başkaca bir işleme gerek kalmaksızın kendiliğinden ortadan kalkacaktır²⁷⁸. Bundan dolayı da, süresiz yasak ve hak yoksunluklarının ortadan kaldırılmasının sağlayan bir kurum olan “yasaklanmış hakların geri verilmesi” kurumu 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer almamıştır²⁷⁹.

Ancak, 5352 sayılı Adli Sicil Kanununun geçici 2. maddesinde diğer kanunlardaki kasıtlı bir suçtan dolayı belirli süreyle hapis cezasına veya belli suçlardan dolayı bir cezaya mahkum olan kişilerin, belli hakları kullanmaktan süresiz olarak yoksun bırakılmasına ilişkin hükümleri saklı tutulmuştur.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışındaki çeşitli kanunlardaki²⁸⁰ süresiz hak yoksunluğu doğuran bu hükümlere rağmen yasaklanmış hakların geri verilmesi

²⁷⁸ Ceza hükümlülüğünün sonucu olan yasal kısıtlılığın, kararda ayrıca açıklanmasına ve hükmedilmesine gerek yoktur. İBK.- 04.12.1929-33/18.

²⁷⁹ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 784; ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 324; CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H., s. 745.

²⁸⁰ Bazı özel kanunlarda yer alan düzenlemelere göre, “affa uğramış olsa bile” ya da “affa uğramış olsalar bile” bazı suçları işleyenler ya da belirli sürelerin üzerinde hapis cezaları alanlar, bazı haklardan mahrum edilmektedir. Örneğin; Anayasanın 76/1, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11-f, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 8/d, 357 sayılı Askeri Hakimler Kanununun 15/1-E, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 8/h, 32/f, 69, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun 10/d, 832 sayılı Sayıştay Kanununun ek. 6, 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanununun 33/e, 6136 Sayılı Kanunun 7/son, 647 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 48/A-5, 4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 33, 926 Sayılı TSK Personel Kanununun 50/d, 2813 Sayılı Telsiz Kanununun 12/2, 772 Sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanununun 6/E maddeleri, “affa

yolunun kapalı tutulması, uygulamada çeşitli sorunlara yol açacağından, bu sorunların çözümüne yönelik olarak, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışındaki çeşitli kanunlardaki kasıtlı bir suçtan dolayı belirli süreyle hapis cezasına veya belli suçlardan dolayı bir cezaya mahkum olan kişilerin süresiz olarak kullanılmaktan yasaklandıkları hakları tekrar kullanabilmelerine imkan tanıyan bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur²⁸¹. Bu amaçla, 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 38. maddesi ile 5352 sayılı Adli Sicil Kanununun, 13. maddesinden sonra gelmek üzere “Yasaklanmış hakların geri verilmesi” kenar başlıklı 13/A maddesi eklenmiştir.

Bilindiği üzere, yasaklanmış hakların geri verilmesi, ceza mahkumiyetinden doğan hak yoksunluklarının, diğer bir deyişle, yasakların ve ehliyetsizliklerin ortadan kaldırılmasını sağlayan ve bu suretle sözü geçen yasak ve ehliyetsizliklerden kurtulmak isteyen kimseyi dürüst bir yaşam sürmeye teşvik eden bir kurumdur²⁸². 765 sayılı TCK. m. 121-124’teki düzenlemelerden sonra, 5352 Sayılı Adli Sicil Kanununun 13/A maddesinde yeniden ele alınıp düzenlenen “yasaklanmış hakların geri verilmesi” kurumunu bu yeni düzenleme kapsamında kısaca inceleyeceğiz:

B- YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİNİN ŞARTLARI

5352 sayılı Adli Sicil Kanununun “yasaklanmış hakların geri verilmesi” kenar başlıklı 13/A maddesindeki düzenlemeye göre; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunların belli bir suçtan dolayı veya belli bir cezaya mahkûmiyete

uğramış olsa bile” ya da “affa uğramış olsalar bile” ibarelerine yer vermektedir. OTACI, C., s. 52, dn. 7.

²⁸¹ ÇOLAK, H./ ALTUN, U., s. 785-786.

²⁸² YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu, s. 97; DÖNMEZER, S./ ERMAN, S.: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. III, İstanbul 1997, s. 326.

bağladığı hak yoksunluklarının giderilebilmesi için, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilir. Bunun için; Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları saklı kalmak kaydıyla,

- Mahkum olunan cezanın infazının tamamlandığı tarihten itibaren üç yıllık bir sürenin geçmiş olması, kişinin bu süre zarfında yeni bir suç işlememiş olması,

- Hayatını iyi halli olarak sürdürdüğü hususunda mahkemede bir kanaat oluşması gerekir (5352 SY. m. 13/A, f. 1).

Mahkum olunan cezanın infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukuki nedenle son verilmiş olması halinde, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilmesi için, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmesi gerekir. Ancak, bu süre kişinin mahkum olduğu hapis cezasına üç yıl eklenmek suretiyle bulunacak süreden az olamaz (5352 SY. m. 13/A, f. 2).

C- YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİNDE YETKİLİ MAHKEME VE KARARA KARŞI KANUN YOLU

Yasaklanmış hakların geri verilmesi için, hükümlünün veya vekilinin talebi üzerine, hükmü veren mahkemenin veya hükümlünün ikametgâhının bulunduğu yerdeki aynı derecedeki mahkemenin karar vermesi gerekir. Mahkeme bu husustaki kararını, dosya üzerinde inceleme yaparak ya da Cumhuriyet savcısını ve hükümlüyü dinlemek suretiyle verebilir. Yasaklanmış hakların geri verilmesi talebi üzerine mahkemenin verdiği karara karşı, hükümle ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen kanun yoluna başvurulabilir (5352 SY. m. 13/A, f. 3-5).

D- YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİNE İLİŞKİN KARARIN ADLİ SİCİLE KAYDEDİLMESİ VE MASRAFLARIN AİDİYETİ

Yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin karar, kesinleşmesi halinde, adli sicil arşivine kaydedilir (5352 SY. m. 13/A, f. 6).

Yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna başvurulması nedeniyle oluşan bütün masraflar hükümlü tarafından karşılanır (5352 SY. m. 13/A, f. 7).

IX- BELLİ HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA TEDBİRLERİNİN İNFAZI

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirinin infaz usulü Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 57. maddesinde düzenlenmiştir.

Buna göre; belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, kasten işlemiş olduğu bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak kişi hakkında uygulanan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinin birinci fıkrasının (a) ilâ (e) bentlerinde sayılan tedbirlerdir.

Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirleri aşağıda belirtilen esaslara göre yerine getirilir:

a) Mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına gönderilen ilâm, infaz defterine kaydedilerek infaza başlama ve bitiş tarihleri yazılır. Ancak bu tedbirlerin infazına, mahkûmiyetin kanunî sonucu olarak hapis cezasının infazına başlama tarihi ile birlikte başlanır,

b) Cumhuriyet başsavcılığınca, hapis cezasının infazına başlanacağı tarih de dikkate alınarak, bu tedbiri içeren ilâmın içeriği, tedbirin konusu ve niteliğine göre ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa bildirilir. Cumhuriyet başsavcılığınca, ayrıca infaza başlama ve bitiş tarihleri de bildirilir,

c) 5237 sayılı Kanunun 53 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ilâ (e) bentlerinde belirtilen yoksun bırakılma konusu faaliyet ve görevlerle ilgili olarak, tedbirin infazının tamamlanmasından sonra hükümlünün bu faaliyet ve görevlerde bulunabilmesi, 5352 sayılı Adlî Sicil Kanunu hükümlerine göre temin edeceği adlî sicil kaydının ilgili yere ibrazı ile mümkündür.

5237 sayılı Kanunun 53 üncü maddesinin beşinci ve altıncı fıkralarına göre hükmedilen tedbirler, 5275 sayılı Kanunun 104 üncü maddesine göre denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü ya da büroları tarafından yerine getirilir.

Ayrıca, 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu 14. Maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine göre , 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinin beşinci fıkrası gereğince belli bir hak veya yetkinin kullanılmasının yasaklanması ve altıncı fıkrası gereğince meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması kararı verilenlerin denetim sürelerini, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak geçirmelerini, güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesini gerektiğinde kolluk ve

ilgili diğer makamlarla işbirliği içinde sağlamak görevi denetimli serbestlik Şube m¼d¼rl¼klerinin görevleri arasında sayılmıştır.

Yine Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71 ve 72. maddelerinde güvenlik tedbirlerinin infazı hakkında ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre söz konusu yönetmeliğin “ Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbiri ” başlıklı 65. maddesine göre; Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbiri; 5237 sayılı Kanununun 53 üncü maddesinin beşinci fıkrasına göre aynı maddenin birinci fıkrasında sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahk¼miyet h¼linde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması suretiyle yerine getirilmesidir. Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbiri hükm¼n kesinleşmesiyle yür¼rl¼đe girer ve süre, cezanın tamamen infazından itibaren başlar.

Aynı yönetmeliğin “ Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbirinin kayıt işlemleri ” başlıklı 66. maddesine göre; Mahkemece ilam Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca ilam, denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra Şube m¼d¼rl¼đu veya büroya iletilir. Şube m¼d¼rl¼đu veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilir.

Aynı yönetmeliğin “ Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbirinin yerine getirilmesi” başlıklı 67. maddesine göre; Hakkında belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbiri kararı verilen

hükümlüye on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurması hususunda bildirim yapılır. Hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya; on gün içinde başvurmaması hâlinde güvenlik tedbirinin infazı, ilgili kurum ve kuruluşlardan istenir. Ayrıca hükmün infazından sonra güvenlik tedbirinin sona erme tarihi yeniden ilgili kurum ve kuruluşa bildirilir. Hükümlünün; süresinde başvurması halinde, denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından denetleme planı hazırlanır. Denetleme memuru tarafından hazırlanan denetleme planı, denetim görevlisinin onayı ile uygulamaya koyulur. Denetleme planında, güvenlik tedbirinin başlangıç ve bitiş tarihleri belirtilir. Şube müdürlüğü veya büroca hazırlanan denetleme planı; hükümlüye, ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa bildirilir. Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı şube müdürlüğü veya büroca her zaman denetlenir. Güvenlik tedbirinin başlama tarihi, cezanın tamamen infaz edildiği tarihtir.

Aynı yönetmeliğin “ Belli hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması güvenlik tedbirinin ihlali ve kaydın kapatılması ” başlıklı 68. maddesine göre; Denetleme planına uyulmadığının ilgili kurum ya da kuruluşlar ile kolluk tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi hâlinde, hükümlü denetleme planına uyması yönünde şube müdürlüğü veya büroca uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması halinde, kararda belirtilen süre sonuna kadar infaz ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluk tarafından takip edilir. İlgili kurum ve kuruluş ya da kollukça kararda belirtilen süre sonunda evrak şube müdürlüğü veya büroya iade edilir. Şube müdürlüğü veya büroca kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Güvenlik tedbiri sona erdiğinde durum, ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa iletilerek evrakın

iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye ileilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Aynı yönetmeliğin “Meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması güvenlik tedbiri ” başlıklı 69. maddesine göre; Meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması güvenlik tedbiri, 5237 sayılı Kanunun 53 üncü maddesinin altıncı fıkrasına göre belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet hâlinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması suretiyle yerine getirilmesidir. Yasaklama veya geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar.

Aynı yönetmeliğin “Meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması güvenlik tedbirinin kayıt işlemleri” başlıklı 70. maddesine göre; Mahkemece ilam Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığınca ilam, denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra şube müdürlüğü veya büroya iletilir. Şube müdürlüğü veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilir.

Aynı yönetmeliğin “Meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması güvenlik tedbirinin yerine getirilmesi” başlıklı 71. maddesine göre; Meslek veya sanatın icrasının yasaklanması güvenlik tedbiri aşağıda belirtilen usul ve esaslar kapsamında yerine getirilir. a) Hakkında meslek veya sanatın icrasının yasaklanması güvenlik tedbiri kararı verilen hükümlüye on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurması hususunda bildirim yapılır. b)

Hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya on gün içinde başvurmaması hâlinde; güvenlik tedbirinin infazı, ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluktan istenir. Ayrıca hükmün infazından sonra güvenlik tedbirinin sona erme tarihi yeniden ilgili kurum ve kuruluş ile kolları bildirilir. c) Hükümlünün; süresinde başvurması halinde, denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından denetleme planı hazırlanır. Denetleme memuru tarafından hazırlanan denetleme planı denetim görevlisinin onayı ile uygulamaya koyulur. Denetleme planında, meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasının başlangıç ve bitiş tarihleri belirtilir. ç) Şube müdürlüğü veya büroca hazırlanan denetleme planı; hükümlüye, Türkiye İş Kurumuna, ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolları bildirilir. d) Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı şube müdürlüğü veya büroca her zaman denetlenir. Sürücü belgesinin geri alınması güvenlik tedbiri, birinci fıkrada belirtilen usul ve esaslar kapsamında yerine getirilir. Ayrıca teslim alınan sürücü belgesi, ilgilinin dosyasında saklanır.

Aynı yönetmeliğin “ Meslek veya sanatın icrasının yasaklanması ya da sürücü belgesinin geri alınması güvenlik tedbirinin ihlali ve kaydın kapatılması” başlıklı 72. maddesine göre; Denetleme planına uyulmadığının ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluk tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi hâlinde, hükümlü denetleme planına uyması yönünde şube müdürlüğü veya büroca uyarılır. Uyarıya rağmen denetleme planına uyulmaması halinde, kararda belirtilen süre sonuna kadar infaz ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluk tarafından takip edilir. İlgili kurum ve kuruluş ya da kollukça kararda belirtilen süre sonunda evrak şube müdürlüğü veya büroya iade edilir. Şube müdürlüğü veya büroca kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Güvenlik tedbiri sona erdiğinde durum;

Türkiye İş Kurumu, ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

SONUÇ

Çalışmamızda Ceza Hukuku sisteminde önemli bir yere sahip olan “Güvenlik Tedbirleri” konusu ile 5237 sayılı Türk ceza kanununda bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiş olan “Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma” kurumunu incelemeye çalıştık. 765 sayılı Türk Ceza Kanununda 31. madde ve devamında “Ceza Mahkumiyetlerinin Neticeleri ve Tarzı İcraları” başlığı altında düzenlenen kamu hizmetlerinden yasaklılık, meslek ve sanatın tatili, yasal kısıtlılık; velayet, vesayet veya kocalıktan doğan hak veya yetkinin kaybı, hükmün ilanı ve müsadere, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda “Güvenlik Tedbirleri” başlığı altında düzenlemeye kavuşturulmuştur. Bu düzenleme kapsamında yer alan ilk güvenlik tedbiri ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde düzenlenen belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaya ilişkin hükümlerdir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda kanun koyucu güvenlik tedbirlerini cezadan farklı bir yerde ve cezadan farklılaştırarak düzenlemiştir. Gerçekten de güvenlik tedbirleri ile cezalar başta uygulanma koşulları ve sınırlanma ölçütleri bakımından olmak üzere birçok konuda farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda, suç ve suçun yaptırımı olan ceza kusurluluğu şart koşarken, güvenlik tedbirlerini gerektiren fiiller tehlikeliliği şart koşmaktadır. Ancak buradaki tehlikelilik kavramı belirsiz bir kavram olup, bu haliyle tehlikelilik kavramına dayalı olan güvenlik tedbirini gerektiren bir fiil sebebi ile bir kimsenin mahkum edilmesi kanunilik ilkesine ve özellikle bu ilkenin sağladığı güvencelerin ilki olan belirlilik esasına aykırıdır.

Bununla birlikte, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun hazırlanmasında esas alınan suç teorisi, güvenlik tedbirleri ile ilgili değerlendirmeler ve uygulamaların daha tutarlı ve dayanakları sağlam hale getirmiştir. Suç isleyebileceği kabul

edilmeyen kişilerin 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun hazırlanmasında esas alınan suç teorisine göre suç işleyebilecekleri ancak cezalandırılmayacakları öngörüldüğünden, güvenlik tedbirlerinin dayanak noktası da ceza kanunlarında yazılan bir suçun işlenmesidir. Güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında başlıca koşul olarak kabul edilmiş olan “bir suçun işlenmiş olması koşulu”, hukuki niteliği itibari ile ek ceza niteliğinde olan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma güvenlik tedbirinin uygulanmasında ise evleviyetle aranacaktır. Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmanın kasten işlenen suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Belli haklardan yoksun bırakma tedbirinin uygulanması ile suç işleyerek topluma ters düşen ve toplumun güvenini kaybeden suçlunun topluma daha fazla zarar vermesi önlenmiş, mahkûmiyet süresince toplumun esenliğini ilgilendiren ve etkileyen görev, yetki ve haklarının kullanımı kısıtlanarak bu sayede toplum suçtan korunmuş olacaktır. Bu bakımdan, cezalarla birlikte uygulanan ve ek ceza niteliği taşıyan belli haklardan yoksun bırakma tedbirinin, suçla mücadelede ve suçun doğurduğu zararın azaltılmasında önemli bir yere sahip olduğu kanısındayız.

Ancak TCK. m. 53/6’da düzenlenen ; belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet halinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilebileceğine ilişkin düzenlemede olduğu gibi, hukuki niteliği ek ceza olan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma güvenlik tedbirinin, yasaklamaya karar verilmesi halinde, asıl mahkûmiyetten daha ağır sonuçlar doğurabileceğine uygulamada dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

ARSLAN, Ç./ AZİZAĞAOĞLU, B.: Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004.

ARTUK, M. E.: “Emniyet Tedbirleri” Argumentum II, 1992.

ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C.: Ceza Hukuku, Genel Hükümler, C. I, Ankara 2006.

ARTUK, M. E./ GÖKÇEN, A./ YENİDÜNYA, A. C.: Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Yaptırım Hukuku, Ankara 2003.

BAKICI, S.: 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Ankara 2007

CENTEL, N./ ÇAKMUT, Ö./ ZAFER, H.: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Ankara 2006.

ÇOLAK, H./ ALTUN, U.: Türk Ceza Hukukunda Ceza ve Güvenlik Tedbirleri, Ankara 2007.

DEMİRBAŞ, T.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2005.

DİLBEROĞLU, A., V.: Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

DÖNMEZER, S.: Genel Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 2003.

DÖNMEZER, S./ ERMAN, S.: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. II, İstanbul 1999.

EREM, F.: Türk Ceza Kanununda Emniyet Tedbirleri, AÜHFD, C. I, 1944,

HAFIZOĞULLARI, Z.: “Emniyet tedbirleri” AÜSBFD, XLVI, 3-4, 1991.

HAFIZOĞULLARI, Z.: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, ABD, 2007.

HAFIZOĞULLARI, Z.: Ceza Normu, Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni, Ankara 1987.

HAKERİ, H.: Ceza Hukuku Temel Bilgiler, Ankara 2006.

İÇEL-SOKULLU/AKINCI-ÖZGENÇ-SÖZÜER-MAHMUTOĞLU-ÜNVER.: Yaptırım Teorisi, İstanbul 2002.

İÜHF Kurumsal Hukuk Araştırmaları Kulübü, (<http://savicbey55.wordpress.com/>)

KAÇAK, N.: Yeni İçtihatlarla Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2007.

KOYUNCU, A.: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun Uygulayıcı Gözüyle Yorumu, Genel Hükümler, Ankara 2006.

KUNTER, N.: “Bugünün Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirlerinin Yeri”, İÜHF, C. XIII, 1947.

KUNTER, N.: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1989.

NUHOĞLU, A.: Mukayeseli Hukukta ve Türk Ceza Hukukunda Özgürlüğü Bağlayıcı Emniyet Tedbirleri, Doktora tezi, İstanbul 1996.

OTACI, C.: Suçun Kanuni Sonucu Olarak Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma, HPD, Eylül 2006.

ÖNDER, A.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, İstanbul 1992.

ÖZBEK, V. Ö.: Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, İzmir Şerhi, Genel Hükümler, C. 1, 2. Baskı, Ankara 2005.

ÖZGENÇ, İ.: Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler, Ankara 2006.

ÖZTÜRK, B.: Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Ankara 1994.

ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2006.

ÖZTÜRK, B./ERDEM, M. R./ÖZBEK, V. Ö.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, İzmir 1998.

PARLAR, A/ HATİPOĞLU, M.: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara 2007.

SOYASLAN, D.: Ceza Hukuku, Genel Hükümler, Ankara 2005.

ŞEN, E.: Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, İstanbul 2006.

TANER, T.: Ceza Hukuku, Umumi Kısım, İstanbul 1953.

TURHAN, F.: Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Ceza Mahkumiyetinin Sonucu Olarak Seçme Ve Seçilme Hakkından Yoksunluk, (<http://www.yerelsiyaset.com>).

TOROSLU, N.: Ceza Hukuku, Genel Kısım, Ankara 2006.

YALVAÇ,G.: Ceza ve Yargılama Hukuku Yasaları T.C. Anayasası TCK CMK CGTİK ve İlgili Mevzuat, Ankara 2005.

YILMAZ, Z.: Hak Yoksunlukları Ve “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi” Kurumu Üzerine Bir Değerlendirme, THD, 2007.

YILMAZ, Z.: Ceza Kanunumuzda Mahkumiyete Bağlı Hak Yoksunlukları, ABD, 2006, S. 2.